Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, akilisha baadhi ya ng'ombe wa Programu ya Jenga Kesho Iliyo Bora (BBT) katika Maonesho ya Kimataifa ya Wakulima (Nanenane) Agosti 8, 2023 kwenye viwanja vya John Mwakangale jijini Mbeya.

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, akiwapatia chakula samaki wanaofugwa kupitia Pogramu ya Jenga Kesho Iliyo Bora (BBT) katika Maonesho ya Kimataifa ya Wakulima (Nanenane) Agosti 8, 2023, kwenye viwanja vya John Mwakangale jijini Mbeya.

KIMEPIGWA CHAPA NA MPIGACHAPA MKUU WA SERIKALI, DODOMA-TANZANIA

HOTUBA YA WIZARA YA MIFUGO NA UVUVI

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

HOTUBA YA MHESHIMIWA ABDALLAH HAMIS ULEGA (MB.), WAZIRI WA MIFUGO NA UVUVI, AKIWASILISHA BUNGENI MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA MIFUGO NA UVUVIKWA MWAKA 2024/2025

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, akibonyeza kitufe kuashiria uzinduzi wa ugawaji wa vizimba vya kufugia samaki na boti za kisasa za uvuvi Kanda ya Ziwa Victoria jijini Mwanza, Januari 30, 2024.

MEI, 2024

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, akipatiwa maelezo na Waziri wa Mifugo na Uvuvi, Mhe. Abdallah Hamis Ulega (Mb.), kuhusu sifa za samaki aina ya sangara na kambale mumi wanaopatikana kwa wingi Ziwa Victoria, wakati wa hafla ya uzinduzi wa ugawaji wa vizimba vya kufugia samaki na boti za kisasa za uvuvi jijini Mwanza, Januari 30, 2024.

Waziri wa Mifugo na Uvuvi Mhe. Abdallah Hamis Ulega (Mb.) akikagua ng'ombe wakati wa kuwakabidhi wanufaika wa Programu ya Kopa Ng'ombe Lipa Maziwa, kwenye shamba la Kampuni ya Kahama Fresh katika Wilaya ya Karagwe, mkoani Kagera, Januari 23, 2024. kufugia samaki na boti za kisasa za uvuvi jijini Mwanza, Januari 30, 2024.

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan (katikati), akiwaongoza baadhi ya viongozi wa Chama cha Mapinduzi (CCM) na Serikali kukata utepe kuashiria uzinduzi wa ugawaji wa vizimba vya kufugia samaki na boti za uvuvi za kisasa uliofanyika Januari 30, 2024 jijini Mwanza. Kulia kwake ni Waziri wa Mifugo na Uvuvi Mhe. Abdallah Hamis Ulega (Mb.) na Katibu Mkuu wa wizara hiyo Prof. Riziki Shemdoe, kushoto kwake ni Katibu Mkuu CCM Balozi Dkt. Emmanuel Nchimbi, anayefuatia ni aliyekuwa Mkuu wa Mkoa wa Mwanza ambaye sasa ni Katibu wa Siasa, Itikadi na Uenezi CCM Bw. Amos Makalla na wa mwisho kulia ni Mwenyekiti wa CCM Mwanza Bw. Michael Lushinge.

Waziri wa Mifugo na Uvuvi Mhe. Abdallah Ulega (Mb.), (kushoto) akimuonesha na kumkabidhi moja ya mbegu za malisho ya mifugo Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara, Kilimo na Mifugo Mhe. Deodatus Mwanyika, mara baada ya ziara ya kamati hiyo kwenye Shamba la Malisho ya Mifugo la Vikuge lililopo Wilaya ya Kibaha Mkoani Pwani, Machi 19, 2024.

HOTUBA YA MHESHIMIWA ABDALLAH HAMIS ULEGA (MB.), WAZIRI WA MIFUGO NA UVUVI, AKIWASILISHA BUNGENI MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA MIFUGO NA UVUVIKWA MWAKA 2024/2025

VIONGOZI WA KITAIFA

Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan
Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango
Makamu wa Rais

Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb)
Waziri Mkuu

Mhe. Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.)
Naibu Waziri Mkuu na Waziri na Nishati

VIONGOZI WA WIZARA YA MIFUGO NA UVUVI

Mhe. Abdallah Hamis Ulega (Mb)
Waziri wa Mifugo na Uvuvi

Mhe. Alexander Pastory Mnyeti (Mb)
Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi

Prof. Riziki S. Shemdoe
Katibu Mkuu

Prof. Daniel E. Mushi
Naibu Katibu Mkuu (Mifugo)

Dkt. Edwin P. Mhede
Naibu Katibu Mkuu (Uvuvi)

YALIYOMO

VIFUPISHO VYA MANENO 9
A. UTANGULIZI 2
B. SEKTA YA MIFUGO 7
Hali Halisi ya Sekta ya Mifugo 7
C. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2023/24 – SEKTA YA MIFUGO 12
Matumizi ya Kawaida 13
Miradi ya Maendeleo 13
Makusanyo ya Maduhuli ya Sekta ya Mifugo 14
Maeneo ya Vipaumbele katika Mwaka 2023/2024 15
Sera, Sheria na Kanuni Katika Sekta ya Mifugo 16
Uzalishaji na Uboreshaji wa Mbari za Mifugo 17
Huduma ya Uhimilishaji 17
Ugawaji wa Madume Bora ya Mbegu 18
Uzalishaji na Usambazaji wa Mitamba 18
Uzalishaji wa Kuku wa Nyama na Mayai 19
Biashara ya Mifugo na Mazao Yake 20
Maji, Malisho na Vyakula vya Mifugo 27
Rasilimali za Vyakula vya Mifugo 30
Utafiti 30
Huduma za Ugani 32
D. TAASISI ZILIZO CHINI YA SEKTA YA MIFUGO 37
Bodi ya Nyama ya Tanzania 38
Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (TALIRI) 42
Wakala ya Mafunzo ya Mifugo (LITA) 44
E. SEKTA YA UVUVI 45
F. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2023/24 – SEKTA YA UVUVI 47
Bajeti iliyoidhinishwa kwa Matumizi ya Kawaida na Maendeleo - Sekta ya Uvuvi 47

Matumizi ya Kawaida.. 47
Matumizi ya Bajeti ya Maendeleo 48
Makusanyo ya Maduhuli ya Sekta ya Uvuvi 48
Vipaumbele vya Sekta ya Uvuvi (Fungu 64) kwa Mwaka 2023/2024 50
Sera, Sheria na Kanuni katika Sekta ya Uvuvi 51
Uzalishaji, Usimamizi na Biashara ya Mazao ya Uvuvi na Viumbe Maji 52
Usimamizi na Udhibiti wa Rasilimali za Uvuvi............... 55
Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi 59
Maabara ya Taifa ya Uvuvi.. 60
Ukuzaji Viumbe Maji.. 61
Huduma za Ugani wa Uvuvi 63
TAASISI ZILIZO CHINI YA SEKTA YA UVUVI 65
Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania - TAFIRI 65
Utafiti Bahari ya Hindi 65
Utafiti Ziwa Tanganyika 67
Tafiti za Ukuzaji Viumbe Maji 68
Wakala ya Mafunzo ya Uvuvi – FETA 69
Shirika la Uvuvi Tanzania (TAFICO) 71
Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi wa Bahari Kuu (DSFA)72
Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu 73
Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo ya Sekta ya Uvuvi 74
Miradi ya Maendeleo inayotekelezwa chini ya Programu ya ASDP II 74
Mradi wa Mkopo wa Masharti Nafuu (Extended Credit Facility- ECF).. 75
Changamoto na Mikakati katika Sekta za Mifugo na Uvuvi 78
G. MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2024/2025........ 80
Vipaumbele vya Mpango na Bajeti...................................... 80
Miradi na Shughuli Zitakazotekelezwa........................... 81

Sera, Sheria na Kanuni katika Sekta za Mifugo na Uvuvi 87
Makadirio ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka 2024/2025 87
Uboreshaji Mbari za Mifugo 89
Uendelezaji wa Mifugo na Mazao yake 90
Ustawi wa Wanyama 93
Uendelezaji wa maeneo ya malisho 96
Usimamizi na Ulinzi wa Rasilimali za Uvuvi 97
Uthibiti Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi 98
Ukuzaji Viumbe Maji 98
Miradi ya Maendeleo chini ya Programu ya ASDP II 99
Shirika la Uvuvi Tanzania 102
Utafiti, Mafunzo na Ugani 102
Utafiti na Mafunzo 102
Taasisi za Utafiti wa Mifugo na Uvuvi (TALIRI na TAFIRI) 104
Wakala ya Mafunzo ya Mifugo na Uvuvi (LITA na FETA) 105
Huduma za Ugani 105
H. MASUALA MTAMBUKA 106
Utekelezaji kwa Mwaka 2023/2024 ya Masuala Mtambuka 106
Utawala Bora, Jinsia na UKIMWI 107
Mazingira na Mabadiliko ya Tabianchi 108
Teknolojia ya Habari na Mawasiliano 109
Ushirikiano wa Kitaifa, Kikanda na Kimataifa 110
HITIMISHO 114
I. MUHTASARI WA MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2024/2025 118
VIAMBATISHO 120

ORODHA YA VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1: Idadi ya Mifugo Kuanzia Mwaka 2019 Hadi 2023 120

Kiambatisho Na. 2: Uzalishaji wa Mazao ya Mifugo Kuanzia Mwaka 2014/2015 Hadi 2023/2024 121

Kiambatisho Na. 3: Orodha ya Mashamba ya Kuku Wazazi 122

Kiambatisho Na. 4: Hali ya Viwanda vya Usindikaji Maziwa Tanzania kwa Mwaka 2023/2024 124

Kiambatisho Na. 5: Makusanyo ya Maduhuli ya Sekta ya Mifugo Kwa Mwaka 2023/2024................................. 128

Kiambatisho Na. 6: Hali ya Uhimilishaji Nchini Kutoka Mwaka 2019/2020 Hadi Mwaka 2023/2024 129

Kiambatisho Na. 7: Mauzo ya Kuku na Mazao Yake Nje ya Nchi kwa Mwaka 2023/2024................................. 131

Kiambatisho Na. 8: Taarifa ya Uingizwaji wa Vifaranga vya kuku kwa Kipindi cha Mwaka 2023/2024................................. 140

Kiambatisho Na. 9: Taarifa ya Uingizwaji wa Mayai kwa Kipindi Mwaka 2023/ 2024 142

Kiambatisho Na. 10: Mwenendo wa Mauzo ya Nyama Nje ya Nchi Kutoka Mwaka 1015/201 Hadi Mwaka 2023/2024 143

Kiambatisho Na. 11: Idadi ya Shule na Wanafunzi Walioshiriki Mpango ya Unywaji Maziwa Shuleni Kwa Kipindi cha Kuanzia Julai 2023 Hadi Aprili, 2024 144

Kiambatisho Na. 12: Viwanda vya Kusindika Ngozi na Uwezo wa Usindikaji 145

Kiambatisho Na. 13: Viwanda vinavyozalisha viatu vya ngozi nchini mwaka 2023/2024 146

Kiambatisho Na. 14: Maeneo ya Malisho Yaliyotengwa Kuanzia Mwaka 2015 Hadi 31 Machi, 2024 147

Kiambatisho Na. 15: Viwanda vya Kuzalisha Vyakula vya Mifugo na Rasilimali za Vyakula vya Mifugo Yaliyopo Mwaka 2023/2024 148

Kiambatisho Na. 16: Magonjwa 13 ya Mifugo ya Kipaumbele Nchini Tanzania 163

Kiambatisho Na. 17: Orodha ya Mikoa, Halmashauri, Kata na Vijiji Vyitakavyojengewa Majosho kwa Mwaka 2023/2024........... 164

Kiambatisho Na. 18: Makusanyo ya Maduhuli ya Sekta ya Uvuvi kwa Mwaka 2023/2024.................... 177

Kiambatisho Na. 19: Uvunaji wa Samaki na Nguvu ya Uvuvi Hadi Aprlili, 2024.. 178

Kiambatisho Na. 20: Mauzo ya Samaki na Mazao ya Uvuvi Kwenda Nje ya Nchi Hadi Aprili, 2024 179

Kiambatisho Na. 21: Ulinganifu wa Uingizaji wa Samaki Kutoka Nje ya Nchi kwa Mwaka 2022/2023 Na 2023/2024 Hadi Aprili 2024.. 181

Kiambatisho Na. 22: Uzalishaji wa Vifaranga vya Samaki 2023/2024........... 182

Kiambatisho Na. 23: Upatikanaji wa Chakula cha Samaki wa Kufugwa Nchini Mwaka 2023/2024 184

Kiambatisho Na. 24: Vikundi Vinavyojishughulisha na Ufugaji wa Jongoo Bahari 2023/2024................................. 186

Kiambatisho Na. 25: Idadi ya Leseni za Uvuvi Wa Bahari Kuu na Mapato ya Dsfa Kutokana Na Leseni Na Vyanzo Vingine Kuanzia Mwaka Wa Fedha 2019/2020 Hadi 2023/2024 .. 189

Kiambatisho Na. 26: Mgawanyo Wa Boti (Urefu Wa Boti Vs Kanda)........ 190

Kiambatisho Na. 27: Mgawanyo Wa Vizimba..... 191

Kiambatisho Na. 28: Majina Ya Vituo Vya Mafunzo Ya Bbt Na Idadi Ya Wanufaika Sekta Ya Uvuvi 192

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo Na. 1 Uzalishaji wa Nyama (Tani) kwa Mwaka 2023/2024 Ikilinganishwa na Mwaka 2022/2023.. 9

Kielelezo Na. 2: Ukusanyaji wa Maduhuli kwa mwaka 2023/2024 Sekta ya Mifugo.................... 14

Kielelezo Na. 3: ***Makusanyo ya Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 Hadi Aprili, 2024 Sekta ya Uvuvi***... 49

Kielelezo Na. 4: Uzalishaji wa samaki (%) katika kipindi cha Julai 2023 hadi Aprili 2024 kwenye Maji ya Asili (Wizara ya Mifugo na Uvuvi)........... 53

VIFUPISHO VYA MANENO

ACGG	African Chicken Genetic Gains
ADGG	African Dairy Genetic Gains
AFDP	Agriculture and Fisheries Development Programme
AIS	Automatic Identification System
ANSAF	Agriculture non – state Actors Forum
ASARECA	The Association for Strengthening Agricultural Research in Eastern and Central Africa
ASDP	Agricultural Sector Development Programme
ASPIRES	Agriculture Sector Policy and Institutional Reforms Strengthening
AU/IBAR	African Union Inter-African Bureau for Animal Resources
BBSRC	Biotechnology and Biological Sciences Research Council
BMGF	Bill and Melinda Gates Foundation
BMUs	Beach Management Units
BRAC	Building Resources Across Communities
CBPP	Contegous Bovine Pleuropneumonia
CCPP	Contegous Caprine Pleuropneumonia
CFMA	Collaborative Fisheries Management Areas
CIAT	International Center for Tropical Agriculture
C-SDTP	Climate Smart Smallholder Dairy Transformation Project
COSTECH	Commission for Science and Technology
CSA	Climart Smart Agriculture

DANIDA	Danish International Development Agency
DfID	Department for International Development, UK
DIDES	Dodoma Institute of Development and Entrepreneurship Studies
DSFA	Deep Sea Fishing Authority
e- CAS	Electronic Catch Assessment Survey
EA	Environmental Audit
EAC	East African Community
EADD	East Africa Dairy Development
EBARR	Ecosystem Based Adaptation for Rural Resilience
EEZ	Exclusive Economic Zone
eGA	Electronic Government Authority
EIA	Environmental Impact Assessment
EPA	Economic Partnership Agreement
EPZA	Export Processing Zones Authority
ESDP	Economic and Social Development Programme
EU	European Union
FADs	Fish Aggregating Devices
FAO	Food and Agriculture Organization of United Nation
FETA	Fisheries Education and Training Agency
FIS	Fisheries Information System
GCLA	Government Chemist Laboratory Authority
GIS	Geographical Information System
GN	Government Notice
GTZ	German Technical Cooperation Agency
HCMIS	Human Capital Management Information

	System
HPT	Heifer Project Tanzania
IAEA	International Atomic Energy Agency
ICT	Information Communication Technology
IFAD	International Fund for Agricultural Development
ILC	International Land Coalition
ILO	International Labor Organization
ILRI	International Livestock Research Institute
IMET	Integrated Management Effectiveness Tool
IMO	International Marine Organization
IOC	Intergovernmental Oceanographic Commission
IORA	Indian Ocean Rim Association
IOTC	Indian Ocean Tuna Commission
IRDP	Intergraded Rural Development Project
ISO/IEC	International Standards Organization/International Electrotechnical Commission
ISS	Institute of Social Studies
IWC	International Whaling Commission
JICA	Japan International Cooperation Agency
JTFCA	Japan Tuna Fisheries Cooperative Association
LGC	Laboratory of Government Chemistry
LITA	Livestock Training Agency
LMU	Livestock Multiplication Unit
LTA	Lake Tanganyika Authority
LVFO	Lake Victoria Fisheries Organization
MATT	Multi – Agency Task Team
MCU	Maziwa Cooperative Union

MIS	Management Information System
MOET	Multiple Ovulation and Embryo Transfer
MOF	Ministry of Ocean and Fisheries - South Korea
MoU	Memorandum of Understanding
MPRU	Marine Park and Reserve Unit
MSC	Marine Stewardship Council
NADSP	National Aquaculture Development Strategic Plan
NAFIRRI	National Fisheries Resource Research Institute – Uganda
NAIC	National Artificial Insemination Center
NARCO	National Ranching Company
NBS	National Bureau of Statistics
NECAI	National EgyptionCompany for Africa Investment
NEMC	National Environment Management Council
NIC	National Insurance Corporation
NMATT	National Malt – Agency Task Team
NMB	National Microfinance Bank
NORAD	Norwegian Agency for Development Cooperation
NQCSES	National Quality Control Sample Exchange Scheme
NSSF	National Social Security Fund
OC	Other Charges
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
OFCF	Overseas Fisheries Cooperation Foundation of Japan
OFMP	Octopus Fishery Management Plan

OIE	World Organization for Animal Health
OPRAS	Open Performance Review and Appraisal System
OSNP	Operation Save Nile Perch
PAC	Public Accounts Committee
PAID	Private Partnership for Artificial Insemination Delivery Project
PASS	Private Agricultural Sector Support
PE	Personnel Emoluments
PFZs	Potential Fishing Zones
PRM	Participatory Rangeland Management Plan
PTA	Proficiency Testing Australia
RAS	Recirculation Aquaculture System
SACCOS	Savings and Credit Cooperative Societies
SADC	Southern Africa Development Cooperation
SADCAS	Southern Africa Development Community Accreditation Services
SADCMET	Southern Africa Development Cooperation Measurement Traceability
SAGCOT	Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania
SDC	Swiss Agency for Development and Cooperation
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency
SMT	Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania
SMZ	Serikali ya Mapinduzi Zanzibar
SRMP	Sustainable Range Management Project
STCW – F	Standards of Training, Certification, and

	Watch Keeping for Fishing Vessel
SUA	Sokoine University of Agriculture
SWIOFC	Southwest Indian Ocean Fisheries Commission
SWIOFish	South West Indian Ocean Fisheries Governance and Shared Growth
TADB	Tanzania Agricultural Development Bank
TAEC	Tanzania Atomic Energy Commission
TAFIRI	Tanzania Fisheries Research Institute
TAFICO	Tanzania Fisheries Cooperation
TALIRI	Tanzania Livestock Research Institute
TANROADS	Tanzania National Roads Agency
TAPIFA	Tanzania Association of Pig Farmers
TASAC	Tanzania Shipping Agencies Corporation
TASFAM	Tanzania Scaling-up Sustainable Marine Fisheries and Aquaculture Management
TAUSI	Mfumo wa Mapato ya Ndani wa Mamlaka za Serikali za Mitaa
TBA	Tanzania Building Agency
TBS	Tanzania Bureau of Standards
TCP	Transmission Control Protocol
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TFDA	Tanzania Food and Drugs Authority
TIB	TIB Development Bank
TIC	Tanzania Investment Centre
TLMP	Tanzania Livestock Master Plan
TOT	Training of Trainers
TPB	Tanzania Postal Bank
TPSF	Tanzania Private Sector Foundation
TPW	Tanzania People and Wildlife
TRA	Tanzania Revenue Authority
TVI	Tanzania Vaccine Institute

TVLA	Tanzania Veterinary Laboratory Agency
UCRT	Ujamaa Community Resource Team
UKIMWI	Upungufu wa Kinga Mwilini
UNDP	United Nations Development Programme
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization
URT	United Republic of Tanzania
USAID	United States Agency for International Development
VICOBA	Village Community Bank
VMS	Vessel Monitoring System
VVU	Virusi vya Ukimwi
WB	World Bank
WHO	World Health Organization
WIOMSA	Western Indian Ocean Marine Science Association
WSPA	World Society for Protection of Animals
WTO	World Trade Organization
WWF	World Wildlife Fund
ZAFICO	Zanzibar Fisheries Company
ZIPA	Zanzibar Investment Promotion Authority

A. UTANGULIZI

1. ***Mheshimiwa Spika***, kufuatia taarifa iliyowasilishwa ndani ya Bunge na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara, Kilimo na Mifugo iliyochambua na kutoa ushauri kuhusu utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi ya mwaka 2023/2024, sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu likubali kupokea na kujadili utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka 2023/2024. Aidha, ninaliomba Bunge lako Tukufu, liridhie na kupitisha Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi kwa mwaka 2024/2025.

Shukrani na Pongezi

2. ***Mheshimiwa Spika***, awali ya yote ninapenda kutumia nafasi hii kumshukuru Mwenyezi Mungu, kwa kutujalia uhai, afya njema na kutuwezesha kushiriki mkutano huu wa Kumi na Tano wa Bunge la Kumi na Mbili, ikiwa ni mkutano mahsusi wa Bunge wa kuamua mambo yenye mustakabali wa maendeleo ya Taifa letu. Aidha, naomba nitumie nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kutimiza kipindi cha miaka mitatu ya uongozi wake na kwa kuliongoza Taifa letu kwa weledi, umahiri na mafanikio mkubwa. Pia, ninamshukuru Mheshimiwa Rais kwa kumteua Mheshimiwa Alexander Pastory Mnyeti (Mb.), kuwa Naibu Waziri, na Dkt. Edwin Paul Mhede kuwa Naibu Katibu Mkuu – Sekta ya Uvuvi, ambapo kwa ushirikiano wetu tunaamini mchango wa viongozi hawa utapelekea kuleta mageuzi chanya ya kisekta, ambayo

ni mojawapo ya falsafa ya 4R za Mheshimiwa Rais kuelekea ujenzi wa uchumi jumuishi.

3. ***Mheshimiwa Spika***, ninatoa pongezi zangu za dhati kwa Viongozi Wakuu wa Serikali; akiwemo Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mbunge wa Jimbo la Ruangwa, na Mheshimiwa Dkt. Dotto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Waziri wa Nishati, kwa utendaji wao uliotukuka unaomfanya Mheshimiwa Rais wa Awamu ya Sita kuendelea kutoa mchango wake muhimu kwa maendeleo ya Taifa letu na hivyo kung’aa katika duru za Kitaifa na Kimataifa.

4. ***Mheshimiwa Spika,*** napenda kukupongeza kwa kuendelea kuliongoza vyema na kwa umahiri mkubwa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jambo ambalo ni moja ya sababu zilizofanya uaminiwe na kuchaguliwa kuwa Rais wa **31** wa Umoja wa Mabunge Duniani, ukiwa ni mwanamke wa kwanza kutoka Barani Afrika na watatu Duniani kushika nafasi hiyo. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kukusaidia kwa umahiri mkubwa wa kuendesha shughuli za Bunge. Pia, nawapongeza Wenyeviti wa Kamati mbalimbali za Kudumu za Bunge kwa kuendelea kuongoza Kamati zao katika kuisimamia na kuishauri Serikali ipasavyo.

5. ***Mheshimiwa Spika,*** nachukua fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Deodatus Philip Mwanyika (Mb.), Mbunge wa Njombe Mjini kwa kuchaguliwa kuwa Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara, Kilimo na Mifugo. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Mariam Ditopile Mzuzuri (Mb.), kwa kuendelea kuwa Makamu Mwenyekiti na Waheshimiwa wajumbe wote wa Kamati. Vilevile, kwa niaba ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi, ninawashukuru viongozi, wajumbe wote, na Sekretarieti ya Kamati hii kwa kufanya uchambuzi makini wa Bajeti yetu. Ushauri wao umewezesha Wizara yangu kufanya maboresho stahiki. Hakika, Mheshimiwa Spika unayo Kamati ambayo ni msaada kwetu. Aidha, kwa upande wetu, tunaahidi kuendelea kuipa kamati ushirikiano katika kutekeleza majukumu yake ya usimamizi na ushauri ili kuendeleza Sekta za Mifugo na Uvuvi na kuongeza mchango wake kwa uchumi wa Taifa.

6. ***Mheshimiwa Spika***, naomba kutumia fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Alexander Pastory Mnyeti (Mb.), Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi kwa ushauri na ubunifu uliosaidia kuboresha usimamizi wa Sekta za Mifugo na Uvuvi. Aidha, nawapongeza Prof. Riziki Silas Shemdoe (Katibu Mkuu-Wizara ya Mifugo na Uvuvi), Prof. Daniel Elius Mushi (Naibu Katibu Mkuu-Sekta ya Mifugo), Dkt. Edwin Paul Mhede (Naibu Katibu Mkuu - Sekta ya Uvuvi) na Bi, Agnes Kisaka Meena (Naibu Katibu Mkuu - Wizara ya Maji) aliyekuwa Naibu Katibu Mkuu (Sekta ya Uvuvi) kabla ya uhamisho, kwa kuwa viongozi na watendaji wazuri katika kutekeleza majukumu ya Wizara kwa ufanisi. Pia, ninawashukuru watendaji wa Wizara kwa utendaji mzuri na ushirikiano

wanaotupatia uliotuwezesha kutekeleza majukumu yetu kikamilifu.

7. ***Mheshimiwa Spika,*** natambua mchango wa Sekta Binafsi, unaojumuisha wawekezaji wakubwa na wadogo wakiwemo wafugaji, wavuvi, wachakataji wa mazao ya mifugo na uvuvi ambao wameendela kufanya uzalishaji kwenye sekta za mifugo na uvuvi. Aidha, uzalishaji wao umeendelea kutoa mchango mkubwa katika kukuza sekta hizo muhimu kwa kuzalisha protini kwa ajili ya ustawi wa afya ya jamii na maendeleo ya kijamii na kiuchumi kwa nchi yetu. Vilevile, ninapenda kuwashukuru washirika wa maendeleo, taasisi za fedha na Asasi Zisizo za Kiserikali kwa kuendelea kutuunga mkono katika kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi. Tunawashukuru, na tunaahidi kuendelea kuwahudumia na kushirikiana nao.

8. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa namna ya kipekee, naishukuru familia yangu, hususan mke wangu kipenzi Bi. Mariam Abdallah Ibrahim na watoto wangu, kwa kuendelea kuniombea na kunivumilia ninapokuwa muda mwingi kazini kwa majukumu yangu ya Kibunge na Kitaifa na kwa kuwa mara zote wamebaki kuwa marafiki wa kweli wanaonitia moyo katika utekelezaji wa majukumu ya utumshi wangu kwa Watanzania. Aidha, ninawashukuru kwa dhati na kwa namna ya kipekee wananchi wa Jimbo la Mkuranga kwa ushirikiano wanaoendelea kunipatia katika kuwatumikia na kuwawakilisha katika Bunge hili Tukufu na kutekeleza shughuli mbalimbali za maendeleo katika Jimbo letu. Naomba nichukue fursa hii kuwaahidi kuwa nitaendelea kuwa mtumishi wenu

na muda wote nitadumu katika kuwatumikia kwa umahiri na moyo wa dhati.

Salamu za Pole

9. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa salamu za pole kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi na Watanzania wote kwa kuondokewa na Hayati Alhaj Ali Hassan Mwinyi, aliyekuwa Rais wa Awamu ya Pili wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Hayati Edward Ngoyai Lowassa, aliyekuwa Waziri Mkuu Mstaafu. Mwenyezi Mungu azilaze roho zao mahali pema peponi, Amina.

10. ***Mheshimiwa Spika,*** natoa pole kwako na Bunge lako Tukufu kwa kuondokewa na wapendwa wetu Mheshimiwa Francis Leonard Mtega aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Mbarali, Mbeya na Mheshimiwa Ahmed Yahya Abdulwakili aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Kwahani - Zanzibar. Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahali pema peponi, Amina.

11. ***Mheshimiwa Spika,*** pia, ninatoa pole kwa wananchi wote waliokumbwa na mafuriko na maporomoko ya udongo yaliyotokea maeneo ya Rufiji, Kibiti, Kilwa, Kilosa, Dar es Salaam, Arusha, Hanang', Mbeya na maeneo mengine nchini yaliyopatwa na maafa. Ninawapa pole sana.

12. ***Mheshimiwa Spika,*** baada ya maelezo ya utangulizi, naomba sasa kuwasilisha Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Mwaka 2023/2024, kwa Fungu **99** na **64** na Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2024/2025 kwa Fungu **99**, baada ya kuunganishwa kwa Fungu **99** na **64** kuwa Fungu moja **99**.

B. SEKTA YA MIFUGO

Hali Halisi ya Sekta ya Mifugo

13. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, idadi ya mifugo nchini imeongezeka kutoka ng'ombe milioni **36.6** hadi ng'ombe milioni **37.9**, mbuzi kutoka milioni **26.6** hadi milioni **27.6**, na kondoo kutoa milioni **9.1** hadi milioni **9.4**. Pia, kuku wameongezeka kutoka milioni **97.9** hadi milioni **103.1** ambapo kuku wa asili wameongezeka kutoka milioni **45.1** hadi milioni **47.4**, kuku wa kisasa wameongezeka kutoka milioni **52.9** hadi milioni **55.7** na nguruwe wameongezeka kutoka milioni **3.7** hadi milioni **3.9** (**Kiambatisho Na.1**). Aidha, Sekta ya Mifugo kwa mwaka 2022 ilikua kwa asilimia **5** na kuchangia asilimia **6.7** kwenye Pato la Taifa.

14. ***Mheshimiwa Spika***, hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya ng'ombe **2,957,724** na mbuzi na kondoo **2,828,248** wenye thamani ya Shilingi trilioni **3.4**, waliuzwa katika minada mbalimbali hapa nchini ikilinganishwa na ng'ombe **2,218,293** na mbuzi na kondoo **2,121,187** waliokuwa na thamani ya Shilingi trilioni **1.7** waliouzwa katika mwaka 2022/2023. Ongezeko la idadi ya mifugo iliyouzwa minadani limetokana na kuongezeka kwa mahitaji ya nyama katika soko la ndani na nje ya nchi pamoja na hamasa ya uvunaji wa mifugo.

15. ***Mheshimiwa Spika***, uzalishaji wa nyama umeongezeka kutoka tani **803,264.3** (mwaka 2022/2023), hadi tani **963,856.55** (mwaka 2023/2024), ikiwa ni sawa na ongezeko la asimilia **16.7** (**Kiambatisho Na. 2**). Kati ya hizo, nyama ya ng'ombe tani **612,808.50**; mbuzi tani **134,403.35**; kondoo tani **28,290.00**; kuku tani **132,442.28**, na nguruwe tani **55,912.42** kwa mwaka 2023/2024 ikilinganishwa na nyama ya ng'ombe tani **544,983.8**; mbuzi tani **91,893.8**; kondoo tani **21,888.05**; kuku tani **96,915.6** na nguruwe tani **47,583.1** kwa mwaka 2022/2023. Ongezeko hilo limechangiwa na wafugaji kuhamasika kuvuna mifugo yao na kukua kwa soko la nyama la ndani na nje ya nchi (**Kielelezo Na. 1).**

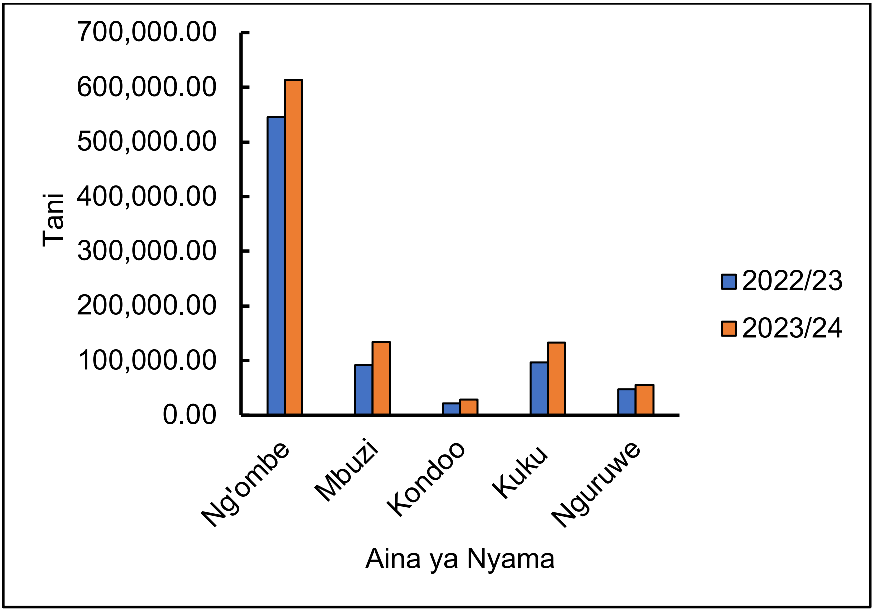

Kielelezo Na. 1 Uzalishaji wa Nyama (Tani) kwa Mwaka 2023/2024 Ikilinganishwa na Mwaka 2022/2023

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

16. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, jumla ya vifaranga vya kuku **95,584,347** vimezalishwa na kusambazwa nchini ikilinganishwa na jumla ya vifaranga **83,845,967** vilivyozalishwa mwaka 2022/2023, sawa na ongezeko la asilimia **12.3**. Kati ya vifaranga hivyo, vifaranga vya kuku wa nyama ni **73,481,572**; chotara **14,163,396;** na kuku wa mayai **7,939,379**; ikilinganisha na vifaranga vya kuku wa nyama **64,457,555**; chotara **12,424,064** na kuku wa mayai **6,964,348** kwa mwaka 2022/23.

17. ***Mheshimiwa Spika***, uzalishaji wa mayai umeongezeka kutoka mayai bilioni **5.50,** mwaka 2022/2023 hadi mayai bilioni **6.41,** mwaka 2023/2024, sawa na ongezeko la asilimia **16.55 (Kiambatisho Na 2).** Ongezeko hilo limesababishwa na kuimarika kwa vituo **28** vya kutotolesha vifaranga vya kuku vilivyopo nchini, mashamba **25** ya kuku wazazi, kuongezeka kwa ufugaji wa kuku wa mayai na hatua mbalimbali ambazo zimeendelea kucukuliwa za kudhibiti uingizaji holela wa vifaranga kutoka nje ya nchi **(Kiambatisho Na 3)**.

18. ***Mheshimiwa Spika***, uzalishaji wa maziwa umeongezeka kutoka lita bilioni **3.60**, mwaka 2022/2023, hadi kufikia lita bilioni **3.97,** mwaka 2023/2024, sawa na ongezeko la asilimia **10.3** ambapo kati ya lita hizo, lita milioni **34.69** zimetokana na maziwa ya mbuzi na lita bilioni **3.93** zimetokana na maziwa ya ng’ombe. Aidha, lita bilioni **2.64** zinatokana na ng’ombe wa asili na lita bilioni **1.30** zimetokana na ng’ombe wa maziwa walioboreshwa (**Kiambatisho Na 2)**. Vilevile, usindikaji wa maziwa umeongezeka kutoka lita milioni **77.90,** mwaka 2022/2023, hadi kufikia lita milioni **81.80,** mwaka 2023/2024, sawa na ongezeko la asilimia **5.01 (Kiambatisho Na 4)**. Pia, ukusanyaji wa maziwa kupitia vituo vya kukusanyia maziwa, umeongezeka kutoka lita milioni **71.80,** mwaka 2022/2023, hadi kufikia lita milioni **93.40,** mwaka 2023/2024. Ongezeko la uzalishaji wa maziwa limechangiwa na utoaji elimu ya ufugaji bora wa ng’ombe wa maziwa kibiashara hapa nchini, kuongezeka kwa ng’ombe wa maziwa walioboreshwa pamoja na vituo vya kukusanyia

maziwa vilivyofikia **258** mwaka 2023/2024 kutoka **246** mwaka 2022/2023.

19. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuimarisha uzalishaji wa mazao ya mifugo na kuhamasisha ulaji mazao hayo nchini. Aidha, ulaji wa mazao ya mifugo, kwa mtu kwa mwaka, umeongezeka kutoka wastani wa lita **62** hadi lita **67.5** za maziwa, kilo **15** hadi kilo **16** za nyama, na mayai **106** hadi mayai **107**. Ongezeko hilo limechangiwa na kuimarika kwa soko la ndani la mazao ya mifugo. Pamoja na ongezeko hilo, ulaji wa mazao hayo uko chini ukilinganisha na viwango vinavyopendekezwa na Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) ambavyo ni lita **200** za maziwa, kilo **50** za nyama na mayai **300** kwa mtu kwa mwaka.

20. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa malisho na mbegu za malisho katika Mashamba ya Serikali umeongezeka kutoka tani **22.7,** za mbegu za malisho aina ya nyasi, vipando na mikunde, mwaka 2022**/**2023**,** hadi tani **127.8** mwaka 2023**/**2024. Pia, jumla ya marobota **267,695,** ya hei yamevunwa katika mwaka 2023**/**2024**,** ikilinganishwa na marobota **248,209,** yaliyovunwa mwaka 2022**/**2023**.** Ongezeko hili limetokana na uwekezaji wa mashine na usambazaji wa zana na vifaa kwenye mashamba hayo. Vilevile, jumla ya tani **728.6** za saileji zimezalishwa. Aidha, uzalishaji wa vyakula vya mifugo vilivyosindikwa umeongezeka kufikia tani **1,880,000,** mwaka 2023/2024**,** ukilinganisha na tani **1,580,000,** mwaka 2022/2023. Ongezeko hili limetokana na Serikali kuendelea kuhamasisha na kuweka mazingira wezeshi

ya uwekezaji kwa Sekta Binafsi ili kuwezesha nchi kukabiliana na ongezeko la mahitaji ya vyakula vya mifugo.

21. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara, kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa na wadau wengine imeendelea kudhibiti magonjwa ya mifugo kupitia uchanjaji, uogeshaji mifugo na utoaji elimu kuhusu udhibiti wa magonjwa ya mifugo. Hadi kufikia Aprili, 2024 jumla ya dozi **616,070,986** zimetumika kuchanja mifugo dhidi ya magonjwa **13** ya kipaumbele. Aidha, uchanjaji wa mifugo umesaidia kupungua kwa matukio ya magonjwa yanayovuka mipaka na kuiwezesha Tanzania kukidhi matakwa ya biashara ya mifugo na mazao yake kulingana na matakwa ya Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (WOAH), Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) na Shirika la Biashara Duniani (WTO).

C. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2023/24 – SEKTA YA MIFUGO

Bajeti iliyoidhinishwa kwa Matumizi ya Kawaida na Maendeleo - Sekta ya Mifugo

22. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2023/2024, Wizara kupitia Fungu 99 ilitengewa jumla ya **Shilingi 112,046,777,000**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 50,122,670,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 61,924,107,000** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Hadi Aprili, 2024,

jumla ya **Shilingi 44,517,993,057.94** zimetolewa, sawa na asilimia **39.70.**

Matumizi ya Kawaida

23. ***Mheshimiwa Spika,*** katika bajeti ya mwaka 2023/2024, Sekta ya Mifugo iliidhinishiwa kutumia Shilingi **50,122,670,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, Shilingi **23,939,807,000** ni Mishahara na Shilingi **26,182,863,000** ni Matumizi Mengineyo (OC). Aidha, hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya Shilingi **32,080,170,763.71** zimepokelewa ambazo ni sawa na asilimia **64.1** ya bajeti ya matumizi ya kawaida. Katika fedha zilizopokelewa Shilingi **18,630,838,737.53,** sawa na asilimia **77.9** kwa ajili ya Mishahara (PE) na Shilingi **13,449,332,026.18** sawa na asilimia **51.4** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

Miradi ya Maendeleo

24. ***Mheshimiwa Spika,*** katika bajeti ya mwaka 2023/24, Wizara ya Mifugo na Uvuvi (Sekta ya Mifugo) iliidhinishiwa Shilingi **61,924,107,000** kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi **56,592,173,000** ni fedha za ndani na Shilingi **5,331,934,000** ni fedha za nje. Aidha, hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya Shilingi **12,437,822,294.23** zimepokelewa ambazo ni sawa na asilimia **20.10** ya bajeti ya maendeleo. Katika Fedha zilizopokelewa Shilingi **12,397,422,294.23** ni fedha za ndani**,** sawa na asilimia **21.90** na Shilingi **40,000,000** ni fedha za nje**,** sawa na asilimia **0.8** ya fedha iliyoidhinishwa.

Makusanyo ya Maduhuli ya Sekta ya Mifugo

25. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Fungu **99,** ilitarajia kukusanya kiasi cha Shilingi **42,105,000,000**. Hadi kufikia Aprili, 2024, kiasi cha Shilingi **22,586,244,129.42** zimekusanywa sawa na asilimia **64.37** ya lengo la kukusanya Shilingi **35,087,500,000** kwa kipindi husika na asilimia **53.64** ya lengo la mwaka (**Kiambatisho Na. 5**). Upungufu huu umechangiwa na mapungufu yaliyokuwa kwenye mfumo wa *Local Government Revenue Collection Information System* (LGRCIS) katika ukusanyaji wa maduhuli ya Wizara katika minada ya awali (**Kielelezo Na. 2**).

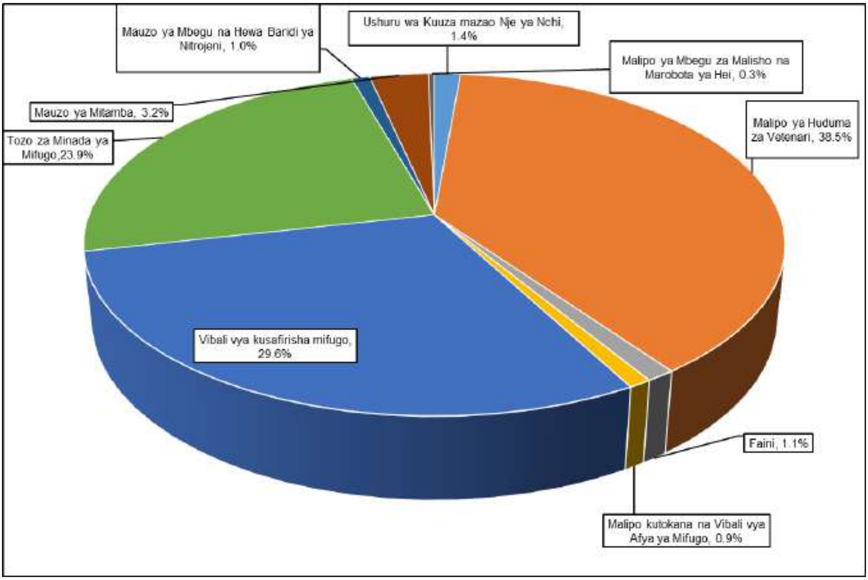

Kielelezo NA. 2: Ukusanyaji wa Maduhuli kwa mwaka 2023/2024 Sekta ya Mifugo

26. ***Mheshimiwa Spika,*** vyanzo vikuu vya makusanyo ya Sekta ya Mifugo ni pamoja na tozo za huduma za mifugo (veterinary charges); vibali vya usafirishaji mifugo; ushuru wa soko; tozo za kusafirisha mifugo nje ya nchi (export duty); mauzo ya mitamba na mauzo ya mbegu na kimiminika cha hewa ya naitrojeni.

Maeneo ya Vipaumbele katika Mwaka 2023/2024

27. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara ya Mifugo na Uvuvi, Fungu 99 imetekeleza maeneo 10 ya vipaumbele ambayo utekelezaji wake umezingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025) Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/2022 – 2025/2026) na Ilani ya Chama Cha Mapinduzi kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020, Sera, Sheria na Kanuni za Sekta ya Mifugo. Aidha, vipaumbele hivyo ni pamoja na: -

(i) Kufanya mapitio ya Sera, Sheria na Kanuni katika Sekta ya Mifugo;

(ii) Kuimarisha upatikanaji wa mbegu bora za mifugo ili kuboresha mbari za mifugo;

(iii) Kuimarisha upatikanaji wa malisho, vyakula vya mifugo na maji kwa ajili ya mifugo;

(iv) Kuimarisha Afya ya Mifugo;

(v) Kuboresha Huduma za Ugani;

(vi) Kuimarisha programu ya Jenga Kesho iliyo Bora (BBT);

(vii) Kuimarisha Huduma za Utafiti na Mafunzo ya Taaluma za Mifugo;

(viii) Kuwezesha uongezaji thamani na biashara ya mifugo na mazao yake;

(ix) Kuimarisha Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO); na

(x) Kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli katika Sekta.

28. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/24 utekelezaji wa vipaumbele hivyo umewezesha Wizara kupata mafanikio na matokeo kama yalivyooainishwa hapa chini: -

Sera, Sheria na Kanuni Katika Sekta ya Mifugo

29. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuweka mazingira wezeshi ya biashara ya mifugo na mazao yake, Wizara imefanya marekebisho ya kanuni moja (1) ya Magonjwa ya Wanyama *The Animal Diseases (Animals and Animal Products Movement Control) Regulations of 2023* (*GN.No.448K/2023)*. Aidha, Wizara imeandaa Notisi ya Uteuzi wa Madaktari wa Mifugo kwa ngazi za Mikoa na Wilaya *The Animal Diseases (Appointment of District and Regional Veterinary Officers) Regulations of 2024 (G.N No.229/2024);* Kituo cha Utafiti wa Mifugo cha Nsimbo kimeanzishwa kupitia notisi *(Tanzania Livestock Research Institute (Establishment of Nsimbo Research Center)* iliyotolewa kwa lugha ya Kiswahili na Kiingereza zenye *G.N No. 228/2024* na *No.227/2024;*

pamoja na Notisi ya Wakaguzi wa Ustawi wa Wanyama *(Animal Welfare (Inspectors) Notice,2024)*, yenye *G.N No. 318/2024.*

30. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kufanya mapitio ya Sera ya Taifa ya Mifugo ya mwaka 2006 kwa kuzingatia ushauri uliotolewa na Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri. Aidha, Wizara imekamilisha rasimu ya andiko la kuunganisha Bodi za Nyama na Maziwa na kupendekeza kuundwa kwa chombo maalum kitacho simamia uendelezaji wa mazao na miundombinu ya Mifugo. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo imeandaa Mpango Mkuu wa Mifugo, Uvuvi na Kilimo Mazao, (Agricultural Transformation Masterplan - 2050) ambao utatoa dira ya mabadiliko katika sekta hizo.

Uzalishaji na Uboreshaji wa Mbari za Mifugo

Huduma ya Uhimilishaji

31. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Kituo cha Taifa cha Uhimilishaji (NAIC) imezalisha dozi **111,844** za mbegu za ng'ombe na kusambaza dozi **67,958** katika Mamlaka za Serikali za Mitaa (MSM). Pia, Wizara imewajengea uwezo wahimilishaji **196** kutoka katika MSM . Aidha, Wizara imeendelea kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya uhimilishaji ambapo hadi kufikia Aprili, 2024, ng'ombe **67,355,** wamehimilishwa ikilinganishwa na ng'ombe **60,697** waliohimilishwa katika kipindi kama hicho mwaka 2022/2023 katika mikoa **26** (**Kiambatisho Na. 6**).

32. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Serikali imeendelea na mkakati wa uhifadhi wa mbari za asili kwa kununua madume **25** ya ng'ombe wa asili ikiwemo Fipa, Gogo, Iringa red, Singida white, Ankole, Tarime, Sukuma na Maasai yatakayotumika kuvuna mbegu kwa ajili kuanzisha uhifadhi wa vinasaba vya mbari za mifugo wa asili iliyo hatarini kutoweka hapa nchini. Aidha, dume moja lina uwezo wa kuzalisha dozi **100,000** kwa mwaka, hivyo madume **25** yanategemewa kuzalisha dozi **2,500,000** kwa mwaka.

Ugawaji wa Madume Bora ya Mbegu

33. ***Mheshimiwa Spika,*** katika jitihada za kuboresha mbari za ng'ombe ili kuongeza tija katika uzalishaji wa maziwa na nyama, Wizara ipo katika hatua za mwisho za ununuzi wa madume bora **200** ya ng'ombe aina ya borani ambayo yatasambazwa kwa wafugaji kupitia vikundi vya Wafugaji katika halmashauri **10**.

Uzalishaji na Usambazaji wa Mitamba

34. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, jumla ya mitamba bora **735** ya maziwa wamezalishwa kwenye mashamba matano **(5)** ya Serikali na mitamba **183** imesambazwa kwa wafugaji. Aidha, Wizara imeendelea kuimarisha mashamba ya Nangaramo na Ngerengere kwa kununua ng'ombe wazazi **400** aina ya Borani kwa ajili ya kuzalisha mitamba bora. Pia, jumla ya mitamba bora **3,066** ya maziwa imezalishwa katika mashamba makubwa nane (**8**) kutoka katika Sekta Binafsi. Uzalishaji na usambazaji huu wa mitamba bora

wa maziwa unategemea kuchangia kuongeza uzalishaji na unywaji wa maziwa nchini.

Uzalishaji wa Kuku wa Nyama na Mayai

35. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, jumla ya vifaranga vya kuku **95,584,347** vimezalishwa na kusambazwa nchini. Kati ya hivyo, vifaranga vya kuku wa nyama **73,481,572**, kuku chotara **14,163,396** na kuku wa mayai **7,939,379,** ikilinganishwa na jumla ya vifaranga **83,845,967** vilivyozalishwa mwaka 2022/2023. Vilevile, uuzaji wa kuku na mazao yake umeendelea kuongezeka, kwa mwaka 2023/2024 jumla ya vifaranga vya kuku **2,701,429** vimeuzwa nchi za Zambia, Ubelgiji, Kenya, Ufaransa, Poland na Uingereza **(Kiambatisho Na. 7)**.

36. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuimarisha Tasnia ya kuku nchini kwa kuongeza uzalishaji wa kuku wazazi halisi kupitia kampuni ya Aviagen East Africa Limited iliyopo mkoani Kilimanjaro. Shamba hili ni la kuku wazazi halisi (grandparent stock) limeanza kuzalisha vifaranga aina ya Rosi na kuuza ndani na nje ya nchi ambapo jumla ya vifaranga vya kuku wazazi (Parent Stock DoC) **515,174** wamezalishwa, kati ya hao takribani vifaranga **468,340** vya kuku wazazi halisi vimeuzwa katika nchi za Uganda, Kenya, Congo DRC, Rwanda, Burundi, Eritrea, Ethiopia, Djibout, Somalia na Sudan Kusini.

37. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imetoa vibali **71** vya kuingiza vifaranga vya kuku wazazi nchini kwa wadau waliosajiliwa kwenye mnyororo wa thamani ya kuku ambapo jumla ya vifaranga **1,371,746** vimeingizwa nchini **(Kiambatisho Na. 8).** Kati ya hivyo, vifaranga wa mayai (Commercial Layers Day Old Chicks - DOC) ni **527,710,** vifaranga vya kuku wazazi wa mayai (Layers Parent Stock - PS) ni **244,736,** vifaranga wa kuku wazazi chotara (PS Dual purpose DOC) **45,742,** na vifaranga wa kuku wazazi wa nyama **(**PS Broiler DOC**) 499,950.** Aidha, Jumla ya vifaranga vya kuku wazazi halisi (Grand Parent Stock DOC) **53,292** na jumla ya mayai **904,280** ya kuanguliwa (hatching eggs for parent stock) yameingizwa nchini **(Kiambatisho Na. 9)**.

38. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imefanikiwa kusajili jumla ya mawakala **85** wa usambazaji vifaranga nchini kwa lengo la kuimarisha na kuondoa changamoto ya udanganyifu unaofanywa na baadhi ya mawakala wasio waaminifu. Aidha, Wizara imetambua vitotoleshi **170** visivyo rasmi katika mikoa **11** vyenye kutotolesha jumla ya vifaranga **236,469** kwa mwezi sawa na vifaranga **2,837,628** kwa mwaka kwa lengo la kupunguza utotoleshaji holela wa vifaranga.

Biashara ya Mifugo na Mazao Yake

39. ***Mheshimiwa Spika***, hadi kufikia Aprili, **2024**, jumla ya ng'ombe **2,957,724** na mbuzi/kondoo **2,828,248,** wenye thamani ya Shilingi trilioni **3.4,** waliuzwa katika minada mbalimbali hapa nchini

ikilinganishwa na ng’ombe **2,218,293**, mbuzi/kondoo **2,121,187** wenye thamani ya Shilingi trilioni **1.7** waliouzwa katika mwaka **2022/2023**. Ongezeko la idadi ya mifugo iliyouzwa minadani limetokana na hamasa ya uvunaji wa mifugo na kuimarika kwa soko la ndani na nje ya nchi. Aidha, Serikali imeendelea kudhibiti utoroshaji wa mifugo katika minada ya mipakani kwa kuimarisha vituo vitano vya utoaji huduma na elimu juu ya biashara ya mifugo na mazao yake katika maeneo ya Handeni (Ndelema), Monduli (Makuyuni), Busega (Lamadi), Misenyi (Kyaka), na Momba (Tunduma).

40. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuimarisha utendaji wa NARCO, Wizara imeendelea kutekeleza Mpango wa Mabadiliko wa Miaka Mitatu (2022/2023 hadi 2024/2025) wenye vipengele vitano ambavyo ni: - uboreshaji wa mbari za mifugo, uendelezaji wa malisho na vyakula vya mifugo, unenepeshaji wa mifugo, skimu za unenepeshaji kupitia vijana na wanawake na uendelezaji wa masoko. Aidha, utekelezaji wa maeneo hayo umehusisha uwekezaji wa Shilingi 4,645,000,000 zilizotengwa kutoka serikalini mwaka 2022/2023 kwa ajili ya ununuzi wa ng’ombe wazazi **800**, mbuzi **2,000**, kondoo **2,000**, vifaa shamba, Mbegu za malisho na kununua magari 4 katika ranchi za Kongwa, West Kilimanjaro, Mzeri na Ruvu ranch. Uwekezaji huu utaiwezesha NARCO kutumia maeneo yake kikamilifu na kuongeza tija.

41. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Bodi ya Nyama, imeendelea kusimamia na kuratibu biashara ya nyama kwenda nje ya nchi ambapo, hadi kufikia Aprili, 2024 jumla ya tani **13,745.38** (zikiwemo tani **1,024.33** za nyama ya ngómbe, tani **9,982.67** za mbuzi, tani **3,195.09** za kondoo, tani **32.35** za kuku na tani **10.94** za nguruwe (**Kiambatisho Na.10**), zenye thamani ya Dola za Marekani milioni **56.6,** zimeuzwa nje ya nchi, ikilinganishwa na tani **12,243.8** zenye thamani ya Dola za Marekani milioni **51.9** kwa mwaka 2022/2023. Mauzo hayo ni sawa na ongezeko la asilimia **12.3** ikilinganishwa na mwaka 2022/2023. Aidha, nyama ya mbuzi imeendelea kuongoza kwa kuchangia asilimia **72.6** mauzo ya nyama nje. Hii ni kutokana na jitihada zinazofanywa na Serikali ya awamu ya sita inayoongozwa na Mheshimiwa **Dkt.** Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kuongeza mashirikiano na fursa za kibiashara nje ya nchi, masoko ya nyama ya yameendelea kuongezeka kufikia nchi **12** ambazo ni Bahrain, Comoro, Hong Kong, Jordan, Kenya, Kuwait, Oman, Qatar, Rwanda, Saudi Arabia, Umoja wa Falme za Kiarabu (UAE) na Vietnam.

42. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Bodi ya Maziwa imeendelea kuhamasisha unywaji wa maziwa kupitia vyombo vya habari na maonesho mbalimbali yakiwemo ya Wiki ya Unywaji Maziwa, Maonesho ya Saba saba, Nane Nane, Siku ya Chakula Duniani na Programu ya Unywaji wa Maziwa Shuleni. Aidha, wadau **35** wa maziwa wamewezeshwa kushiriki Maonesho ya Saba Saba na

Nane Nane. Vilevile, Bodi imeratibu na kusimamia Wiki ya Unywaji Maziwa Shuleni kitaifa iliyofanyika Septemba 2023, mkoani Mwanza ambapo jumla ya wanafunzi **12,506** walishiriki na kunywa lita **3,126.5** za maziwa. Hadi April 2024, programu hiyo inatekelezwa katika shule **136,** zenye jumla ya wanafunzi **101,104** (**Kiambatisho Na.11**).

43. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, uzalishaji wa maziwa umefikia lita bilioni **3.97** ikilinganishwa na lita bilioni **3.6** mwaka 2022/2023, sawa na ongezeko la asilimia **10.3**. Aidha, usindikaji wa maziwa umefikia lita milioni **81.8** mwaka 2023/2024 ikilinganishwa na lita **77.3** mwaka 2022/2023, sawa na ongezeko la asilimia **5.8**. Ongezeko la uzalishaji wa maziwa limechangiwa na juhudi za Serikali za utoaji elimu ya ufugaji bora kupitia huduma za ugani. Pia, ukusanyaji wa maziwa kupitia Vituo vya Kukusanyia Maziwa umeongezeka kutoka lita milioni **71.80,** mwaka 2022/2023 hadi kufikia lita milioni **93.4** mwaka 2023/2024. Vilevile, Bodi imetoa vibali **782** vya kuingiza maziwa nchini ambapo jumla ya lita **11,747,150** za maziwa, zenye thamani ya Shilingi **23,423,652,811.8,** zimeingizwa nchini ili kukidhi mahitaji ya maziwa yaliyosindikwa hususan maziwa ya unga. Aidha, Serikali imeendelea kuweka mazingira wezeshi kwa sekta binafsi iliyopelekea kuanza kwa uzalishaji wa maziwa ya unga hapa nchini. Uwekezaji huu utachangia kupunguza uagizaji wa bidhaa hiyo kutoka nje.

44. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kwa mara ya kwanza imeandaa Mpango Kazi wa utekelezaji wa programu ya Unywaji Maziwa Shuleni na kufanikiwa kutengeneza nakala **4,000** ambapo nakala **1,300** zimesambazwa kwa wadau wanaojishughulisha na utekelezaji wa mpango huo. Sambamba na uandaaji wa mpango huo, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Kuhudumia Watoto la Umoja wa Mataifa (UNICEF) wametengeneza na kusambaza vibanda vya maziwa shuleni (school milk access points) katika shule nane (**8)** zenye jumla ya wanafunzi **6,994** zikiwemo mbili (**2**) za jiji la Dodoma, nne (**4**) mkoani Mbeya na mbili (**2**) katika Manispaa ya Morogoro. Idadi ya wanafunzi wanaotarajiwa kufikiwa katika kipindi cha miaka mitano (2023/2024-2027/2028) ya utekelezaji wa mpango kazi huu ni **1,609,687**.

45. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, jumla ya vipande vya ngozi milioni **14.69** (ng'ombe milioni **4.6**, mbuzi milioni **7.5** na kondoo milioni **2.6**), vyenye thamani ya Shilingi bilioni **32.1,** vimezalishwa ikilinganishwa na vipande milioni **14.1** (ng'ombe milioni **4.4**, mbuzi milioni **7.2** na kondoo milioni **2.5**), vyenye thamani ya Shilingi bilioni **31.1,** vilivyozalishwa mwaka 2022/2023. Ongezeko hilo limechangiwa na wafugaji kupatiwa mafunzo kuhusu ufugaji wa kisasa na kibiashara wa mifugo na uhamasishaji kuhusu uvunaji wa mifugo kwa wakati.

46. ***Mheshimiwa Spika***, hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya vipande **1,542,916** vya ngozi vyenye uzito wa kilo **5,777,669.5** (ng'ombe vipande **1,034,447**, Mbuzi vipande **355,928** na Kondoo vipande **152,541**) vyenye

thamani ya Shilingi bilioni **7** viliuzwa katika nchi za Nigeria, Togo, Kenya, Ethiopia na Pakistan ikilinganishwa na vipande vya ngozi **748,009** vyenye uzito wa kilo **3,591,396** (ng'ombe vipande **748,009**) vyenye thamani ya Shilingi bilioni **5.50** vilivyouzwa katika nchi za Nigeria, Ghana, Togo na Pakistan mwaka 2022/2023. Aidha, mauzo ya ngozi kwenda nje ya nchi yameongezeka kutokana na mahitaji ya soko la ngozi isiyosindikwa kuongezeka katika nchi za Nigeria na Togo. Pia, Wizara imewawezesha wamiliki wa machinjio za kisasa zilizo chini ya EPZA kwa kuwaondolea kodi ya kusafirisha ngozi nje ya nchi. Hatua hii imeleta mafaniko ya kupata soko la ngozi ya mbuzi na kondoo nje ya nchi ambayo imekosa soko la ndani.

47. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa tasnia ya ngozi imeendelea kusimamia biashara na ubora wa ngozi kwa kusajili na kutoa leseni kwa maghala **30** ya ngozi kwa kampuni za wafanyabiashara wanaosafirisha ngozi kwenda nje ya nchi. Aidha, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kushirikiana na Ofisi ya Rais - TAMISEMI na Sekta Binafsi kutoa mafunzo kuhusu uendelezaji wa zao la ngozi nchini. Wachunaji wa ngozi **213** na wataalam wa mifugo **16** wamejengewa uwezo kuhusu uchunaji bora wa ngozi unaozingatia mahitaji ya soko kutoka katika Mikoa mitano (**5**).

48. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali imeendelea kuhamasisha Sekta Binafsi kuwekeza katika viwanda vya kusindika ngozi ambapo hadi Aprili, 2024 kuna viwanda vitatu (**3**) vinavyofanyakazi ambavyo ni: Himo Tanners and Planters (Kilimanjaro), ACE Leather (T) Ltd. (Morogoro) na Phiss Tanners (Pwani). Viwanda hivyo vinasindika jumla ya vipande **198,100** vya ngozi ya ng'ombe na **717,000** vya ngozi ya mbuzi na kondoo vyenye thamani ya Shilingi bilioni **21.5** (**Kiambatisho Na. 12)**. Aidha, Wizara imefanikiwa kuweka mazingira wezeshi ya upatikanaji wa malighafi bora kwa kuwaunganisha wamiliki wa viwanda vya kusindika ngozi na wazalishaji wa ngozi. Pia, jumla vya vipande **10,550** vya ngozi ya ng'ombe na **409,229** vya kondoo na mbuzi vilivyosindikwa hadi ya hatua ya kati (wet blue) vimeuzwa katika nchi za Pakistan na Ethiopia kwa thamani ya Shilingi **860,315,600**.

49. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024 jumla ya jozi za viatu **3,028,700** zimezalishwa ikilinganishwa na jozi **2,927,500** zilizozalishwa mwaka 2022/2023. Ongezeko hilo limetokana kuongezeka kwa wajasiriamali wadogo na wa kati (SMEs) **151** wanaotengeneza bidhaa za ngozi pamoja na ongezeko la upatikanaji wa ngozi bora (**Kiambatisho Na.13**).

50. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea na ujenzi na ukarabati wa minada **26** ya awali, upili na mpakani. Kati ya minada hiyo, minada saba (7) ya Mhunze (Kishapu), Gwandi (Chemba), Nyanguge (Magu), Buhungulwa (Kwimba), Mkongeni (Mvomero), Waso (Ngorongoro) na Kintinku (Manyoni) imekamilika. Aidha, minada **19** ipo katika

hatua mbalimbali za utekelezaji. Kukamilika kwa ujenzi huu kutachangia kuboresha mazingira ya biashara ya mifugo na kupunguza upotevu wa maduhuli kupitia utoroshaji wa mifugo.

Maji, Malisho na Vyakula vya Mifugo

51. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa imefanikiwa kuendelea kuimarisha upatikanaji wa maji kwa mifugo ambapo imekamilisha ujenzi wa mabwawa matatu (**3)** ya Kongwa (Morogoro), Naalarami (Monduli) na Vinyenze (Kibaha) ambayo yanakadiriwa kuhifadhi wastani wa lita milioni **100** za maji na yana uwezo wa kunywesha mifugo **3,500** kwa siku kila moja.

52. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi imetenga jumla ya hekta **81,625.9** za maeneo ya malisho katika vijiji **194** vya Mikoa ya Kigoma, Kagera, Mara, Mwanza, Simiyu, Tanga, Shinyanga, Singida, Rukwa, Arusha, Morogoro, Pwani, Iringa, Dodoma, Tabora na Njombe kupitia Mpango wa Matumizi Bora ya Ardhi na kufanya maeneo yaliyotengwa kufikia hekta **3,466,111.43** kutoka hekta **3,384,485.5** mwaka 2022/2023. (**Kiambatisho Na. 14**)

53. ***Mheshimiwa Spika***, Katika kuhakikisha maeneo ya malisho yaliyotengwa kwenye vijiji yanaendelezwa, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la *Tanzania People and Wildlife* (TPW) imezijengea uwezo kamati 50 za usimamizi wa maeneo ya malisho katika vijiji **61,** na kufanya tathmini, usimamizi na uendelezaji wa maeneo ya malisho kwenye Wilaya za Simanjiro **(3)**, Babati **(5)**, Monduli **(22)** Ngorongoro **(2),** Longido **(25)** Same **(2)** na Mwanga **(2).** Vilevile, Wizara imefanya kazi ya kuondoa vichaka na mimea vamizi kwenye maeneo ya malisho yenye ukubwa wa ekari **7,279** kwenye Vijiji 17 katika Wilaya za Monduli **(4)**, Longido **(11)**, Babati **(1)** na Simanjiro **(1)** pamoja na kuzuia mmomonyoko wa udongo kwenye maeneo ya malisho kwa kufukia makorongo yenye zaidi ya ukubwa wa kilomita **100** katika kongani ya Muriatata inayoundwa na vijiji vya Armanie, Engushai, Mundarara na Kiseriani katika Halmashauri ya Longido. Aidha, kwa kushirikiana na Shirika la *Heifer International* vikundi vya vijana na wanawake **769** vyenye jumla ya wana vikundi **15,453** vimejengewa uwezo sambamba na kuanzisha mashamba darasa ya malisho **161** katika mikoa ya Shinyanga, Geita, Mwanza, Mara, Kagera pamoja na Zanzibar**.**

54. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara imeendelea kushiriki katika utatuzi wa Migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi ili kuwezesha wafugaji kujikita katika ufugaji bora na wenye tija. Katika mwaka 2023/2024, jumla ya migogoro **14** inayohusu wafugaji na maeneo ya hifadhi, maeneo ya Serikali na taasisi, wakulima na Ranchi za Kampuni za Taifa (NARCO) imepokelewa ambapo kwa ushirikiano na

Wizara za kisekta migogoro **8** imetatuliwa katika Mikoa ya Kagera **(2),** Morogoro **(4),** Mbeya **(1)** na Mara **(1).** Aidha, Rasimu ya mkakati wa kutafuta ufumbuzi wa kudumu wa migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi imeandaliwa.

55. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuongeza upatikanaji wa mbegu na malisho ya mifugo ambapo jumla ya tani **127.8** za mbegu za malisho aina ya nyasi na mikundekunde zimezalishwa kutoka mashamba ya serikali na Sekta Binafsi ikilinganishwa na tani **22.7** zilizozalishwa mwaka 2022/2023. Pia, Jumla ya marobota ya hei **267,695** yamevunwa kutoka katika mashamba ya Serikali na binafsi ikilinganishwa na marobota **248,209** mwaka 2022/2023. Vilevile, jumla ya tani **728.6** za saileji zimezalishwa katika mashamba ya Serikali na binafsi. Ongezeko hili limetokana na uwekezaji wa mashine, zana na vifaa shamba.

56. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuimarisha upatikanaji wa malisho, jumla ya tani **38.9** za mbegu za malisho aina ya Napier iliyoboreshwa (Juncao) zilinunuliwa na kusambazwa katika maeneo ya Msomera tani **5**, Kongwa Ranchi tani **20**, Ruvu Ranchi tani **3.9,** na tani **10** katika mikoa ya Morogoro, Pwani na Tanga. Aidha, Wizara inaendelea kutekeleza mpango wa mashamba darasa ya malisho **150** yenye ukubwa wa ekari **865** katika Halmashauri **71** ambapo jumla ya tani **5** za mbegu za nyasi aina ya *Rhodes* zimesambazwa katika Mikoa ya Morogoro , Dodoma, Iringa, Rukwa, Katavi, Kigoma, Kagera Geita, Shinyanga, Simiyu, Singida Pwani, Arusha, Manyara, Songwe, Ruvuma na Lindi.

Rasilimali za Vyakula vya Mifugo

57. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa imefanya ukaguzi wa maeneo **250** ya kuzalisha, **416** ya kuuza na **81** ya kuhifadhi rasilimali za vyakula vya mifugo ambapo maeneo mapya **29** ya kuzalisha vyakula vya mifugo yamesajiliwa katika mikoa ya Arusha **(5),** Dar es Salaam **(12),** Morogoro **(2),** Pwani **(7),** Mwanza **(1),** Katavi **(1)** na Dodoma **(1)** Ili kuongeza ubora na usalama wa vyakula vya mifugo. Aidha, kaguzi hizo zimebaini ongezeko la viwanda vya kuzalisha vyakula vya mifugo kutoka **221** mwaka **2022/2023** hadi **250** mwaka **2023/2024**. (**Kiambatisho Na.15**)

58. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, uzalishaji wa vyakula vya mifugo vilivyosindikwa umeongezeka kutoka tani **1,580,000** mwaka 2022/2023, hadi tani **1,880,000** mwaka 2023/2024, ambapo ongezeko hili limetokana na Serikali kuendelea kuhamasisha na kuweka mazingira wezeshi ya uwekezaji kwa Sekta Binafsi.

Utafiti, Mafunzo na Huduma za Ugani wa Mifugo

Utafiti

59. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuratibu, kuwezesha na kusimamia shughuli za Utafiti wa Mifugo nchini ambapo imefanya tathmini katika vituo saba **(7)** vya Taasisi ya Utafiti wa Mifugo **Tanzania** (TALIRI) na uratibu wa Taasisi zingine kumi na moja **(11)** zinazofanya utafiti unaohusiana na

Mifugo nchini. Lengo la Tathmini likiwa kubaini tafiti mbalimbali zinazofanyika pamoja na uzingatiwaji wa Sheria, Kanuni, Miongozo na utekelezaji wa Agenda ya Utafiti wa Mifugo nchini ya mwaka 2020-2025. Aidha, tafiti hizi zilizofanyika zimechangia katika utatuzi wa changamoto mbalimbali katika mnyororo wa thamani wa mifugo ikiwa ni pamoja na uboreshaji wa mbari za mifugo, udhibiti wa magonjwa ya mifugo, upatikanaji wa mbegu bora za malisho na uboreshaji wa malisho ya asili.

Mafunzo

60. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kufanya uratibu katika vyuo vya Mafunzo ya Mifugo kumi na tatu (13) nchini ikihusisha tathmini ya mafunzo katika kampasi nane (9) zilizo chini ya Wakala ya Mafunzo ya Mifugo Tanzania (LITA) na vyuo Binafsi kumi na mbili (12). Lengo likiwa ni kuona uzingatiwaji wa utumiaji wa mitaala ya wizara, uwiano wa wakufunzi na wanafunzi, miundombinu ya kufundishia na kujifunzia. Tathmini hiyo ilibaini kuwa vyuo hivyo vinazingatia mitaala na miongozo **(**Maelezo ya kina kuhusu LITA yanapatikana ibara 86-88).

61. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/24, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Kilimo Endelevu (Sustainable Agriculture Tanzania – SAT) inaendelea na zoezi la kuhuisha Mitaala mitatu (**3**) ya mifugo ambayo ni afya na uzalishaji wa mifugo, Teknolojia ya maabara za veterinari na usimamizi wa nyanda za malisho na udhibiti wa mbung'o. Lengo la zoezi hili ni kuwezesha vijana wanaosoma mafunzo ya mifugo kukidhi mahitaji muhimu ya wadau, mabadiliko ya teknolojia mbalimbali ikiwa ni pamoja na kukidhi soko la ajira.

62. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Mambo ya nje, imeratibu na kuwezesha wanafunzi **69** kwenda nchini Israel kwa mafunzo ya mafunzo ya utarajali (Internship programme) kuhusu shughuli za ufugaji. Kati ya hao **12** kutoka Kampasi za LITA na **57** kutoka Vyuo vya Binafsi. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo kupitia mradi wa *Tanzania Initiative for Preventing Aflatoxin Contamination* (TANIPAC) imeendesha mafunzo ya Sumukuvu kwa Wakufunzi kutoka katika Vyuo **20** vikiwemo Kampasi Nane **(8)** chini ya LITA na Vyuo vya Binafsi **12** vinavyotumia Mtaala wa Wizara ya Mifugo na Uvuvi.

Huduma za Ugani

63. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imewezesha Mafunzo Rejea kwa Maafisa Ugani **1,058** katika Kanda Nane (**8**) ikihusisha Mikoa **26** na Halmashauri **184.** Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Taasisi za Sekta binafsi, wadau wa maendeleo na Asasi zisizo za Kiserikali, imewapa mafunzo rejea jumla ya

Wafugaji **250,000** wakiwemo wafugaji wa mfano **620** kupitia mradi wa TIP3 unaotekelezwa na Heifer International Tanzania ambapo lengo mahususi likiwa ni ufugaji wa Kibiashara na tija. Aidha Mafunzo yaliyotolewa ni pamoja na Utekelezaji wa Programu ya Jenga Kesho Iliyo Bora (Building a Better Tomorrow - BBT); Uboreshaji wa Koosafu za mifugo, Udhibiti wa Magonjwa na tiba kwa mifugo; Matumizi ya mifumo ya TEHAMA katika ugani (MIMIS, M-Kilimo na Ugani Kiganjani); Upatikanaji, Uhifadhi na Uendelezaji wa Maeneo ya Malisho na Vyakula vya mifugo.

64. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa Sekta imeendelea kusambaza teknolojia za ufugaji bora, uzalishaji, usindikaji wa mazao yatokanayo na mifugo, hifadhi ya malisho pamoja na upatikanaji wa masoko kupitia maonesho na maadhimisho mbalimbali. Aidha, jumla ya wadau **67,832** wamefikiwa kupitia maonesho ya Kimataifa ya Biashara – Saba Saba, maadhimisho ya wakulima - Nane Nane na Maadhimisho ya Siku ya Chakula Duniani. Pia, jumla ya vipeperushi **4,279** na vitabu **290** vya ufugaji bora wa mifugo vilisambazwa kwa wadau.

Udhibiti wa Magonjwa ya Mifugo

Upatikanaji na Usambazaji wa Chanjo

65. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/24, ili kudhibiti magonjwa ya mifugo nchini, jumla ya dozi za chanjo **695,978,188** zimetumika ambapo kati ya hizo, dozi **520,153,000** zimeingizwa kutoka nje ya nchi

na dozi **175,825,188** zimezalishwa ndani ya nchi kwa ajili ya kuchanja magonjwa **13** ya kipaumbele. Kati ya dozi hizo zilizozalishwa nchini, dozi **62,173850** zimetengenezwa na Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania (TVLA) na dozi **113,651,338** zimezalishwa na Sekta Binafsi.

Uchanjaji wa Mifugo

66. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara, kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa na wadau wengine imeendelea kudhibiti magonjwa ya mifugo kupitia uchanjaji, uogeshaji mifugo na utoaji elimu kuhusu udhibiti wa magonjwa ya mifugo. Hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya dozi **616,070,986** zimetumika kuchanja mifugo dhidi ya magonjwa **13** ya kipaumbele ambayo ni: Kimeta kwa ng'ombe mbuzi na kondoo dozi **1,521,495**; Kichaa cha mbwa na paka dozi **991,346;** Homa ya Mapafu ya Ng'ombe dozi **5,734,881**; Ugonjwa wa Miguu na Midomo (FMD) ng'ombe dozi **2,523,786**; Sotoka ya Mbuzi na Kondoo dozi **3,780,210**; Mdondo dozi **296,479,000**; Gumboro dozi **220,829,000;** Ndigana Kali dozi **95,681** na Mahepe (*Marecks*) dozi **61,243,770;** Chambavu (BQ) dozi **883,100;** Ugonjwa wa Kutupa Mimba (Brucellosis) dozi **53,975**; Mapele ya Ngozi (LSD) dozi **106,011** na Ndui ya Kuku (*Fowl pox*) dozi **21,828,713** (**Kiambatisho Na.16**)**.** Aidha, uchanjaji wa mifugo umesaidia kupungua kwa matukio ya magonjwa yanayovuka mipaka kutoka asilimia **3.5,** mwaka 2022/2023 hadi asilimia **2.5,** mwaka 2023/2024 na kuiwezesha Tanzania kukidhi matakwa ya biashara ya mifugo na mazao yake kulingana na

matakwa ya Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (WOAH), Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO) na Shirika la Biashara Duniani (WTO).

Ujenzi wa Majosho na Uogeshaji wa Mifugo

67. **Mheshimiwa *Spika*,** katika mwaka 2023/2024, ili kudhibiti magonjwa yaenezwayo na kupe, mbung'o na wadudu wengine, Wizara ilipanga kujenga jumla ya majosho **246** yenye thamani ya **Shilingi 5,658,000,000** katika Halmashauri **65,** fedha hizi zilihamishiwa kwenye Halmashauri ili kuwezesha ufanisi, tija na umiliki wa miradi kwa Halmashauri (**Kiambatisho Na.17**). Aidha, uogeshaji wa mifugo unaendelea ambapo hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya michovyo **1,342,932,142** ya mifugo imefanyika ikiwemo michovyo ya ng'ombe **660,725,421**, mbuzi **453,142,239**, kondoo **201,975,117** na punda **27,089,365**. Michovyo hii ni sawa na asilimia **75** ya lengo la michovyo bilioni **1.8** kwa mwaka 2023/24.

68. ***Mheshimiwa Spika*,** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kulinda afya ya jamii dhidi ya madhara yatokanayo na magonjwa yanayoambukiza kutoka kwa wanyama kwenda kwa binadamu, ambapo imekagua jumla ya mifugo **8,320,065** (ng'ombe **816,375** mbuzi **493,872**, kondoo **182,014,** nguruwe **207,592** na kuku **6,620,252**). Aidha, jumla ya ng'ombe **12,840**, mbuzi na kondoo **198,374**, ngamia **10** wamekaguliwa na kusafirishwa nje ya nchi. Vilevile, mifugo **78,120** wakiwemo ng'ombe **5122,** mbuzi na kondoo **72,819**, ngamia **16** na nguruwe **163** wamekaguliwa na kuingizwa nchini kwa ajili ya

uzalishaji. Pia, Wizara inaendelea kutumia mfumo wa utoaji wa taarifa kwa kutumia simu janja (EMA-i) ambao umewezesha utoaji wa taarifa za matukio ya magonjwa kwa wakati katika Halmashauri **114**. Mfumo huu umewezesha ufuatiliaji wa magonjwa ambapo taarifa zinaonesha kupungua kwa matukio ya magonjwa yanayovuka mipaka kutoka asilimia **3.5** mwaka 2022/2023 hadi asilimia **2.5** mwaka 2023/2024.

Baraza la Veterinari Tanzania

69. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Serikali kupitia Baraza la Veterinari Tanzania, imefanya ukaguzi wa vituo **837** vya kutolea huduma za afya ya wanyama katika Halmashauri **66**. Aidha, vyuo vitatu (3) vya mafunzo ya afya na uzalishaji wa wanyama ambavyo ni Chuo cha Sayansi na Teknolojia cha Afya Chato (Geita), Taasisi ya Mafunzo ya Kilimo Igabiro (Kagera) na KARUCO (Kagera) vimekaguliwa.

70. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Baraza la Veterinari Tanzania limesajili madaktari wa wanyama **25** kati ya **70** waliotarajiwa kusajiliwa na kufanya idadi yao kufikia **956** ambapo wanaume ni **852** na wanawake ni **104**. Aidha, wataalam wasaidizi **377** wa afya ya wanyama wameandikishwa na kufanya idadi yao kufikia **5,418** ambapo kati yao wanaume ni **3,663** na wanawake ni **1,755**. Vile vile, leseni **35** zimetolewa kwa wakaguzi wa nyama, wahimilishaji na wataalam wa maabara na kufanya wakaguzi wa nyama kufikia **933**, wahimilishaji **85** na wataalam wa maabara **82**. Pia, vituo **139** vya

kutolea huduma za afya ya wanyama vilisajiliwa na kufanya jumla ya vituo vilivyosajiliwa kufikia **2,479**.

71. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Baraza la Veterinari linaendelea kusimamia mafunzo ya uanagenzi kwa wahitimu wa shahada ya udaktari wa Wanyama. Aidha, jumla ya madaktari wa Wanyama wahitimu **162** wanaendelea na mafunzo hayo katika vituo **66** vilivyopo katika maeneo mbalimbali ndani ya Tanzania bara na Zanzibar. Pia, mitihani ya kuandikishwa imefanyika kwa wahitimu **965** wa stashahada ya afya na uzalishaji wa Wanyama kwa ajili ya kupata sifa ya kuandishwa na kuweza kutoa huduma za afya ya mifugo.

D. TAASISI ZILIZO CHINI YA SEKTA YA MIFUGO

72. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kutekeleza majukumu yake kupitia Taasisi zake sita ambazo ni Bodi ya Nyama Tanzania (**TMB**), Bodi ya Maziwa Tanzania (**TDB)**, Kampuni ya Ranchi za Taifa (**NARCO**), Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (**TALIR**I), Wakala ya Mafunzo ya Mifugo (**LITA**), na Wakala ya Maabara ya Veterinari (**TVLA**). Taasisi hizi zimewezesha upatikanani wa huduma kwa wadau wa Sekta kwa haraka ikiwa ni pamoja na upatikanaji wa teknolojia na utatuzi wa changamoto katika mnyororo wa thamani wa Mifugo. Baadhi ya kazi na majukumu yaliyotekelezwa na Taasisi hizo ni kama ifuatavyo;

Kampuni ya Ranchi za Taifa

73. ***Mheshimiwa Spika***, Katika mwaka 2023/2024 Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO) iliweza kuzalisha ndama **1,361**; kusambaza mitamba **201** kwa wafugaji ili kuboresha kosaafu za mifugo; kuzalisha na kuuza tani **186** za nyama; kunenepesha na kuchinja ng'ombe **1,534**; kufyeka na kuondoa vichaka hekta 445 katika Ranchi za Kongwa, Ruvu na West Kilimanjaro kwa ajili ya kuruhusu ukuaji wa malisho; kuzalisha jumla ya robota **52,500** za malisho; kuwezesha kutoa ushauri wa kitaalamu kwa wafugaji **276** katika vijiji vinavyozunguka Ranchi za NARCO; na kutoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi **505** kutoka katika Vyuo vya Mafunzo ya Mifugo nchini.

Bodi ya Nyama ya Tanzania

74. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/24, Wizara kupitia Bodi ya Nyama Tanzania (TMB) imeendelea kusimamia, kuratibu na kuendeleza shughuli mbalimbali zinazofanyika katikaTasnia ya nyama nchini. Katika kutekeleza jukumu hilo, hadi kufikia Aprili, 2024, Bodi imefanya jumla ya kaguzi **8,701** kwa wadau mbalimbali wanaofanya shughuli za uzalishaji katika mnyororo wa thamani wa nyama. Idadi hiyo ni sawa na asilimia **96.68** ya lengo la mwaka wa **2023/2024** la kukagua wadau **9,000**. Aidha, ukaguzi na Utambuzi huo umefanyika katika mikoa **18** ya Dodoma, Morogoro, Iringa, Tabora, Shinyanga, Kigoma, Mwanza, Kagera, Mara, Dar-es-salaam, Pwani, Mtwara, Mbeya, Ruvuma. Songwe, Arusha, Kilimanjaro na Tanga. Ukaguzi huo umekuwa ukifanyika kwa lengo la

kuhakikisha nyama na bidhaa zake zinazoingia sokoni zinakuwa bora na salama ili kulinda afya za watumiaji wa bidhaa hizo.

75. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, katika kuhakikisha biashara ya nyama inaratibiwa na wahusika wanatambulika, Wizara kupitia Bodi ya Nyama Tanzania imesajili jumla ya wadau wapya **3,038** hadi kufikia Aprili, 2024. Idadi hiyo inajumuisha wazalishaji wa mifugo **66,** wafanyabiashara wa mifugo **141,** minada **12,** machinjio **56,** magari maalumu ya kubeba nyama **208,** wasindikaji na wasambazaji wa nyama **55,** maduka na maeneo ya kufanyia biashara ya nyama **2,396.** Wadau hawa **3,038** waliosajiliwa ni sawa na asilimia **67.12** ya lengo la mwaka 2023/2024 la kusajili jumla ya wadau **4,527**. Aidha, kufikia Aprili, 2024, Bodi imehuisha usajili wa wadau **3,594** kati ya lengo la kuhuisha wadau **4,542**. Idadi hiyo ya wadau ni sawa na asilimia **79.13** ya malengo ya mwaka.

76. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, ili kuhakikisha nyama na bidhaa zake zinazoingia sokoni zinakuwa bora, salama na kulinda afya za watumiaji pamoja na kuongeza thamani ya nyama, Bodi imeendesha mafunzo kwa wasindikaji na wauzaji wa nyama wapatao **10,175**, ambao ni sawa na asilimia **84.16** ya lengo la kuwafikia wadau **12,090** Mafunzo hayo yalitolewa katika mikoa **18** ya Dodoma, Morogoro, Iringa, Tabora, Shinyanga, Kigoma, Mwanza, Kagera, Mara, Dar-es-salaam, Pwani, Mtwara, Mbeya, Ruvuma, Songwe, Arusha, Kilimanjaro na Tanga.

Bodi ya Maziwa

77. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) imeendelea kusimamia, kuratibu na kuendeleza Tasnia ya Maziwa nchini ambapo imefanya ukaguzi kwa wafanyabiashara **867** kati ya **1,200** waliolengwa sawa na asilimia **72.3** katika Kanda ya Mashariki **327**, Kanda ya Kaskazini **102**, Kanda ya Kati **165**, Kanda ya Ziwa **121** na Kanda ya Nyanda za Juu Kusini **152** na hatua stahiki zilichukuliwa kwa mujibu wa sheria na kanuni kwa wale waliokiuka sheria.

78. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Bodi pia imesajili jumla ya wadau **4 1 1** wa maziwa kati ya **400** waliolengwa sawa na asilimia **103** wakiwemo wazalishaji **148**, wasindikaji **52**, wafanyabiashara **89**, waingizaji **24** wa maziwa nchini, wauzaji wanne (**4**) wa maziwa nchi za nje, wasambazaji tisa (**9)**, wakusanyaji **12**, maghala **4 8** ya kuhifadhia maziwa, wauzaji watatu (**3**)wa pembejeo zinazohusika na uzalishaji maziwa, wachuuzi **14** na wasafirishaji nane (**8**) wa maziwa. Katika zoezi hilo, elimu kuhusu Sheria ya Tasnia ya maziwa na Kanuni zake ilitolewa.

79. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, vilevile, Bodi imetoa mafunzo kwa wadau wa maziwa **1,040** kati ya **2,000,** sawa na asilimia **52** ya waliolengwa wakiwemo wafugaji **655** wa ng'ombe wa maziwa, wasafirishaji **85** wa maziwa, wasindikaji **64** wa maziwa, wauzaji **175** wa maziwa na wasimamizi **61** wa vituo vya kukusanyia maziwa katika mikoa ya Mwanza, Mbeya, Dodoma, Kilimanjaro, Arusha na Tanga.

Wakala ya Maabara ya Veterinari (TVLA)

80. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/ 2024, Wakala ya Maabara ya Veterinari (TVLA) kupitia Taasisi ya kuzalisha chanjo (TVI) iliyopo Kibaha mkoani Pwani imezalisha na kusambaza chanjo za mifugo dozi **62,173,850** dhidi ya magonjwa mbalimbali ya kipaumbele kama ifuatavyo: dozi **689,100** za kimeta, dozi **133,250** za Chambavu, dozi **1,650** za Ugonjwa wa Kutupa Mimba, dozi **1,367,500** za Homa ya Mapafu ya Ngombe, dozi **289,400** za Homa ya Mapafu ya Mbuzi, dozi **357,250** za mchanganyiko wa Kimeta na Chambavu na dozi **59,335,700** za Mdondo. Aidha, katika mwaka 2023/2024, Wakala ya Maabara za Veterinari imefanya uchunguzi wa magonjwa ya wanyama kwenye sampuli **21,667**, Kuhakiki ubora wa vyakula vya mifugo kwenye sampuli **2,550** na kutoa vibali **54** vya kuingiza viuatilifu vya mifugo nchini

81. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuboresha miundombinu ya kiwanda cha uzalishaji chanjo kwa kuweka mtandao wa intaneti ya mkongo wa Taifa na kufunga vifaa vya kisasa vya maabara. Aidha, Serikali imeanza ujenzi wa jengo la kisasa la maabara kwa ajili ya uzalishaji wa chanjo za magonjwa yasababishwayo na virusi. Pia, Serikali imeendelea na Utafiti wa chanjo mbili ambazo ni Ugonjwa wa Kichaa cha Mbwa na Sotoka ya Mbuzi na Kondoo ambao hadi sasa upo katika hatua mbalimbali.

Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (TALIRI)

82. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, TALIRI imeendelea kufanya tafiti za kuboresha mbari za mifugo na malisho ambapo jumla ya miradi **54** ya utafiti inaendelea kutekelezwa. Aidha, matokeo ya tafiti hizo ni kuibuliwa na kusambazwa kwa teknolojia, ambapo jumla ya mifugo iliyoboreshwa **268** ilizalishwa wakiwemo ng'ombe chotara wa nyama ambao wana sifa ya ukuaji wa haraka na uzalishaji wa nyama nyingi, ng'ombe chotara wa maziwa, wenye uwezo wa kuzalisha hadi lita **15** za maziwa kwa siku, na mbuzi wa kuzalisha nyama na maziwa (dual purpose). Kati ya mifugo hiyo iliyozalishwa, **120** ilisambazwa katika mikoa ya Dodoma (Dodoma Jiji, Bahi, Mpwapwa na Kongwa), Tanga (Muheza na Tanga Jiji); Mbeya (Mbeya Jiji); Pwani (Mkuranga), Dar-es-Salaam (Ilala), Arusha (Longido na Meru) na Morogoro (Morogoro DC). Mifugo hii inasambazwa kwa ajili ya uboreshaji wa makundi ya mifugo ya wafugaji katika maeneo mbalimbali ya nchi.

83. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia TALIRI inaendelea kuhifadhi na kutunza mbari za mifugo ya asili yenye sifa maalumu zikiwemo ukuaji, uhimilivu wa magonjwa na uzalishaji kwa ajili ya utafiti. Katika mwaka 2023/2024, jumla ya mbuzi **51** na kondoo **83** wenye sifa maalumu walizalishwa. Aidha, jumla ya mbuzi **188** na kondoo **71** chotara walizalishwa ambapo mbuzi **122** na kondoo **56** chotara walisambazwa katika mikoa ya Kilimanjaro (Siha), Dodoma (Dodoma Jiji, Mpwapwa na Bahi); Pwani (Kisarawe na Mkuranga); Mbeya (Mbeya Jiji); Dar-es-Salaam (Ilala) na Arusha (Longido na Meru).

84. ***Mheshimiwa Spika,*** tathmini ya uzalishaji wa kuku wa asili walioboreshwa aina ya Horasi unafanyika kupitia mradi wa *Tropical Poultry Genetic Solution* (TPGS) ambapo jumla ya mayai **5,032** yalinunuliwa kutoka kwa wafugaji na vifaranga **3,042** vimetotolewa na kutunzwa katika kituo cha TALIRI Naliendele. Aidha, zoezi la uzalishaji na uchaguzi wa kuku wenye sifa bora miongoni mwa kuku jamii ya horasi linaendelea kwa lengo la kupata kizazi chenye sifa bora kwa ajili ya kusambaza kwa wafugaji nchi nzima. Jamii hii ya kuku ina uwezo wa kuzalisha nyama na mayai kwa kiwango sawa au kinachokaribia cha kuku wa kigeni.

85. ***Mheshimiwa Spika,*** TALIRI inaendelea kufanya utafiti, uzalishaji na usambazaji wa teknolojia bora za malisho na mbegu za malisho ambapo jumla ya kilo **5,298** za mbegu za nyasi (punje) zimezalishwa na kilo **2,451** zimesambazwa; kilo **1,372** za mbegu za nyasi (vipando) zimezalishwa na kilo **918.5** zimesambazwa katika mikoa mbalimbali nchini. Aidha, Taasisi imezalisha jumla ya marobota **24,398** ya nyasi kavu (hay) na marobota **17,824** yaliuzwa kwa wadau wa mifugo katika mikoa ya Mwanza, Dodoma, Mbeya na Iringa. Pia, Wizara kupitia TALIRI imekamilisha usajili wa aina tano **(5)** za mbegu za malisho na kupata ithibati kutoka Taasisi ya Kuthibiti Ubora wa Mbegu Tanzania (Tanzania Official Seed Certification Institute -TOSCI).

86. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia TALIRI imeanzisha Kituo cha Utafiti wa Mifugo Kanda ya Magharibi kilichopo katika Halmashauri ya Nsimbo mkoani Katavi ambapo maandalizi mbalimbali ya kuanza utekelezaji wa shughuli za utafiti ikiwemo

ununuzi wa vifaa shamba na ujenzi wa miundombinu yanaendelea. Aidha, lengo la kuanzisha kituo hicho ni kuhakikisha wadau katika kanda zote za kiikolojia nchini wananufaika na matokeo ya tafiti za mifugo zinazofanywa na TALIRI.

Wakala ya Mafunzo ya Mifugo (LITA)

87. ***Mheshimiwa Spika***, Wakala ya Mafunzo ya Mifugo (LITA) imeendelea kuimarisha Kampasi za mafunzo ambapo katika mwaka 2023/2024 imekamilisha ujenzi wa kumbi mbili (**2**) za mihadhara, zenye uwezo wa kuchukua wanafunzi **250** kila moja, katika Kampasi za Morogoro na Mpwapwa. Aidha, ufungaji wa viti **150** katika awamu ya kwanza umekamilika kwenye kumbi mpya za mihadhara katika Kampasi ya Mabuki. Vilevile, utekelezaji wa miradi mipya ya ujenzi wa kumbi tatu (**3**) za mihadhara, hostel tano (**5**) za wanafunzi na jengo moja la utawala umeanza katika kampasi za Tengeru, Kikulula, Buhuri, Madaba na Kampasi mpya ya Songwe.

88. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, LITA imedahili wanafunzi **4,454** katika ngazi ya Astashahada na Stashahada katika kampasi nane **(8)** za Wakala ukilinganisha na wanafunzi **4,036** waliodahiliwa katika mwaka wa masomo 2022/2023. Idadi hiyo ni ongezeko la wanafunzi **418**, sawa na ongezeko la asilimia **10**.

89. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/24, Wakala imeendesha mafunzo ya kuwajengea uwezo wadau mbalimbali katika Sekta ya Mifugo ambapo Mafunzo ya usindikaji wa maziwa kwa wajasiriamali **16** kutoka Taasisi ya Dodoma Halisi yamefanyika katika

Kampasi ya Mpwapwa; Mafunzo rejea ya ufugaji bora wa ng'ombe wa maziwa yamefanyika kwa wanufaika **556** waliojumuisha wafugaji na maafisa ugani wa mifugo kupitia mradi wa Maziwa Faida kwa ufadhili wa Serikali ya Ireland katika Kampasi ya Buhuri Tanga; Mafunzo rejea kwa wakufunzi **28** na watafiti sita (**6**) juu ya mbinu sahihi za utoaji wa mafunzo ya muda mfupi na huduma za ushauri kwa wafugaji na wadau wengine katika Kampasi ya LITA Buhuri; na Mafunzo ya afya na uzalishaji wa Mifugo kwa wahudumu wa mifugo jamii (WAMIJA) **21** katika kampasi ya LITA Tengeru. Aidha, kaya za wafugaji **2,719** zimefikiwa na kupewa huduma za ushauri na wanafunzi wa Kampasi zote za LITA kupitia somo la *outreach* na mafunzo kwa vitendo uwandani.

E. SEKTA YA UVUVI

Hali Halisi ya Sekta ya Uvuvi

90. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Sekta ya Uvuvi imeendelea kuwa miongoni mwa Sekta muhimu za kiuchumi nchini zinazochangia katika Pato la Taifa. Sekta ya Uvuvi inajumuisha shughuli za uvuvi katika maji ya asili, ukuzaji viumbe maji na uhifadhi wa bahari na maeneo tengefu. Katika mwaka 2022, Sekta ya Uvuvi ilikua kwa asilimia **1.9** na ilichangia asilimia **1.8** katika Pato la Taifa. Aidha, Sekta inatoa ajira kwa watanzania zaidi ya milioni **6.0** pamoja na ajira za moja kwa moja kwa wavuvi **198,475** na wakuzaji viumbe maji **35,986.** Uzalishaji uliofanywa na waajiriwa hawa umewezesha familia kupata kipato pamoja na kuongeza usalama wa chakula na lishe ambapo Sekta huchangia

asilimia **30** ya protini inayotokana na wanyama. Pia, inakadiriwa kwamba, kwa wastani, kila mtanzania anakula kiasi cha kilo **7.9** kwa mtu kwa mwaka.

91. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi kufikia Aprili, 2024, Sekta ya Uvuvi imezalisha jumla ya **tani 472,579.34** za mazao ya uvuvi. Kati ya hizo, tani **429,168.39** zilivunwa kwenye maji ya asili na tani **43,410.95** ni kutoka ukuzaji viumbe maji. Kufuatia uzalishaji huo, jumla ya tani **41,271.07** za mazao ya uvuvi na samaki hai **134,572** wa mapambo ziliuzwa nje ya nchi. Aidha, katika kipindi hiki jumla ya tani **12.90** za samaki na bidhaa za uvuvi zimeingizwa nchini. Vilevile, Sekta inahifadhi rasilimali za uvuvi na kuendeleza utalii wa fukwe kupitia Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU) kinachosimamia hifadhi tatu (**3**) za bahari na maeneo tengefu **15.**

92. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imefanikiwa kuendeleza miundombinu ya uvuvi ikiwemo ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Kilwa Masoko (Lindi); ujenzi wa masoko saba (7) ya mazao ya uvuvi; mialo mitatu (3) ya kupokelea samaki; kukamilisha ujenzi wa vituo vinne (4) vya ukuzaji viumbe maji; kukamilisha ujenzi wa ofisi za vituo vitatu (**3**) vya ulinzi na usimamizi wa rasilimali za uvuvi; kufanya upembuzi yakinifu wa vituo vinne (**4**) vya ukuzaji viumbe maji; kukamilisha ujenzi wa kituo cha kusambaza teknolojia za uvuvi na ukuzaji viumbe maji; na kufanya upembuzi yakinifu wa ujenzi wa soko la samaki Kigamboni. Aidha, miundombinu hii itaimarishwa kwa kujenga mitambo ya kuhifadhia mazao ya uvuvi kama vile vyumba vya ubaridi na mitambo ya kuzalisha barafu.

Vilevile, Serikali imeendelea na ujenzi wa mashamba darasa katika Halmashauri sita (6) nchini.

F. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2023/24 – SEKTA YA UVUVI

Bajeti iliyoidhinishwa kwa Matumizi ya Kawaida na Maendeleo - Sekta ya Uvuvi

93. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2023/2024, Wizara kupitia Fungu 64 ilitengewa jumla ya **Shilingi 183,874,156,000**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 49,462,296,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 134,411,860,000** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Hadi Aprili, 2024, jumla ya **Shilingi 103,173,799,111.45** zimetolewa, sawa na asilimia **56.1** ya fedha zilizotengwa.

Matumizi ya Kawaida

94. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2023/2024 Fungu 64 lilitengewa jumla ya **Shilingi 49,462,296,000** ambapo**, Shilingi 15,368,951,000** ni kwa ajili ya Mishahara ya Watumishi wa Wizara (PE) na **Shilingi 34,093,345,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC). Hadi Aprili, 2024, jumla ya **Shilingi 21,965,932,353.90** zimetolewa, sawa na asilimia **44.4** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida ambapo **Shilingi 11,207,887,242.90** ni fedha za mishahara ya watumishi (PE) na **Shilingi 10,758,045,111.00** ni fedha za matumizi mengineyo.

Matumizi ya Bajeti ya Maendeleo

95. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Fungu 64 ilitengewa kiasi cha **Shilingi 134,411,860,000** kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo ikiwa ni fedha za ndani na nje. Kati ya fedha hizo **Shilingi 110,682,025,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 23,729,835,000** ni fedha za nje. Hadi Aprili, 2024, jumla ya Shilingi **81,207,866,757.55,** sawa na asilimia **60.4** kutoka vyanzo vya ndani na nje, zimetumika.

Makusanyo ya Maduhuli ya Sekta ya Uvuvi

96. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2023/2024, Wizara ilipanga kukusanya Shilingi **41,000,000,000,** kupitia Fungu 64. Hadi kufikia Aprili, 2024, Shilingi **24,667,345,822.65**, sawa na asilimia **60.16,** ya lengo la mwaka zilikusanywa kupitia Sekta ya Uvuvi, ambayo pia ni sawa na asilimia **80.2** ya lengo la kukusanya Shilingi **30,750,000,000** hadi Aprili, 2024 (**Kiambatisho Na. 18**). Aidha, miongoni mwa sababu za kutofikia lengo ni pamoja na kupungua kwa malighafi kwenye viwanda vya kuchakata samaki kutokana na kuimarika kwa biashara ya samaki katika soko la ndani.

97. ***Mheshimiwa Spika***, fedha hizi zimekusanywa kutoka vyanzo vifuatavyo: leseni za kusafirisha samaki na mazao yake nje ya nchi (Export Licences); leseni za uingizaji mazao ya uvuvi ndani ya nchi (Import Licences); mrabaha wa kusafirisha mazao ya uvuvi nje ya nchi (Export Royalty); mrabaha wa kuingiza mazao

ya uvuvi nchini (Import Royalty); leseni za uvuvi katika Ukanda wa Uchumi wa Bahari Kuu; tozo ya maabara; leseni za uvuvi wa kambamiti; kibali cha kusafirisha mazao ya uvuvi ndani ya nchi (movement permit); mauzo ya vifaranga vya samaki; na faini kwa makosa mbalimbali ya ukiukwaji wa Sheria za uvuvi (**Kielelezo Na. 3)**.

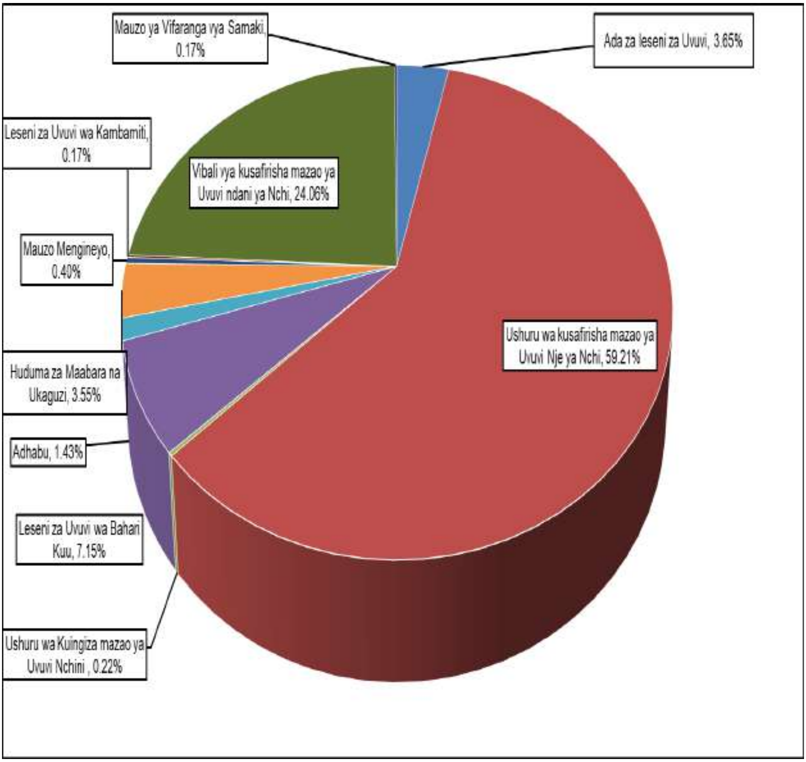

Kielelezo NA. 3: ***Makusanyo ya Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 Hadi Aprili, 2024 Sekta ya Uvuvi***

Vipaumbele vya Sekta ya Uvuvi (Fungu 64) kwa Mwaka 2023/2024

98. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Sekta ya Uvuvi, Fungu 64 imetekeleza maeneo saba (**7**) ya kipaumbele ambayo utekelezaji wake umezingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025); Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (FYDP III 2021/2022 – 2025/2026); Ilani ya Chama Cha Mapinduzi kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020; na Mpango Kabambe wa Sekta ya Uvuvi 2021/2022 – 2036/2037. Aidha, utekelezaji umezingatia Sera, Sheria na Kanuni za Sekta ya Uvuvi ili kuifungamanisha Sekta na dhana ya Uchumi wa Buluu, hususan matumizi endelevu ya rasilimali za uvuvi ikiwemo uvuvi kwenye maji ya asili na ukuzaji viumbe maji. Utekelezaji wa vipaumbele hivi umewezesha Sekta kupata mafanikio na matokeo ambayo yameelezwa katika hotuba yangu. Aidha, vipaumbele hivyo ni pamoja na: -

(i) Kufanya mapitio ya Sera, Sheria na Kanuni za Sekta ya Uvuvi;

(ii) Kuimarisha taasisi za uvuvi ili kuongeza ushiriki katika Uchumi wa Buluu;

(iii) Kuimarisha uwezo wa uvuvi katika bahari kuu;

(iv) Kuimarisha ulinzi na usimamizi wa rasilimali za uvuvi;

(v) Kuongeza uwekezaji katika miundombinu ya uvuvi na ukuzaji viumbe maji;

(vi) Kuimarisha uthibiti wa ubora wa mazao ya uvuvi na masoko; na

(vii) Kuimarisha huduma za ugani wa uvuvi na ukuzaji viumbe maji.

Sera, Sheria na Kanuni katika Sekta ya Uvuvi

99. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kusimamia utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Uvuvi ya Mwaka 2015 kupitia sheria na kanuni mbalimbali za Sekta ya Uvuvi. Aidha, Wizara imekamilisha kuandaa mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ya Usimamizi na Uendelezaji Uvuvi wa Bahari Kuu, Sura Na. 388 na Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania, Sura 280, ambazo ziliwasilishwa Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali na kupitishwa na Kamati ya Baraza la Mawaziri. Pia, Wizara imeandaa rasimu ya Kanuni za Ukuzaji Viumbe Maji ambayo imepitiwa na wadau mbalimbali na tayari rasimu hiyo imewasilishwa Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa uhakiki na kupata maoni yake. Vilevile, Wizara inaendelea na mapitio ya Kanuni za Uvuvi za mwaka 2009.

100. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuimarisha usimamizi wa rasilimali za uvuvi Wizara imekamilisha andiko la kuanzisha Mamlaka ya Uvuvi na Ukuzaji Viumbe Maji ambayo itakuwa na jukumu la kuendeleza, kusimamia, kudhibiti na kuhifadhi rasilimali za uvuvi na ukuzaji

viumbe maji. Hatua hii inalenga kuondoa shughuli za operesheni na usimamizi wa kila siku wa rasilimali za uvuvi ili Wizara ifanye kazi za kusimamia na kuratibu uteklezaji wa Sera ya Uvuvi.

Uzalishaji, Usimamizi na Biashara ya Mazao ya Uvuvi na Viumbe Maji

101. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kusimamia shughuli za uvuvi na ukuzaji viumbe maji kwa lengo la kuwezesha wadau kufanya uzalishaji na biashara ya mazao ya uvuvi kwa ufanisi ili kuchangia Pato la Taifa, lishe, usalama wa chakula na ajira. Katika kuendela kusimamia jukumu hili, katika mwaka 2023/2024, Wizara imetekeleza afua mbalimbali kama ifuatavyo:-

Uzalishaji wa Samaki katika Maji ya Asili na Biashara ya Mazao ya Uvuvi

102. ***Mheshimiwa Spika***, hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya tani **472,579.34** za samaki, zenye thamani ya Shilingi **trilioni 2.94,** zilivunwa ikilinganishwa na tani **426,555.46** za samaki, zenye thamani ya Shilingi **trilioni 2.86,** zilizokuwa zimevunwa katika kipindi kama hiki, mwaka 2022/2023. Ongezeko hilo (asilimia **0.61**) lilichangiwa na kuongezeka kwa nguvu ya uvuvi (idadi ya wavuvi, aina na idadi ya vyombo vya uvuvi). Aidha, kati ya tani **429,168.39** zilizovunwa kwenye maji ya asili, tani **265,412.19,** sawa na asilimia **61.8** zilivunwa kutoka Ziwa Victoria; tani **78,130.12 (18.2%)** kutoka Ziwa Tanganyika; **57,590.12 (13.4%)** Ukanda wa Bahari ya Hindi; tani **10,340.88 (2.4%)** Ziwa Nyasa;

na tani **5,619.78** (**1.3%**) kutoka Bwawa la Nyumba ya Mungu. Vilevile, tani **5,274.54** (**1.2%)** na tani **5,081.74** (**1.2%**) zilivunwa kutoka Bwawa la Mtera na Ziwa Rukwa, mtawalia. (**Kielelezo Na. 4**).

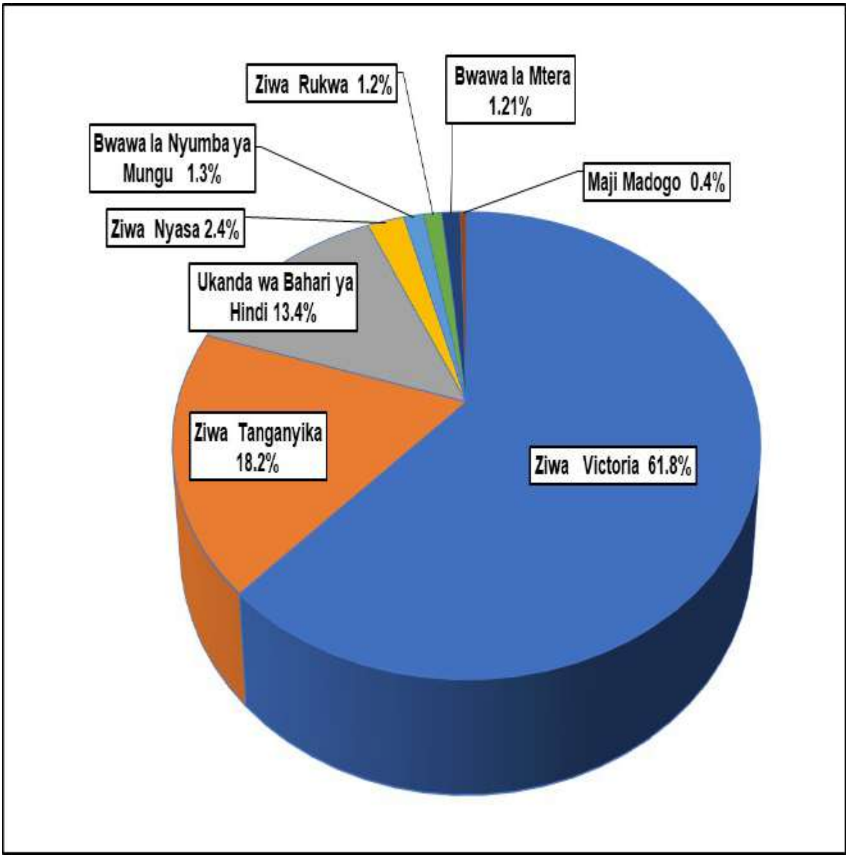

Kielelezo Na. 4: Uzalishaji wa samaki (%) katika kipindi cha Julai 2023 hadi Aprili 2024 kwenye Maji ya Asili (Wizara ya Mifugo na Uvuvi)

103. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Serikali imeendelea kuimarisha ukusanyaji, uchakataji na usimamizi wa taarifa na takwimu za uvuvi kwa lengo la kuratibu shughuli za usimamizi wa rasilimali za uvuvi nchini. Katika kipindi hicho, wavuvi **198,475** na vyombo vya uvuvi **58,820** vilitumika katika shughuli za uvuvi ikilinganishwa na wavuvi **197,763** na vyombo vya uvuvi **58,448** kwa mwaka 2022/2023 (**Kiambatisho Na.19**).

104. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuimarisha biashara ya mazao ya uvuvi katika soko la nje ya nchi. Hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya tani **41,271.07** za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo **134,572,** wenye thamani ya Shilingi **bilioni 515.78,** waliuzwa nje ya nchi na kuingizia Taifa mrabaha wa Shilingi **bilioni 14.44,** ikilinganishwa na tani **29,466.98** za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo **150,308,** wenye thamani ya Shilingi **bilioni 453.80,** waliouzwa nje ya nchi na kuingizia Taifa mrabaha wa Shilingi **bilioni 12.56** katika mwaka 2022/2023 ikiwa ni ongezeko la asilimia **40.05** la mazao ya uvuvi yanayouzwa nje ya nchi (**Kiambatisho Na.20**)

105. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi kufikia Aprili, 2024, jumla ya tani **12.90** za samaki, zenye thamani ya Shilingi milioni **252.41** zimeingizwa nchini na kuliingizia Taifa mrabaha wa Shilingi milioni **54.15** ikilinganishwa na tani **6.92** za samaki, zenye thamani ya Shilingi **milioni 224.03,** zilizoingizwa nchini na kuliingizia Taifa mrabaha wa Shilingi milioni **38.94** katika mwaka 2022/2023 (**Kiambatisho Na. 21**).

Usimamizi na Udhibiti wa Rasilimali za Uvuvi

106. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuimarisha usimamizi wa rasilimali za uvuvi katika maeneo mbalimbali nchini ikiwemo Ziwa Victoria, Ziwa Tanganyika, Ziwa Nyasa, Bahari ya Hindi, mabwawa ya Nyumba ya Mungu na Mtera ambapo siku kazi **2,912** za doria, sawa na asilimia **37.3** ya lengo la mwaka la kufanya doria siku kazi **8,400**, zilifanyika. Matokeo ya doria ilikuwa kukamatwa kwa zana haramu za uvuvi kama ifuatavyo; makokoro **326,** nyavu za makila **418** zenye macho chini ya inchi **6**, nyavu **1,609** za timba, mita **202,060** za kamba za kokoro, *ring net* **12** zenye macho chini ya mm **8**, vyandarua **16**, samaki wachanga kilo 6,477, mitumbwi **241**, injini za kupachika **66**, kasia **53** na watuhumiwa **830** ambapo hatua mbalimbali za kisheria zilichukuliwa dhidi yao.

107. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea na juhudi za kudhibiti uvuvi kwenye mazalia ya samaki, matumizi ya zana na mbinu haramu za uvuvi ikiwemo nyavu haramu, vilipuzi (blast fishing), pamoja na kudhibiti uvuvi wa samaki wachanga. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imefanikiwa kwa kudhibiti uvuvi wa haramu wa kutumia vilipuzi (blast fishing) katika ukanda wa pwani ya bahari yetu.

108. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara katika kutekeleza Mkataba wa Kikanda wa Usimamizi Endelevu wa Ziwa Tanganyika (Lake Tanganyika Charter) imetoa elimu kwa wadau wa uvuvi

6,898 kuhusu upumzishwaji wa shughuli za uvuvi katika ziwa kwa kipindi cha miezi mitatu (3) kuanzia tarehe 15 Mei hadi 15 Agosti, 2024. Utekelezaji wa mkataba huu unalenga kuruhusu samaki kuzaliana, kuimarika kwa bioanuai na kuongeza uzalishaji wa samaki ili kuwa na uvuvi wenye tija na endelevu. Aidha, jumla ya vizimba 29 vya kufugia samaki vimekopeshwa kwa wavuvi bila riba kama shughuli mbadala wakati wa kupumzisha ziwa.

109. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kwa kushirikiana na mashirika yasiyo ya kiserikali ya World Wild Life Fund for Nature (WWF) na Mwambao Coastal Community Network (MCCN) imeandaa Mwongozo wa Usimamizi wa Mwamba Darasa la Uvuvi wa Pweza – Tanzania. Mwongozo huo unalenga kuimarisha usimamizi endelevu wa rasilimali na kuongeza ubora na thamani ya pweza nchini.

110. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara katika kuongeza ubora na kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi imekarabati soko la samaki Moa - Mkinga pamoja na kusanikisha mitambo mitatu (**3**) ya kuzalisha barafu yenye uwezo wa kuzalisha kilo **150** kwa siku. Aidha, vikundi vya wanawake wanaofanya biashara ya mazao ya uvuvi vimepatiwa majokofu nane (**8)** yanayotumia nishati ya jua (uwezo wa lita **150** kila moja) katika vijiji vya Moa (**4**), Jasini (**2**) na Ndumbani (**2**). Pia, imejenga vichanja vitano (**5**) katika Kijiji cha Moa (**2**) na Jasini (**3**) vyenye uwezo wa kuanika takribani tani **1.8** za dagaa kwa mara moja. Ukarabati wa soko na ujenzi wa chanja ulifadhiliwa na Shirika la *Wildlife Conservation Society* (WCS-Tanzania).

111. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kwa kushirikiana na taasisi ya *The Nature Conservancy*-TNC imetoa mafunzo kuhusu uandaaji wa mipango ya usimamizi wa rasilimali za uvuvi, ukusanyaji takwimu kwa kutumia mfumo wa kielektroniki wa eCAS, usimamizi wa rasilimali za uvuvi, utatuzi wa migogoro, uongozi na usimamizi wa fedha kwa wanachama **1,328** wa vikundi vya Ulinzi Shirikishi wa Rasilimali za Uvuvi (BMU) katika Wilaya za Nkasi, Uvinza na Tanganyika.

112. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na Shirika la *Kilimo na Chakula la U*moja wa Mataifa (FAO) imewezesha BMU nane (8) za Halmashauri ya Mkinga kuandaa mipango ya usimamizi wa mavuvi ya *pweza*, samaki wa tabaka la juu, na samaki wa mwambani kwa kuzingatia dhana ya ikolojia na mazingira kwa lengo la kuimarisha **usima**mizi wa mavuvi ya kipaumbele. Pia, BMU **21** za Wilaya ya ***Mkinga zimepewa m***afunzo kuhusu sheria na kanuni za uvuvi, usimamizi wa rasilimali za uvuvi, athari za uvuvi haramu pamoja na kuwezeshwa vifaa vya doria na ukusanyaji takwimu za uvuvi kwa njia ya kielektroniki.

113. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la WCS imejenga uwezo kwa kutoa vifaa vya doria ikiwemo makoti ya mvua **42**, makoti okozi **46**, kamera tatu (**3**), darubini nne (**4**) na vifaa vya huduma ya kwanza pamoja na simu janja sita (**6**) kwa BMUs za Jasini, Ndumbani na Moa katika Wilaya ya Mkinga ili viweze kusimamia rasilimali za uvuvi na kupambana na uvuvi haramu katika maeneo yao. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Mwambao Coastal Network

Tanzania imetoa boti tatu (**3**) za kisasa za doria na vifaa vya uokozi kwa Kamati za Usimamizi wa Eneo la Pamoja la Uvuvi (CFMAs) ya BOMAMAHANDAKI (Mkinga - **2**) na PAMBWEBO (Pangani - 1) Mkoani Tanga.

114. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara imevijengea uwezo vikundi **31** vya usimamizi shirikishi wa rasilimali za uvuvi (Beach Management Units - BMUs) vya Wilaya za Mkuranga (**11**), Kilwa (Kusini **10**), Lindi Manispaa (**6**) na Mtama (**4**) kwa kuvipatia mafunzo ya usimamizi shirikishi wa rasilimali za uvuvi, ujasiriamali, ukusanyaji wa takwimu za uvuvi, kufunga miamba kwa muda kwa ajili ya mavuvi ya pweza, doria, sheria na kanuni za uvuvi. Pia, maeneo sita (**6**) ya Usimamizi wa pamoja yameanzishwa katika Wilaya za Lindi (**3**) na Kilwa (**3**) ili kuimarisha usimamizi wa uvuvi. Pia, wanawake **200** wamehamasishwa kuanzisha vikundi vya akina mama vya usimamizi wa mazingira na rasilimali za uvuvi ili kuongeza ushiriki wa wanawake na ufanisi wa usimamizi ambapo vikundi nane (**8**) vyenye wanachama **200** vimeanzishwa katika Halmashauri za Wilaya ya Pangani na Mafia. Mafunzo hayo yalitolewa kwa ufadhili wa Shirika la *Seasense*.

115. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira ilisaini Mkataba wa Kikanda wa Usimamizi Endelevu wa Ziwa Tanganyika (Lake Tanganyika Charter) tarehe 16/12/2021 unaohusisha nchi nne zinazozunguka Ziwa Tanganyika za Burundi, D.R Congo, Tanzania na Zambia. Mkataba huo, pamoja na masuala mengine, unahusisha kupumzisha shughuli za

uvuvi katika Ziwa Tanganyika kwa kipindi cha miezi mitatu (3) kuanzia tarehe 15 Mei hadi 15 Agosti kila mwaka. Lengo la kupumzisha ziwa ni kuruhusu samaki kuzaliana, kuimarika kwa bioanuai na kuongeza uzalishaji wa samaki. Aidha, Wizara inaendelea kutekeleza Mkataba huo ambapo hadi sasa imetoa elimu kwa wadau wa uvuvi 6,898 kuhusu umuhimu wa upumzishwaji wa shughuli za uvuvi katika ziwa. Aidha, jumla ya vizimba 29 vya kufugia samaki vimekopeshwa bila riba kwa wavuvi wa Ziwa Tanganyika kama shughuli mbadala wakati wa kupumzisha ziwa.

Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi

116. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kufanya ukaguzi wa samaki na bidhaa za uvuvi kwenye mipaka, maeneo ya viwanja vya ndege, na masoko ya samaki nchini kote. Aidha, kaguzi za kawaida **9,201** zilifanyika katika viwanda **21** vya kuchakata samaki; vituo **37** vya kuhifadhia samaki hai wa mapambo; mialo **33** ya kupokelea samaki**;** masoko **3**; maghala **70** ya kuhifadhia mazao yaliyokaushwa; vituo **17** vya kugandisha samaki; viwanda **17** vya mabondo; meli nne (**4**) za uvuvi; na vyombo **1,470** vya kusafirisha mazao ya uvuvi.

117. ***Mheshimiwa Spika,*** pia, kaguzi za kina **114** zimefanyika kwenye viwanda, maghala ya kuhifadhia samaki, vituo vya kugandisha samaki, magari ya kusafirisha samaki, mialo ya kupokelea samaki pamoja na masoko. Vilevile, kaguzi **5,891** za uhakiki wa ubora

na usalama wa mazao ya uvuvi zilifanyika na vyeti vya afya kutolewa kabla ya kusafirishwa nje ya nchi.

118. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara imewezesha ujenzi wa vichanja **14** vya kuanikia dagaa kwa vijiji vya Kalungu nne (**4**), Manda Uhuru tano (**5**) na Manda Kerenge tano (**5**) katika Wilaya ya Nkasi kwa lengo la kuongeza ubora na kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi. Chanja hizo zina urefu wa mita **20** na upana wa mita mbili (**2**) na zina uwezo wa kuanika wastani kilo **120** za dagaa kila moja. Ujenzi wa miundombinu hiyo ulifadhiliwa na Shirika la *The Nature Conservancy* (TNC). Pia, Wizara imewezesha kikundi cha wanawake wanaochakata mazao ya uvuvi wilayani Muleba kwa kujenga vichanja vinne (**4**) vya kukaushia dagaa kwa ufadhili wa Shirika la EMEDO.

Maabara ya Taifa ya Uvuvi

119. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Maabara ya Taifa ya Uvuvi imeendelea kufanya uchunguzi wa sampuli **1,982** za samaki kutoka kwenye mialo, maghala ya kuhifadhia samaki, vituo vya kugandishia samaki, na masoko ya mazao ya uvuvi, mazingira, na sampuli za maji ili kubaini uwepo wa vimelea na kemikali hatarishi kwa afya ya walaji na kikidhi matakwa ya masoko ya kitaifa na kimataifa. Matokeo ya uchunguzi yanaonesha samaki wanaozalishwa nchini na kutoka nje ya nchi wako salama kwa afya ya walaji. Aidha, matokeo hayo yamechangia nchi kuuza tani **41,271.07** za samaki na mazao ya uvuvi katika masoko ya kimataifa zenye thamani ya Dola za Marekani **206,597,922.24**. Aidha, Maabara ilifanyiwa

ukaguzi na Bodi ya ithibati ya SADC (*SADC Accreditation Service* - SADCAS) na kupewa ithibati ya ISO/IEC 17025:2017, na kuendelea kukidhi viwango vya ubora na usalama wa samaki na mazao ya uvuvi katika masoko ya kitaifa na kimataifa.

Ukuzaji Viumbe Maji

120. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuhamasisha uwekezaji katika ukuzaji viumbe maji. Hadi kufikia Aprili, 2024, uzalishaji wa mazao ya ukuzaji viumbe maji umefikia tani **43,415.95** kutoka tani **33,525.46** za mwaka 2022/2023. Uzalishaji huu unajumuisha tani **34,828.5** za samaki, tani **8,550.75** za mwani mkavu, tani **30** za kambakoche, tani **5.20** za kambamiti, tani **2.5** za kaa**,** tani **1.5** za majongoo bahari na vipande **250** vya lulu. Vilevile, idadi ya miundombinu ya uzalishaji wa viumbe maji imeongezeka hadi kufikia mabwawa **34,417**, vizimba **1,215** na vitotoleshi vya kuzalisha vifaranga **41** ikilinganishwa na mabwawa **32,878**, vizimba **993** na vitotoleshi **39** mtawalia kwa mwaka 2022/2023.

121. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, uzalishaji wa vifaranga vya samaki umefikia **66,684,806** ikilinganishwa na vifaranga **35,967,180** vilivyozalishwa mwaka 2022/2023 **(Kiambatisho Na. 22).** Aidha, matumizi ya chakula cha samaki nchini yameongezeka kutoka tani **4,337.9**, mwaka 2022/2023 hadi tani **7,911.4**, zinazojumuisha tani **3,455.4** zilizozalishwa nchini na tani **4,456.0** zilizoagizwa kutoka nje ya nchi (**Kiambatisho Na.23**).

122. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuwezesha sekta binafsi kuwekeza katika ukuzaji viumbe maji kwa kuainisha maeneo **98** yenye ukubwa mita za mraba milioni **220** ambayo yanafaa kwa ufugaji samaki kwa vizimba na kuyafanyia tathmini ya kimkakati ya mazingira katika mikoa mitano **(5)** inayozunguka Ziwa Victoria. Lengo ni kupunguza gharama za uwekezaji kwa wananchi na kuhakikisha kuwa shughuli za ufugaji samaki kwa vizimba zinafanyika bila kuathiri mazingira na kuepusha migogoro.

123. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kutoa vibali kwa ajili ya shughuli mbalimbali za ukuzaji viumbe maji. Hadi kufikia Aprili, 2024 Wizara imetoa vibali **44** vya kuingiza chakula kutoka nje ya nchi kwa Kampuni **15** na kuwezesha kampuni hizo kupata msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani (*VAT)* na ushuru wa forodha. Vile vile, Wizara imetoa vibali vya kusafirisha samaki wazazi (*YY – tilapia broodstock*) **1,430** kwenda nje ya nchi. Aidha, Wizara imetoa vibali vya ufugaji jongoo bahari kwa vikundi **55** (Mtwara **17**, Lindi **19**, Pwani **9** na Tanga **10**) na Sekta Binafsi **15** (Mtwara **12** na Mafia **3**) ili kuwawezesha kunufaika na fursa za Uchumi wa Buluu (**Kiambatisho Na.24**).

124. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuhakikisha kuwa shughuli za ukuzaji viumbe maji zinatekelezwa kwa kuzingatia sheria na kanuni bora, Wizara imefanya ukaguzi wa vizimba **610**, mabwawa **215**, matanki **12,** vitotoleshi sita **(6)** na viwanda vya chakula cha samaki viwili **(2)** katika Mikoa ya Mwanza, Kagera, Morogoro na Simiyu.

125. ***Mheshimiwa Spika***, hadi Aprili 2024, Wizara kwa kushirikiana na OR-TAMISEMI imetoa mafunzo ya mbinu bora za uzalishaji, uhifadhi na uongezaji thamani zao wa mwani kwa wakulima **2,615** (Tanga - **669**, Lindi - **746**, Mtwara – **652**, Pwani - **427** na Dar es salaam - **121**). Vile vile, jumla ya wakulima wa mwani **520** kutoka katika mikoa ya Tanga, Dar es Salaam, Pwani, Lindi na Mtwara walipatiwa vifaa vya usalama kazini vinavyojumusha kofia (**520**), viatu (**219**) na buti (**301**) na nyundo (**90**) zenye thamani ya Shilingi milioni **45**.

126. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi Aprili, 2024, katika kuongeza upatikanaji wa samaki na kuboresha lishe kwa wananchi wanaoshi mbali na maeneo ya mavuvi, Wizara imepandikiza vifaranga **465,000** vya samaki katika mabwawa ya asili yaliyopo Kilosa - Bwawa la Iyovi-Kidatu (**10,000**); Mvomero - Bwawa la mradi wa *Ecosystem Based Adaption for Rural Resilience - EBARR* (**10,000**); Ifakara - Lambo la Chagugu (**4,000**), bwawa la Kisawasawa (**2,000**) na bwawa la kikundi cha Usamaria (**2,000**), Mufindi - Bwawa la Ngwazi (**224,000**), Rungwe – Bwawa la Ndwati (**164,000**), Mbinga (**20,000**) na Wanging'ombe – Bwawa la Sakalenga (**33,600**).

Huduma za Ugani wa Uvuvi

127. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kutambua na kuhamasisha jamii kujiunga na vikundi ambapo vikundi **457** vya wakulima wa mwani, wafugaji wa majongoo bahari na wanenepeshaji wa kaa, vyenye jumla ya wanachama **8,665** vimetambuliwa. Hatua hii

itarahisisha utoaji wa huduma za Ugani nchini kwa wavuvi na wakuzaji viumbe maji. Aidha, mafunzo rejea yametolewa kwa Maafisa Ugani **161** kutoka Halmashauri za Pangani, Bagamoyo, Muheza, Tanga Jiji, Kigamboni na Mkuranga. Mafunzo hayo yalihusu usimamizi wa programu ya BBT, usimamizi wa rasilimali za uvuvi na matumizi ya mifumo ya TEHAMA katika ugani (M-Kilimo na Ugani Kiganjani). Aidha, mpaka sasa jumla ya maswali **3,515** yanayohusu uvuvi na ukuzaji viumbe maji yamepokelewa na kujibiwa kupitia mfumo wa M–Kilimo.

128. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kutoa mafunzo kwa wadau wa uvuvi na ukuzaji viumbe maji nchini ambapo jumla ya wadau **6,493** kutoka katika mikoa ya Geita, Mwanza, Kagera, Mara, Tanga, Dar es Salaam, Lindi, Mtwara, Pwani na Simiyu wamepatiwa mafunzo. Mafunzo hayo yalihusu; fursa zilizopo kwenye Sekta ya Uvuvi **(1,856),** Utunzaji wa mazingira ya shughuli za uvuvi **(1,497),** Sheria, Kanuni na Miongozo ya uvuvi **(1,473)** na njia bora za uhifadhi na uchakataji wa mazao ya uvuvi **(1,667).** Aidha, wadau **80,617** walipatiwa elimu na maelezo mbalimbali juu ya shughuli za Sekta za Mifugo na Uvuvi pamoja na teknolojia mbalimbali za Mifugo na Uvuvi kupitia maonesho ya kitaifa na kimataifa. Vilevile, wadau **38,578** wamepatiwa elimu katika maonesho ya Biashara ya Kimataifa (Sabasaba), wadau **1,115** katika maonesho ya siku ya chakula duniani na siku ya Mvuvi (Mvuvi day) na wadau **41,739** katika maonesho ya Nane nane.

TAASISI ZILIZO CHINI YA SEKTA YA UVUVI

129. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara katika Sekta ya Uvuvi imeendelea kutekeleza majukumu yake kupitia Taasisi zake tano (5) ambazo ni Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (**TAFIRI**), Wakala ya Mafunzo ya Uvuvi (**FETA**), Shirika la Uvuvi Tanzania (**TAFICO**), Kitengo cha Hifadhi ya Maeneo Tengefu (**MPRU**) Mamlaka ya Uvuvi wa Bahari Kuu (**DSFA**). Taasisi hizi zimewezesha upatikanaji wa huduma kwa wadau wa Sekta ikiwa ni pamoja na upatikanaji wa teknolojia na utatuzi wa changamoto katika mnyororo wa thamani wa mazao ya uvuvi. Aidha, baadhi ya kazi na majukumu yaliyotekelezwa na Taasisi hizo yamebainishwa hapa chini:-

Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania - TAFIRI

Utafiti Bahari ya Hindi

130. ***Mheshimiwa*** **Spika**, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia TAFIRI ilifanya utafiti wa ikolojia ya Bahari ya Hindi kwenye maji ya Tanzania kwa kutumia meli ya kisasa ya R/V Dr Fridtjof Nansen kutoka nchini Norway. Jumla ya aina **836** za samaki zilipatikana ikiwa ni pamoja na aina mpya **20** za samaki zilitambuliwa. Aidha, utafiti huu umebaini uwepo wa tani **46,481** za samaki wa tabaka la chini na tani **12,517** za samaki wa tabaka la juu, aina ya dagaa na kibua, katika eneo la Bahari lenye kina kuanzia mita **20** mpaka **1,000.**

131. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024 TAFIRI imefanya utafiti wa wingi na mtawanyiko wa dagaa na kibua katika maji ya ndani ya eneo la Bahari ya Hindi katika maji yenye kina cha mita **5** mpaka **50** ambapo matokeo yanaonesha kuwepo kwa jumla ya tani **113,287** za samaki wa tabaka la juu aina ya dagaa na kibua.

132. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kupitia TAFIRI imekamilisha kutengeneza programu tumizi na lango la ujumbe wa simu inayowezesha wavuvi wa ukanda wa Pwani kupokea taarifa za maeneo ya uvuvi yenye samaki wengi kupitia simu zao za mkononi ili kuongeza tija na kupunguza gharama. Sambamba na hilo, Wizara inakamilisha uwekaji wa vivutia samaki (FADs) 10 katika maeneo ya Pwani ili kuwawezesha wavuvi wadogo kuongeza mavuno na kipato.

133. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kupitia TAFIRI imekamilisha utafiti wa kutambua uharibifu na upotevu wa mazao ya uvuvi, hasa dagaa wa baharini, Ziwa Nyasa na Ziwa Victoria na kugundua kuwa kuna upotevu wa asilimia **40** kuanzia kwenye hatua ya kuvua, kusafirisha, kutunza na hata kwenye mauzo. Kutokana na utafiti huu, Wizara imeandaa Mpango Mkakati (Multidimensional Solutions Strategy for the Reduction of Food Loss and Waste in the Dagaa Fisheries in the United Republic of Tanzania) unaolenga kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi hadi kufikia asilimia **24** ifikapo mwaka 2030.

Utafiti Ziwa Tanganyika

134. ***Mheshimiwa Spika***, TAFIRI imekamilisha utafiti wa wingi na mtawanyo wa samaki katika Ziwa Tanganyika. Matokeo ya awamu yameonesha kuna tani **144,690** za samaki wa tabaka la juu katika eneo la kilomita za mraba **13,495** lililofanyiwa utafiti. Aidha, matokeo yameonesha kuwa wingi wa samaki (biomass) umepungua kwa asilimia **8** ikilinganishwa na makadirio ya wingi wa tani **157,493** za samaki mwaka **1995**. Utafiti pia umeonesha kuwa eneo la kaskazini (Kigoma) kuna kiwango kidogo cha samaki (tani **30,966**) ikilinganishwa na tani **60,796** eneo la kati (Buhingu mpaka Kalya), na **52,928** kwa eneo la kusini mwa ziwa. Matokeo ya utafiti yatawezesha Wizara kuweka mikakati madhubuti ya kufikia lengo la kuongeza wingi na uzalishaji wa samaki.

135. ***Mheshimiwa Spika***, TAFIRI imekamilisha utafiti wa matumizi ya nyavu aina ya makila ya freemaya zinazotumika kuvua samaki aina ya migebuka Ziwa Tanganyika. Matokeo yameonesha kuwa nyavu hizo zinavua samaki wadogo chini ya kiwango kinachokubaliwa kisheria na kuwa samaki hao wanaharibika upesi, hivyo kuongeza upotevu wa mazao baada ya kuvunwa. Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itaendelea kutoa elimu kwa wavuvi kuhusu athari za kutumia nyavu hizo.

136. ***Mheshimiwa Spika***, TAFIRI pia, imekamilisha utafiti wa kutathmini bioanuwai ya samaki katika vijiji **19** vya Wilaya ya Nkasi ambapo kwa kushirikiana na wananchi maeneo ya mazalia ya samaki yalitambuliwa

katika maeneo ya vijiji hivyo. Utafiti huu umewezesha kutambuliwa kwa maeneo yenye bioanuwai kubwa kama vile Korongwe, Ninde na Kisiwa cha Mandakerenge kilichopo eneo la Kipili. Aidha, Serikali kwa kushirikiana na wadau, likiwemo Shirika la The Nature Conservancy, inalenga kuhifadhi maeneo hayo ili kuchochea uvuvi endelevu, kuongeza uzalishaji wa samaki, usalama wa chakula na kipato kwa wavuvi.

Tafiti za Ukuzaji Viumbe Maji

137. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia TAFIRI ilitekeleza programu ya tathmini ya Kimkakati ya Mazingira kwa ajili ya kuainisha maeneo yanayofaa kufanya ufugaji wa samaki kwa njia ya vizimba katika Ziwa Victoria. Katika awamu ya kwanza, maeneo **39** katika mikoa ya Kagera na Mwanza yamefanyiwa tathmini kuchunguza kama yanafaa kwa ufugaji wa samaki ambapo maeneo **36,** kati ya hayo, yalionekana yanafaa kwa ufugaji kwa njia ya vizimba. Aidha, tathmini ya maeneo mengine **81** katika mikoa ya Mara, Simiyu, Mwanza, Geita na Kagera imefanyika na uthibitishwaji wa maeneo haya upo katika hatua za mwisho.

138. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia TAFIRI imefanya utafiti wa ufuatiliaji wa aina za samaki wanaofugwa wenye tija katika mabwawa na vitotoleshi kwa kutumia teknolojia ya vinasaba-mazingira (eDNA) kwa nia ya kuboresha ufugaji samaki nchini. Aidha, utafiti huu umewezesha kutambua aina ya samaki wa asili na samaki wa kigeni wanaofugwa kwenye maeneo mbalimbali ya Bonde la Ziwa Victoria.

Wafugaji **60** walifundishwa namna ya kutambua aina ya samaki anayefaa kufugwa ili kuondokana na changamoto ya kufuga samaki wasiokua vizuri au waliodumaa. Matokeo ya utafiti huu yatasaidia kuwekwa mikakati ya kuepukana na ufugaji samaki wenye vinasaba vilivyochafuliwa na hivyo kutokuwa na tija kwa mfugaji na kuondokana na tatizo la uchafuzi wa vinasaba vya aina nyingine ya samaki kwenye maji ya asili.

139. ***Mheshimiwa Spika***, TAFIRI inaendelea na utafiti wa bioanuwai na mazingira katika Bwawa la Nyumba ya Mungu ili kutambua maeneo yanayofaa kwa ufugaji wa samaki kwenye vizimba katika Bwala hilo. Utafiti huu unategemewa kuiwezesha Wizara na wananchi, katika eneo la Nyumba ya Mungu, kusimamia na kufanya uvuvi endelevu.

Wakala ya Mafunzo ya Uvuvi – FETA

140. ***Mheshimiwa Spika***, ili kufaidika na fursa za Uchumi wa Buluu na kuwa na wataalam wenye mtazamo wa kujiajiri katika Tasnia ya Uvuvi na Ukuzaji Viumbe Maji, FETA imeendelea kutoa mafunzo ya muda mrefu kwa wanafunzi **1,116** katika ngazi ya Astashahada na Stashahada yanayotilia mkazo umahiri kwa vitendo.

141. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, FETA imewezesha mafunzo ya muda mfupi ya kuwajengea uelewa na kukuza ujuzi kwa washiriki **4,035** katika maeneo ya Uvuvi na Ukuzaji Viumbe Maji kama ifuatavyo: mbinu bora za ufugaji wa samaki wa

kibiashara (**1,949**); ufugaji wa Majongoo Bahari (**293**); unenepeshaji wa Kaa (**123**); na kilimo cha mwani (**472**). Aidha, mafunzo yametolewa kuhusu mnyororo wa thamani na mazao yake (**551**); kupunguza uharibifu wa mazao ya uvuvi baada ya mavuno (**334**); ufundi stadi wa matengenezo ya majokofu na vipoza hewa (**95**); na mafunzo ya uendeshaji na usalama wa vyombo vidogo katika maziwa na bahari (**133**). Vilevile, FETA kupitia programu ya BBT inaendeleza ujuzi kwa vijana na wanawake **60** (Mbegani – **25** na Mikindani – **35**). Pia, wakufunzi **25** wamejengewa uwezo kuhusu masuala ya ujasiriamali, masoko, ubunifu na fedha.

142. ***Mheshimiwa Spika***, ili kuimarisha mafunzo yanayotolewa kuendana na uhitaji wa soko na mabadiliko ya Sayansi na Teknolojia, na kutoa wahitimu wenye vipaji, ubunifu na utayari wa kujiajiri, katika mwaka 2023/2024, FETA imeendelea na maboresho ya kimkakati kama ifuatavyo: kupitia mitaala yake saba **(7)** ya mafunzo ya muda mrefu ili kuihuisha; kuandaa mitaala mipya **12** ya mafunzo ya muda mrefu; na kuandaa mitaala tisa **(9)** ya mafunzo ya muda mfupi.

143. ***Mheshimiwa Spika***, Utoaji mafunzo katika Kampasi ya FETA Kibirizi - Kigoma ulisimama kwa muda wa mwezi mmoja kutokana kina cha maji kuongezeka katika Ziwa Tanganyika na kusababisha madarasa, maabara, maktaba, na ofisi kujaa maji na kutoweza kutumika. Aidha, Wizara inaishukuru Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa kuipatia FETA madarasa ya Kitengo cha Elimu ya Watu Wazima, yaliyopo katika Kata ya Buzebazeba, Kigoma na

kuwezesha masomo kuendelea kuanzia tarehe 15 Aprili, 2024. Pia, FETA inaendelea kutafuta eneo lingine kwa ajili ya ujenzi na uwekezaji wa miundombinu ya kudumu ya kutolea mafunzo.

Shirika la Uvuvi Tanzania (TAFICO)

144. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024**,** Serikali imeendelea kuimarisha Shirika la Uvuvi Tanzania (TAFICO), ambapo kupitia ufadhili wa Programu ya Kuendeleza Uchumi na Jamii (*Economic and Social Development Programme - ESDP)* ya Japan, mkataba wa ujenzi wa meli moja (**1**) ya uvuvi wa bahari kuu umesainiwa na ujenzi wa meli umeanza Mei, 2024 na unategemewa kukamilika ifikapo Disemba, 2025. Kukamilika kwa meli hii kutaiwezesha TAFICO kuanza uvuvi wa bahari kuu na kufungua fursa zaidi katika uchumi wa buluu. Vilevile, ukarabati wa miundombinu ya majengo umefikia asilimia **75.**

145. ***Mheshimiwa Spika,*** TAFICO imenunua mtambo wa barafu za chenga wenye uwezo wa kuzalisha tani tano (**5**) kwa siku, jenereta; na gari moja (**1**) la ufutiliaji na usimamizi wa miradi. Vilevile, Shirika linaendelea na tathmini ya athari kwa mazingira na kijamii kwa ajili ya ununuzi wa meli za uvuvi wa Bahari Kuu na ujenzi wa kiwanda cha kuchakata mazao ya uvuvi kupitia Programu ya Kuendeleza Kilimo na Uvuvi.

Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi wa Bahari Kuu (DSFA)

146. ***Mheshimiwa Spika,*** Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi wa Bahari Kuu (DSFA) imeendelea kusimamia shughuli za uvuvi wa bahari kuu, ambapo hadi kufikia Aprili, 2024, DSFA imetoa leseni **67** za uvuvi wa bahari kuu ambapo meli moja **(1)** ya ndani na meli **66** za nje; na kutoa vibali vinne (**4**) vya kuvua nje ya mipaka ya Tanzania na leseni nne **(4)** za meli saidizi. Utoaji wa leseni hizo umewezesha makusanyo ya Shilingi bilioni **9.7** ikilinganishwa na Shilingi bilioni **6.8** zilizokusanywa kutokana na leseni **51** zilizotolewa mwaka 2022/2023 ikiwa ni ongezeko la Shilingi bilioni **2.9,** sawa na asilimia **42.6**. **(Kiambatisho Na. 25)**. Aidha, kuimarika kwa makusanyo hayo kulitokana na ongezeko la ukataji wa leseni za uvuvi wa bahari kuu na juhudi mahsusi zilizofanywa na Serikali ikiwa ni pamoja na kufanya mazungumzo ya kimkakati na wamiliki wa meli na uwepo wa mazingira rafiki ya uwekezaji.

147. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi baada ya kuvuliwa na kuongeza thamani ya mazao ya uvuvi kwa wavuvi wadogo, Wizara kwa kushirikiana na ALBACORA Group imenunua na kusanikisha mtambo wa kuzalisha barafu katika soko la samaki la Malindi – Unguja wenye uwezo wa kuzalisha tani tano (**5**) za barafu kwa siku. Pia, taratibu za kusanikisha mtambo wa pili Dar es Salaam zinaendelea. Vilevile, ALBACORA Group imefanikiwa kushusha jumla ya tani **125** za samaki wasiolengwa (*bycatch*) na imewezesha mafunzo ya

vitendo na ajira kwa mabaharia sita (**6**) wa Kitanzania (Tanzania Bara - **3** na Zanzibar - **3**).

148. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kusimamia utekelezaji wa Sheria na Kanuni za uvuvi wa bahari kuu na makubaliano ya kikanda na kimataifa kwa lengo la kuimarisha ulinzi na usalama wa rasilimali za uvuvi kwenye bahari kuu, Mamlaka imeendelea kutumia mifumo ya ufuatiliaji wa mienendo ya meli (Vessel Monitoring System - VMS na Automatic Identification System – AIS) na kuweka Waangalizi wa Uvuvi (Fishery Observers). Vilevile, Mamlaka ilifanya ukaguzi katika meli **75** za uvuvi kati ya hizo meli **67** zilichukua leseni na meli saidizi nane (**8**) zilipewa vibali. Aidha, Serikali kwa kushirikiana na nchi jirani na Nchi Wanachama wa Kamisheni ya Bahari ya Hindi (Indian Ocean Commission - IOC) imefanya doria ya kwenye maji kwa kutumia meli na ndege zisizo na rubani (Drones).

Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu

149. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU) iliendelea kutekeleza jukumu la ulinzi na usimamizi wa rasilimali za bahari katika maeneo ya hifadhi za bahari na maeneo tengefu ikiwa ni pamoja na kuainisha maeneo mapya ya hifadhi za bahari katika Halmashauri ya Wilaya ya Kilwa, Mkoani Lindi. Aidha, MPRU imezindua kamati ya kitaifa ya kuhifadhi matumbawe na Mpango wa Kitaifa wa Kuhifadhi Kasa kwa kushirikiana na Shirika la Seasense. Pia, doria **420** za kwenye maji na nchi kavu

zilifanyika ili kudhibiti uharibifu wa mifumo ya ikolojia ya rasilimali muhimu za bahari. Pia, MPRU imeshiriki katika mkutano wa Kimataifa wa Mabadiliko ya Tabia Nchi **COP 28 Dubai** na kupokea mikakati mbalimbali ya uhifadhi wa bahari ili kuhakikisha rasilimali bahari zinasaidia kizazi cha sasa na kijacho. Pamoja na hilo utalii wa bahari katika hifadhi umeendelea kuimarika kupitia program za *Royal Tour* na kupelekea kuongezeka kwa idadi ya watalii kutoka **38,160** mwaka 2022/2023, hadi **40,088** 2023/2024. Pia, kwa mara ya kwanza, Hifadhi ya Mafia imepokea meli kubwa za watalii (*Cruise Ship Tourism*) zikiwemo meli ya *The World* iliyoleta watalii **442**, *The cloud* **220**, na *Le bougainville* **200**. Utalii huo umeingizia MPRU mapato ya Shilingi **2,175,500,625** zilizowezesha uendeshaji wa shughuli za uhifadhi.

Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo ya Sekta ya Uvuvi

Miradi ya Maendeleo inayotekelezwa chini ya Programu ya ASDP II

150. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kutekeleza Mradi wa ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Kilwa Masoko unaotarajia kukamilika mwaka 2025, ambao hadi Aprili, 2024 ujenzi umefikia asilimia **53**. Kazi zilizofanyika ni pamoja na kukamilisha uchimbaji wa kuongeza kina cha maji baharini; Utengenezaji wa *slab* **308**; ujenzi wa *beam* **272**; uchimbaji wa eneo ili kuondoa udongo usiofaa na kujaza udongo unaofaa kwa ajili ya ujenzi. Aidha, ujenzi wa

nguzo **113** kati ya **160** umekamilika na ujenzi wa majengo ya utawala na uzio upo katika hatua ya msingi.

151. **Mheshimiwa *Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara inaendelea na ujenzi wa mialo mitatu (**3**) ya Chifunfu – Sengrema, Igombe – Ilemela, na Kayenze-Ilemela, Igabilo-Bukoba. Pia, Wizara imeendelea na ukamilishaji wa ujenzi wa vituo vya ukuzaji viumbe maji vya Ruhila - Songea, Nyengedi - Lindi na Rubambagwe – Geita. Ujenzi wa awamu ya kwanza ya kituo cha Ruvula Mtwara umefikia asilimia 95.

Mradi wa Mkopo wa Masharti Nafuu (Extended Credit Facility- ECF)

152. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Mhe. **Dkt.** Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alizindua programu maalum ya kuwawezesha wavuvi na wakuzaji viumbe maji. Programu hiyo inatekelezwa kwa fedha za mkopo wa masharti nafuu kutoka Shirika la Fedha Duniani kupitia dirisha la ECF. Aidha, kupitia programu hiyo boti za kisasa za uvuvi **160** na vifaa vyake zimekopeshwa bila riba kwa wanufaika **3,295** (**Kiambatisho Na.26**)**.** Pia, awamu ya kwanza, vizimba **222** vya kufugia samaki na pembejeo zake zimetolewa kwa wanufaika **1,214.** Mikopo hiyo inatolewa kupitia Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania (TADB) (**Kiambatisho Na. 27**).

153. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa imeendelea kuwezesha ujenzi wa miundombinu ya masoko, mialo na uanzishaji wa mashamba darasa ya ukuzaji viumbe maji ili kuongeza uzalishaji, ubora, na kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi. Aidha ujenzi wa soko la Kasanga – Kalambo umefikia asilimia **90**; soko la Zingibari –Mkinga asilimia **20.** na mwalo wa Chato beach asilimia **90**. Vilevile, uanzishaji wa mashamba darasa **10** ya ufugaji samaki katika Halmashauri za Njombe, Iringa, Songea, Ruangwa, Kongwa, Tandahimba, Rombo, Same, Moshi na Mkuranga upo katika hatua mbalimbali za utekelezaji.

Programu ya Jenga Kesho iliyo Bora kwa Vijana na Wanawake

154. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ilipokea maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kuhusu kuanzisha Programu ya Jenga Kesho iliyo Bora (BBT) inayolenga kuwajengea uwezo vijana na wanawake kujiajiri na kuajiri wengine. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu imeendelea na utekelezaji wa Programu hiyo.

155. ***Mheshimiwa Spika,*** kufuatia maelekezo hayo, Sekta ya Mifugo, imeanzisha vituo nane (**8**) vya vijana na wanawake kwa lengo kuwajengea uwezo wa kuanzisha na kuendesha miradi ya ufugaji kibiashara. Aidha, mafunzo yametolewa kwa wanufaika **235** ambapo, kati ya hao, **74** wamepata ajira Serikalini na **161** wanaendelea na Programu.

156. ***Mheshimiwa Spika,*** kupitia Programu hiyo, jumla ya ng'ombe **3,388** wamenenepeshwa na kuuzwa kwa thamani ya Shilingi **1,970,604,200** na kupata faida ya Shilingi **199,572,612.25.** Aidha, vijana wanaendelea na utekelezaji wa programu hiyo hadi Juni, 2024 ambapo watakuwa tayari kwenda kuanza ufugaji wa kibiashara kupitia vitalu vilivyoandaliwa na Wizara katika Ranchi za NARCO za Kitengule na Kagoma.

157. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, ili kuongeza wigo wa ushirikishwaji wa vijana na wanawake, Wizara kwa kushirikiana na Sekretarieti za Mikoa na Halmashauri imeanzisha vituo vipya vya BBT katika mikoa mitano (5) ya Tabora, Arusha, Morogoro, Pwani na Mtwara**.**

158. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa upande wa Sekta ya Uvuvi, Programu hiyo inalenga kuongeza ushiriki wa vijana katika shughuli za uvuvi na ukuzaji viumbe maji kwa kuwapatia mafunzo kwa vitendo, mitaji na kuwaunganisha na fursa za masoko. Jumla ya wanufaika **500** (vijana na wanawake) wamepatiwa mafunzo ambapo wanufaika **200** wamehitimu na **300** wanaendelea na mafunzo katika vituo **15** vilivyopo Ukanda wa Ziwa Victoria (**10),** Ukanda wa Pwani (**4**) na Zanzibar (**1**). (**Kiambatisho Na. 28**).

Changamoto na Mikakati katika Sekta za Mifugo na Uvuvi

159. ***Mheshimiwa Spika,*** pamoja na mafanikio yaliyopatikana, Sekta za Mifugo na Uvuvi zimeendelea kukabiliwa na changamoto mabalimbali katika utekelezaji wa majukumu yake. Changamoto hizo ni pamoja na:-

(i) Mapungufu yaliyokuwa kwenye mfumo wa LGRCIS katika ukusanyaji wa maduhuli ya Wizara katika minada ya awali.

(ii) Uwepo wa vipenyo vingi katika maeneo ya mipakani hali inayochangia utoroshaji wa mifugo kwenda nchi jirani.

(iii) Kuendelea kuwepo kwa magonjwa ya mifugo yanayoathiri biashara ya mifugo na mazao yake na kukosekana kwa mfumo rasmi wa utambuzi na ufuatiliaji wa mifugo.

(iv) Ushiriki mdogo wa wadau katika kudhibiti uvuvi na biashara haramu ya samaki na mazao ya uvuvi. Hali hii imesababisha kupungua kwa samaki katika bahari, maziwa na mito, uharibifu wa mazalia ya samaki na uharibifu wa mazingira kwa ujumla;

(v) Upotevu wa mazao ya uvuvi baada ya kuvunwa unaokadiriwa kufikia asilimia 30 - 40 hususan katika maeneo ya vijijini ambako miundombinu ya umeme na minyororo ya ubaridi ni hafifu;

(vi) Uwekezaji mdogo katika uvuvi wa Bahari Kuu na usindikaji wa mazao ya uvuvi ambao unaathiri mchango wa sekta katika pato la Taifa;

(vii) Uhaba wa maafisa ugani wa mifugo na uvuvi ikilinganishwa na mahitaji ya wataalam hao katika Halmashauri; na

(viii) Uhaba wa vifaranga na vyakula vya samaki vyenye ubora;

160. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kukabiliana na changamoto hizo, Wizara imeendelea kutekeleza mikakati mbalimbali kama ifuatavyo:-

(i) Wizara kwa kushirikiana na OR – TAMISEMI imeanza kutumia mfumo wa TAUSI badala ya mfumo wa LGRCIS kukusanya maduhuli kwenye minada ya awali kwa kutoa hati ya malipo jumuishi (split control number).

(ii) Kuimarisha vituo 47 vya ukaguzi vya mipakani na kufanya doria za mara kwa mara ili kudhibiti utoroshwaji wa mifugo na mazao ya mifugo inayosafirishwa nje ya nchi bila kulipia vibali.

(iii) Kufanya kampeni ya kitaifa na zoezi la chanjo kwa magonjwa ya kipaumbele na utambuzi wa mifugo

(iv) Kuanzisha na Mamlaka ya Kusimamia Rasilimali za Uvuvi na Ukuzaji Viumbe Maji;

(v) Kushirikiana na OR-TAMISEMI na Sekta Binafsi kuimarisha na kujenga miundombinu muhimu ya uvuvi ikiwemo masoko na mialo;

(vi) Kukamilisha ujenzi wa bandari za uvuvi za Kilwa Masoko na Bagamoyo, pamoja na ununuzi wa meli za uvuvi wa Bahari Kuu;

(vii) Kuendelea kushirikiana na OR-Menejimenti ya Utumishi wa Umma kutenga nafasi za ajira kwa maafisa ugani na kuandaa kanuni zikazoruhusu watoa huduma binafsi za ugani; na

(viii) Kuimarisha vituo vya ukuzaji viumbe maji na kuha na kuhamasisha uwekezaji wa sekta binafsi katika vitotoleshi ili kuongeza uzalishaji vifaranga.

G. MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2024/2025

Vipaumbele vya Mpango na Bajeti

161. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Mpango na Bajeti ya Wizara utatekelezwa kupitia Fungu 99 (Mifugo na Uvuvi) baada ya kuunganishwa kwa fungu 64 (Sekta ya Uvuvi) na fungu 99 (Sekta ya Mifugo).

162. ***Mheshimiwa Spika,*** pamoja na mambo mengine maandalizi ya Mpango na Bajeti ya mwaka 2024/2025 yamezingatia falsafa ya 4R ya Mheshimiwa Rais inayosisitiza uwepo wa maridhiano (Reconciliation) uhimilivu (Resilience), mageuzi (Reforms) na kujenga

(Rebuilding) katika kujenga uchumi jumuishi. Aidha, kwa upande wa **Maridhiano** tumejielekeza kutatua migogoro baina ya watumiaji wa rasilimali za mifugo na uvuvi kwa kuanzisha miradi ya uzalishaji wa malisho na kutenga ardhi ya nyanda za malisho. Vilevile, ili kuleta **Uhimilivu** Wizara itatekeleza miradi ya vizimba, kilimo cha mwani na ufugaji wa ng'ombe wa maziwa. Pia, katika kuleta **Mageuzi** ya sekta za mifugo na uvuvi, wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo imeanzisha Mpango Mkuu wa Mageuzi ya sekta za Mifugo, Uvuvi na Kilimo Mazao (Agricultural Transformation Masterplan - 2050). Aidha, katika **Kujenga Upya**, Wizara itaendelea kuimarisha uhifadhi na maeneo tengefu ya bahari.

163. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025 maeneo ya kipaumbele ya Mpango na Bajeti ya Wizara yatakayotekelezwa ni:- Kuongeza uzalishaji, masoko na thamani ya mazao ya mifugo na uvuvi; Kuimarisha ulinzi na usimamizi wa rasilimali za mifugo na uvuvi; Kuhamasisha uwekezaji katika sekta za mifugo na uvuvi; na Kuimarisha utafiti, mafunzo na huduma za ugani katika sekta za mifugo na uvuvi.

Miradi na Shughuli Zitakazotekelezwa

Sekta ya Mifugo

164. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara itatekeleza miradi na shughuli zifuatazo:

(i) Kufanya kampeni ya chanjo na utambuzi wa mifugo kwa kutoa chanjo kwa

magojwa 13 ya kipaumbele;

(ii) Kukamilisha kuundwa kwa chombo maalum kitakacho simamia uendelezaji wa mazao na miundombinu ya Mifugo;

(iii) Kuanza kutekeleza Mradi wa Mageuzi katika Tasnia ya Maziwa na Mabadiliko ya Tabianchi (T-CSDTP) wa miaka mitano (**5**) wenye kunufaisha walengwa **58,000**. Mradi utahusisha kununua ng'ombe wa maziwa **17,200**; kujenga mabanda **5,000** ya ng'ombe; kujenga mfumo wa uvunaji maji ya mvua katika kaya **22,400**; kununua na kusanikisha mitambo **2,800** ya biogesi; kujenga vituo **950** vya kukusanya maziwa; kununua dozi **929,000** za chanjo za mifugo; na kujenga kilomita **140** za barabara

(iv) Kuanzisha kambi moja ya Mifugo (Livestock Guest house) katika Ranchi ya Mkata;

(v) Kununua na kusambaza madume **60** ya mbari bora za mifugo aina ya Brahman ili kuongeza uzalishaji na tija katika mnyororo wa thamani wa mifugo na mazao yake;

(vi) Kujenga kituo cha mafunzo ya wadau wa mnyororo wa thamani wa malisho aina ya mabingobingo (Juncao);

(vii) Kuboresha na kuendeleza hekta **20,000** za maeneo ya malisho katika eneo la Msomera, Kitwai na Saunyi;

(viii) Kukamilisha ujenzi wa mabwawa saba **(7)** na visima virefu vitatu **(3)**;

(ix) Kuwezesha uendeshaji wa mashamba ya kuzalisha malisho na mbegu za malisho;

(x) Kuwezesha FETA na LITA kukamilisha ujenzi wa miundombinu ya kufundishia na kujifunzia;

(xi) Kuziwezesha LITA na FETA kutekeleza Programu ya elimu na ujuzi wa kazi za uzalishaji (Education and Skills for Productive Jobs Program-for-Results - Phase II);

(xii) Kuwezesha mradi wa Maziwa Faida TALIRI Tanga na African Dairy Genetic Gain katika Mikoa saba (**7**) nchini;

(xiii) Kuiwezesha TALIRI na TAFIRI kufanya tafiti mbalimbali;

(xiv) Kukarabati miundombinu ya kituo cha karantini cha Kwala ili kuwezesha biashara za kimataifa; na

(xv) Kuzalisha chanjo za mifugo kupitia Wakala ya maabara ya Veterinari (TVLA).

Sekta ya Uvuvi

165. ***Mheshimiwa Spika,*** Sekta ya Uvuvi ni miongoni mwa nguzo muhimu za uzalishaji hapa nchini. Kwa sasa usimamizi wa rasilimali za uvuvi kwenye bahari na maziwa hususan maji ya ndani (Inner Seas) na maji ya kitaifa (Territorial Waters) unategemea zaidi mbinu za doria na operesheni ambazo matokeo yake ni ya muda mfupi na vitendo viovu vya uvuvi haramu hujirudia. Vile vile, mbinu hizi zinasababisha changamoto nyingi ambapo waheshimiwa wabunge na wananchi wameendelea kupaza sauti.

166. ***Mheshimiwa Spika,*** tunakusudia tuandike historia ya Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais shupavu wa Awamu ya Sita kwa kumaliza kadhia ya uvuvi haramu kwa kuweka na kutekeleza mikakati madhubuti ya muda mfupi na mrefu. Mkakati mmojawapo ni kutumia teknolojia za kisasa ambazo pamoja na kudhibiti (control) zitazuia (deterrence) uhalifu wa uvuvi katika bahari na maziwa yetu. Teknolojia hizo ni kama vile matumizi ya ndege maalum zisizokuwa na rubani

(drones) ambazo zina uwezo wa kusafiri kilomita **100** kwa muda wa saa mbili (**2**) na kuchukua picha za kiwango cha juu (high resolution videos) za uhalifu wa uvuvi haramu na utoroshaji wa mazao ya uvuvi. Teknolojia hii itaongeza ufanisi na kupunguza matumizi ya rasilimali fedha na muda.

167. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara pia, inakusudia kuanza kutumia mfumo wa ufuatiliaji wa kielektroniki ambao utafungwa katika vyombo vyote vya uvuvi zikiwemo boti za kisasa zilizotolewa hivi karibuni. Mfumo huu utafuatilia mienendo yote ya wavuvi nchini ikiwemo kuweka kumbukumbu za mavuvi. Pamoja na kuzuia uvuvi haramu, mfumo huu utasaidia kuweka usalama wa wavuvi na wananchi ambao wanapata matatizo wakiwa maeneo ya maji yetu. Aidha, Wizara itaweka mipaka na kulinda mazalia na makuzi ya samaki (critical habitats) kwa kuweka maboya maalum, hatua hii itazuia uharibifu wa mazalia ya samaki ambayo ndio chanzo cha utunzaji wa demografia ya samaki ndani ya maji yetu.

168. ***Mheshimiwa Spika,*** tutaendelea kuwekeza katika teknolojia sahihi zitakazowezesha uendelevu wa rasilimali zetu adhimu za uvuvi kwa maslahi mapana ya sasa na vizazi vijavyo. Aidha, katika mwaka 2024/2025, Wizara itatekeleza miradi na shughuli zifuatazo:

(i) Kukamilisha ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Kilwa – Masoko na kufanya maandalizi ya awali ya ujenzi wa Bandari ya Uvuvi ya Bagamoyo;

(ii) Kukamilisha uanzishaji wa chombo cha kusimamia na kuendeleza rasilimali za Uvuvi na Ukuzaji Viumbe Maji;

(iii) Kuendelea na taratibu za ununuzi wa Meli nne **(4)** za uvuvi wa Bahari Kuu kupitia TAFICO;

(iv) Kujenga kiwanda cha kuchakata mazao ya uvuvi na kiwanda cha kuzalisha vyakula vya samaki;

(v) Kuwezesha ununuzi wa boti **450** na zana za uvuvi kupitia dirisha la ECF na Mradi wa TASFAM;

(vi) Kuwezesha vikundi **300** kwa ajili ya kilimo cha mwani, ufugaji wa kaa na majongoo bahari;

(vii) Kununua meli moja (**1**) ya mafunzo ya uvuvi kupitia mradi wa TASFAM;

(viii) Kununua maboya **60**, ndege saba (**7**) zisizo na rubani (drones) na kusanikisha mfumo wa ufuatiliaji wa vyombo vya uvuvi;

(ix) Kuwezesha ununuzi wa vizimba **497** kupitia ECF; na

(x) Kuanzisha mashamba darasa **20** ya ukuzaji viumbe maji katika Halmashauri **20.**

Kuzalisha vifaranga vya samaki.......

Sera, Sheria na Kanuni katika Sekta za Mifugo na Uvuvi

169. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kuratibu na kuboresha utekelezaji wa Sera, Sheria na kanuni zinazosimamia Sekta za Mifugo na Uvuvi ikiwemo kuendelea na mapitio ya Sera ya Mifugo ya Mwaka 2006, Kanuni ya Uvuvi ya Mwaka 2009, kufanya tafsiri ya kanuni mbalimbali na kutoa elimu ya Sheria kwa wadau wa mifugo na uvuvi. Aidha, Wizara itaendelea kutekeleza afua na mikakati iliyobainishwa katika Mpango Mkuu wa Sekta ya Kilimo (Agricultural Transformation Masterplan - 2050) ili kufikia matokeo tarajiwa katika sekta za mifugo na uvuvi.

Makadirio ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka 2024/2025

170. ***Mheshimiwa Spika***, Katika mwaka 2024/2025, Wizara ya Mifugo na Uvuvi, **Fungu 99,** inatarajia kukusanya jumla ya Shilingi **69,105,000,000,** kati ya fedha hizo, Shilingi **36,105,000,000** zitatokana na vyanzo vya mifugo na Shilingi **33,000,000,000** vyanzo

vya uvuvi. Vyanzo vikuu vya makusanyo hayo ni pamoja na tozo ya ukaguzi wa mifugo; ushuru wa masoko; tozo za vibali vya kusafirisha mifugo, samaki na mazao yake; leseni za kusafirisha samaki na mazao yake; ushuru wa mrabaha wa kuingiza mazao ya uvuvi na mifugo nchini ; Ushuru wa mrabaha wa mauzo nje ya nchi na tozo za maabara.

Mchanganuo wa makusanyo umeainishwa katika jedwali hapa chini:

GFS Code	GFS Code Description	Annual Budget Estimates
Kifungu 7001: Veterinary Services		
11510106	Export Duty	420,000,000
14210137	Receipt from Veterinary Charges	13,607,000,000
14220168	Compounding Fee	216,666,666
14220174	Livestock Movement Permit	14,000,000,000
Jumla Ndogo – 7001		**28,243,666,666**
Kifungu 8001 : Livestock Production and Marketing		
14220168	Compounding Fees	216,666,667
14220175	Livestock Market Fees	5,595,000,000
14220190	Receipt from Sale of Semens and Liquid Nitrogen	430,000,000
14220191	Receipts from Sale of Heifers	880,000,000
Jumla Ndogo – 8001		**7,121,666,667**
Kifungu 8002 : Grazing Land and Animal Feed Resources Development		
14220168	Compounding Fees	216,666,667
14220193	Receipts from sale of Seeds and Hay	200,000,000

GFS Code	GFS Code Description	Annual Budget Estimates
14220217	Movement Permits fee other than livestock market	323,000,000
Jumla Ndogo – 8002		**739,666,667**
Kifungu 9001: Maendeleo ya Uvuvi		
14210147	Fishing Licences & Export	2,059,000,000
14210148	Export Royalty	17,796,000,000
14210149	EEZ Licenses	2,814,000,000
14220161	Miscellaneous Receipts	237,000,000
14220168	Compound fees	943,000,000
14220213	Prawn Fishing Licenses	212,000,000
14220216	Receipts from sale of Laboratory& Inspection Services	1,900,000,000
14220217	Movement permit	6,679,000,000
14220222	Import Royalty	30,000,000
Jumla Ndogo – 9001		**32,670,000,000**
Kifungu 9002 : Ukuzaji Viumbe maji		
14220194	Receipts from Sale of Fish and Fingerlings	330,000,000
Jumla Ndogo – 9002		**330,000,000**
		69,105,000,000

Uboreshaji Mbari za Mifugo

171. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara imepanga kuboresha mbari za mifugo kwa kununua madume bora **60** aina ya Brahman na kuyasambaza kwa vikundi vya wafugaji. Aidha, wahimilishaji **178** kutoka katika Mamlaka za Serikali za Mitaa watajengewa uwezo ili waweze kutoa huduma ya uhimilishaji.

Uendelezaji wa Mifugo na Mazao yake

172. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara imepanga kuanzisha kambi moja (1) ya mifugo wageni (Livestock Guest House) katika Ranchi ya Mkata kupitia mpango wa vitalu vilivyoboreshwa kwa kuwekewa miundombinu muhimu ya ufugaji ikiwa ni pamoja na malisho, maji na huduma za ugani. Mpango huu utasaidia kupunguza migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi.

173. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO) inatarajia kutekeleza majukumu yafuatayo: Kuzalisha ndama **6,059** kutokana na majike wazazi **7,574**; Kuweka uzio wa fensi katika eneo la nyanda za malisho lenye ukubwa wa kilometa za mraba **40** katika ranchi ya Kongwa, Mkata, Mzeri, Ruvu na Missenyi; kutekeleza mradi wa unenepeshaji wa ng'ombe **4,800** katika ranchi za Kongwa, Ruvu na Mzeri; kuuza tani **1,134.8** ya nyama bora ya ''Kongwa beef'' kupitia maduka ya Kampuni; kuzalisha marobota **66,000** ya hei katika ranchi ya Kongwa, Ruvu na Mzeri kwenye eneo la ekari **825;** kuuza madume bora **346** ya ng'ombe aina ya Boran kwa wafugaji wa asili kwa ajili ya kuboresha kosaafu za mifugo yao; kununua madume bora **184** ya ng'ombe aina ya borani kwa ajili ya kuimarisha uzalishaji katika ranchi ya Kalambo; kulima ekari **150** katika Ranchi za Kongwa na Ruvu kwa ajili ya kuzalisha malisho aina ya Mabingobingo yaliyoboreshwa (JUNCAO).

174. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Bodi ya Maziwa Tanzania (TDB) imepanga kuwajengea uwezo wadau wa maziwa **102** na wakaguzi wa maziwa **49** kutoka Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini. Aidha, mafunzo kuhusu ufugaji bora wa ng'ombe wa maziwa yatatolewa kwa vikundi **1,200** vya wafugaji sanjari na kufanya ukaguzi wa wadau **1,050** na kuwezesha usajili wa wadau 400 na vyama vya ushirika vinne **(4).**

175. ***Mheshimiwa Spika***, ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara itakamilisha ujenzi wa minada saba **(7)** na vituo 10 vya kukusanyia maziwa ili kuendelea kuboresha mazingira ya biashara ya mifugo na mazao yake nchini.

Bodi ya Nyama

176. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025 Wizara kupitia Bodi ya Nyama itaendelea kuthibiti ubora na biashara ya nyama kwa kuwajengea uwezo wazalishaji **300** wa mifugo na wadau **12,090.** Aidha, itafanya ukaguzi kwa wadau **12,075** kwa lengo la kulinda afya za watumiaji wa bidhaa za nyama na kusajili wadau **5,097**.

Bodi ya Maziwa

177. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Bodi ya Maziwa itasajili wadau **1,000** wa maziwa ili kuongeza urasimishaji wa biashara ya maziwa, ukaguzi wa wadau **1,200** ili kuimarisha uzingatiaji wa Sheria ya Maziwa Sura 262 ya Mwaka 2004, itajenga uwezo kwa wadau **500** na kuwezesha

uanzishwaji na uimarishaji wa vyama viwili (**2**) vya ushirika wa maziwa ili kuongeza uzalishaji wa maziwa. Aidha, itawajengea uwezo wakaguzi **185** kutoka Mamlaka za Serikali za Mitaa ili kuimarisha usimamizi.

Huduma za Mifugo

Chanjo na Uchanjaji wa Mifugo

178. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itafanya kampeni maalum na zoezi la chanjo ya magonjwa ya kipaumbele kwa kuchanja zaidi ya asilimia 70 ya mifugo. Kampeni hii inalenga kudhibiti magonjwa na kukuza biashara ya mifugo na mazao yake ikiwa ni pamoja na kutokomeza ugonjwa wa sotoka ya mbuzi na kondoo (PPR) na homa ya mapafu ya ng'ombe (CBPP) ambayo yanasababisha vifo vingi vya wanyama na hasara kwa wafugaji. Vile vile, kampeni hii itawezesha kukidhi matakwa ya biashara ya mifugo ndani na nje ya nchi.

Ukaguzi wa Mifugo na Mazao yake

179. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, ili kulinda afya ya jamii dhidi ya magonjwa yanayotoka kwa wanyama kwenda kwa binadamu, Wizara itaendelea na ukaguzi wa mifugo na mazao yake kwenye minada, machinjio, vituo vya ukaguzi vya ndani ya nchi na mipakani. Aidha, Wizara itaratibu ukaguzi wa mifugo na mazao mbalimbali ya wanyama yanayosafirishwa nje ya nchi. Vilevile, Wizara inatarajia kukagua na kuidhinisha nyama ya ng'ombe tani **2,200,** mbuzi na kondoo tani **15,000** kabla ya kusafirishwa nje ya nchi. Pia, Wizara

itakarabati miundombinu ya Kituo cha karantini cha Kwala kilichopo eneo la Kibaha, mkoani Pwani ili kukuza biashara ya mifugo kimataifa na kulinda afya ya jamii kutokana na magonjwa yanayoweza kuambukizwa kutoka kwa wanyama kwenda kwa binadamu.

180. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025 Wizara itaendelea kushikiriana na sekta mbalimbali zikiwemo sekta za afya, kilimo na mazingira katika kudhibiti magonjwa ya kuambukiza yanayoathiri binadamu kutoka kwa wanyama ikiwemo kichaa cha mbwa, kimeta, homa ya bonde la ufa, ugonjwa wa kutupa mimba, ugonjwa wa malale na ugonjwa wa mafua makali ya ndege. Pia, Wizara itaendelea kudhibiti matumizi holela ya dawa za mifugo ili kuzuia tatizo la usugu wa dawa za kutibu magonjwa ya mifugo kwa baadhi ya vimelea vya magonjwa.

Ustawi wa Wanyama

181. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kutoa elimu ya ustawi wa wanyama kwa wakaguzi **70** na wadau **5,000** ili kuwajengea uelewa juu ya haki za Wanyama ili kuboresha uzingatiaji wa Sheria ya Ustawi wa wanyama Sura Na. 154 na Kanuni zake.

182. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kudhibiti magonjwa na kuwezesha biashara salama ya mifugo ndani na nje ya nchi, kwa kuiwezesha Wakala ya Maabara ya Veterinari kuendelea na ujenzi wa maabara ya virusi pamoja na ununuzi wa vifaa vya maabara ya virusi, ili kuongeza uzalishaji na upatikanaji wa chanjo.

Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania

183. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Wakala ya Maabara ya Veterinari Tanzania imepanga kuzalisha chanjo za mifugo dozi milioni **85.3** ambapo dozi milioni **78** zitalenga kuzuia Ugonjwa wa Kideri/Mdondo kwa kuku; **dozi 800,000** dhidi ya mchanganyiko wa magonjwa ya Kimeta na Chambavu; dozi milioni **4.2** za Ugonjwa wa Homa ya Mapafu ya Ng'ombe; dozi milioni **1.1** za Ugonjwa wa Homa ya Mapafu ya Mbuzi; **dozi 600,000** dhidi ya Ugonjwa wa Kimeta; **dozi 550,000** za Ugonjwa wa Chambavu; na **dozi 17,000** za Ugonjwa wa Kutupa Mimba. Aidha, Wizara itaendelea kufanya uchunguzi wa magonjwa ya mifugo kwenye jumla ya sampuli **30,000** za wanyama, kuhakiki ubora wa vyakula vya mifugo kwenye sampuli **5,000** kutoka kwa wazalishaji, kufanya usajili mpya kwa aina **tatu (3)** za viuatilifu, kuhuisha **vibali 30** vya waingizaji wa viuatilifu nchini na kuhuisha leseni **200** za wauzaji wa viuatilifu. Pia, Wizara kupitia Wakala itatoa elimu na ufuatiliaji wa uzalishaji wa vyakula vya mifugo kwa wazalishaji **200** katika mikoa ya Dar es Salaam, Arusha, Mwanza na Dodoma. Vile vile Wakala itasajili na kuanza matumizi ya Chanjo ya Ugonjwa wa Mdondo/Kideri iitwayo TEMEVAC iliyotengenezwa kwa mfumo wa kidonge baada ya kufaulu majaribio ya ndani na uwandani, lengo likiwa ni kuwezesha kuwa na chanjo yenye muda mrefu wa matumizi (Shelf life) na kuwezesha matumizi kwenye ufugaji mkubwa wa kuku kibiashara.

184. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Wakala ya Maabara ya Veterinari itaendelea na ujenzi wa jengo la Maabara ya kisasa yenye hadhi ya GMP (Good Manufacturing Process) katika Taasisi ya Chanjo Tanzania (TVI) ili kuzalisha chanjo za Magonjwa ya Mifugo yanayosababishwa na Virusi. Aidha, Wakala itaanza ujenzi wa jengo jipya la Maabara na Ofisi katika kituo cha Wakala - Dodoma ili kuimarisha huduma za uchunguzi wa magonjwa kimaabara. Pia, Wakala itaendelea na utafiti wa utengenezaji wa chanjo mpya tatu (3) dhidi ya magonjwa ya Sotoka ya Mbuzi na Kondoo, Kichaa cha Mbwa na Mapele ngozi ambazo zipo katika hatua mbalimbali za utengenezaji

Baraza la Veterinari Tanzania

185. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Baraza la Veterinari Tanzania itafanya ukaguzi wa vituo **2,195** vya huduma ya afya ya wanyama; kukagua vituo **300** vinavyotoa na vinavyotarajia kutoa mafunzo ya afya na uzalishaji wa mifugo; kusajili madaktari **80** wa wanyama; kuandikisha na kuorodhesha wataalam wasaidizi **1,500;** kutoa leseni **300** kwa wakaguzi wa nyama, wahimilishaji na wataalam wa maabara ya veterinari; kusajili vituo **300** vya kutolea huduma ya afya ya wanyama katika Halmashauri 184; na Baraza litaendesha mitihani kwa madaktari wahitimu kutoka nje ya nchi na mitihani ya kuandikishwa kwa wahitimu **1**,**500** wa stashahada ya afya na uzalishaji wa mifugo.

Uendelezaji wa maeneo ya malisho

186. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara itatoa mafunzo kwa wakaguzi **80** wa vyakula vya mifugo kutoka Mamlaka za Serikali za Mitaa na kufanya ukaguzi wa maeneo **100** ya kuuzia, kuhifadhia na kuzalisha rasilimali za vyakula vya mifugo.

187. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025 Wizara itawezesha mashamba ya Serikali (Vikuge na Langwira) kwa kuyapatia zana mbalimbali zikiwemo mashine na vifaa shamba; kuwezesha ujenzi wa ghala la kuhifadhia malisho na kukaushia mbegu za malisho ili kuongeza uzalishaji wa malisho. Aidha, Wizara itakarabati miundombinu ya umwagiliaji katika shamba la malisho Langwira na kujenga miundombinu ya umwagiliaji katika shamba la malisho la Vikuge.

188. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025 Wizara, kwa kushirikiana na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Tume ya Taifa ya Mpango wa Matumizi ya Ardhi itapima na kuweka mipaka eneo la malisho lenye ukubwa wa hekta **500,000** kwenye Mamlaka za Serikali za Mitaa. Pia, Wizara itaondoa vichaka eneo lenye ukubwa wa hekta **2,000;** kukamilisha ujenzi wa Bwawa la Mlunduzi na ghala la kuhifadhia malisho katika eneo la Msomera.

189. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itakamilisha ujenzi wa visima viwili (**2**) vya Kinamwigulu (Maswa) na Kapelekasinde (Momba) na mabwawa manne (**4**) ya Kwekikwembe (Kilindi), Lerumo (Simanjiro), Kaiwang (Kiteto), na Msomera (Handeni).

Aidha, kukamilika kwa miundombinu hii ya maji itasaidia kupunguza vifo vya mifugo wakati wa ukame na migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa maji.

Usimamizi na Ulinzi wa Rasilimali za Uvuvi

190. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kuimarisha mifumo ya upatikanaji wa takwimu sahihi za uvuvi, kutoa mafunzo kwa wakusanyaji takwimu za uvuvi pamoja na kufanya sensa za uvuvi katika maziwa ya Nyasa na Rukwa; na maji madogo (Nyumba ya Mungu, Ziwa Babati, Eyasi, Natron na Tlawi) ili kupanga mipango madhubuti na kuongeza ufanisi wa usimamizi wa rasilimali za uvuvi.

191. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kuimarisha usimamizi wa maeneo ya mazalia ya samaki kwa kuyatambua na kuweka alama kwa kutumia maboya. Kwa awamu ya kwanza jumla ya maboya 40 yatawekwa katika Ziwa Victoria kwa lengo la kuhifadhi, kulinda bioanuai, samaki na kuongeza uzalishaji. Aidha, Wizara itaendelea kuimarisha usimamizi wa uvuvi wa pweza kwa kuhamasisha jamii za wavuvi kupumzisha miamba kwa hiari.

192. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kuimarisha ulinzi na usimamizi wa rasilimali za uvuvi kwa kuimarisha vituo **37** vya doria, vikundi vya usimamizi shirikishi (BMUs), mashirikiano na taasisi mbalimbali pamoja na kufanya doria zenye siku kazi **8,400** ili kudhibiti uvuvi na biashara haramu na kuchochea uvuvi endelevu katika maeneo yote ya uvuvi.

Uthibiti Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi

193. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kusimamia uthibiti ubora, viwango na masoko ya mazao ya uvuvi kwa kuwajengea uwezo wakaguzi na wadau **300**; kuimarisha vituo **20** vya uthibiti ubora, viwango na masoko ya mazao ya uvuvi; kufanya kaguzi za kawaida **9,200**, kaguzi za kila robo mwaka **800** na kaguzi nne (**4**) za Kikanda na Kimataifa ili kufikia viwango vya masoko ya samaki na mazao yake.

Maabara ya Uvuvi

194. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaimarisha huduma za Maabara ya Taifa ya Uvuvi kwa kukarabati na kununua mitambo na vitendanishi vya uchunguzi wa kimaabara ili kuendelea kukidhi kiwango (ISO/IEC 17025:2017) cha umahiri wa upimaji, na ustawi wa ithibati ya maabara. Aidha, Maabara itafanya uchunguzi wa sampuli **3,500** za samaki, mazao ya uvuvi na mazingira yake ili kukidhi matakwa ya viwango vya ubora na usalama na kuiwezesha nchi kuuza samaki na mazao ya uvuvi katika masoko ya kitaifa na kimataifa.

Ukuzaji Viumbe Maji

195. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kuimarisha utoaji wa huduma za ugani na uzalishaji wa vifaranga kwa kusimamia na kuendesha vituo tano (**5**) vya ukuzaji viumbe maji (Ruhila – Ruvuma, Kingolwira – Morogoro, Mwamapuli

– Tabora, Machui – Tanga na Nyengedi – Lindi) ili viweze kuzalisha vifaranga **milioni 3**. Aidha, Wizara itaanza kufanya mapitio ya Mkakati wa Taifa wa Kuendeleza Ukuzaji Viumbe Maji (2018 - 2025) kwa lengo la kufanya maboresho yatakayo changia kuongeza uzalishaji wa mazao ya viumbe maji nchini. Vile vile, Wizara itafanya kaguzi na kuhamasisha matumizi ya mbinu bora za uzalishaji na udhibiti wa magonjwa katika maeneo ya ukuzaji wa viumbe maji, vitotoleshi na viwanda vya kutengeneza chakula cha samaki katika mikoa sita (**6**).

Miradi ya Maendeleo chini ya Programu ya ASDP II

196. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Serikali itaendelea kuimarisha uendeshaji wa vituo vitano (**5**) vya kuendeleza ukuzaji viumbe maji (Machui, Ruhila, Nyengedi, Mwamapuli na Kingolwira) kwa kuvipatia vitendea kazi ili kuongeza ufanisi na tija. Aidha, Wizara itaendelea kuainisha na kuendeleza maeneo ya ufugaji samaki kwa njia ya vizimba katika Ziwa Tanganyika na Nyasa. Vilevile Wizara itajenga mabwawa mawili (**2**) ya kufugia samaki katika shule moja nchini kwa lengo la kuimarisha lishe na kuhamasisha ufugaji wa samaki.

197. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kutekeleza Mradi wa Ufugaji Samaki na Kilimo cha Mwani kwa kutoa mikopo ya masharti nafuu ya zana na pembejeo za ufugaji samaki kwa vizimba na kilimo cha mwani kupitia Benki ya Maendeleo ya Kilimo (TADB). Aidha, vizimba **270** vitatolewa pamoja na ujenzi wa mashamba darasa **20** katika Halmashauri **20** kwa ajili ya kutoa mafunzo ya ufugaji samaki kwa vitendo.

198. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea na ujenzi wa miundombinu ya uvuvi na ukuzaji viumbe maji ikiwa ni pamoja na kukamilisha ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Kilwa Masoko – Lindi; Maandalizi ya awali ya ujenzi wa bandari ya uvuvi ya Bagamoyo; kununua na kusambaza maboti **180** na zana za uvuvi kupitia Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania; Kukamilisha ujenzi wa masoko saba **(7)** ya Tunduma, Kyamkwikwi, Masunche, Manda, Nyamikoma, Zingibari na Kasanga na mialo mitatu **(3)** ya Chato Beach, Kalungu na Ng'ombo. Aidha, na kuimarisha Vituo vya Usimamizi wa Rasilimali za Uvuvi kwa kuvinunulia boti 5 na injini zake, ndege moja (1) isiyokuwa na rubani kwa ajili ya doria (*surveillance drone*) na, mizani maalum mitano (5) ya kupimia uzito wa mazao ya uvuvi kwenye masoko na vituo vya ukaguzi.

199. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025 Serikali itatekeleza Mradi wa Mageuzi ya Tasnia ya Maziwa kwa kuzingatia mabadiliko ya Tabianchi wenye lengo la kuboresha mbari za ng'ombe wa maziwa, kuimarisha upatikanaji wa malisho, udhibiti wa magonjwa ya mifugo na kuboresha huduma za ugani. Aidha, Serikali itaendelea kuboresha Mpango wa Unywaji Maziwa Shuleni ili kuboresha lishe kwa watoto na kuchochea ujumuishaji wa vyakula vitokanavyo na mazao ya mifugo.

Programu ya Kuendeleza Kilimo na Uvuvi (AFDP)

200. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, ili kuimarisha miundombinu ya vituo vya kuendeleza ukuzaji viumbe maji, Wizara itaendelea na ujenzi, ukarabati na Pangani-Tanga**;** kukamilisha ujenzi wa kituo cha ukuzaji viumbe maji – Rubambagwe; kujenga vichanja 40, ujenzi wa mahema mawili (2) ya kukaushia dagaa kwa mionzi ya jua (*solar drier*) na vyumba vitatu (**3**) vya ubaridi katika Halmashauri ya Wilaya ya Pangani na Manispaa ya Lindi.

Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU)

201. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia MPRU itaboresha uwezo wa utoaji huduma, usimamizi wa ukusanyaji wa mapato, usimamizi wa ofisi na vitendea kazi katika Vituo vya Mafia, Tanga, Mtwara na Dar es Salaam kuwezesha ukusanyaji wa mapato ya ndani ya Tanga Coelecanth Marine Park (TACMP), Tanga Marine Reserves -TMRS na Maziwe; na kudumisha usafi wa njia za asili katika hifadhi na magofu ya kihistoria ndani ya maeneo yaliyohifadhiwa. Vilevile, Wizara kupitia MPRU itafanya mikutano ya uhamasishaji ya washikadau kuhusu kufuata sheria zinazohusiana na usimamizi wa MPAs; kuwezesha ukusanyaji wa mapato katika MBREMP na kushiriki katika maonyesho ya Saba saba, Karibu Arusha na SITE.

202. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia MPRU itakuza maendeleo ya kijamii, kiuchumi, kiutamaduni na utalii kwa

kutayarisha hati **(5)** za masoko; kuanzisha na kudumisha kanzidata ya utalii; kuboresha usimamizi wa mifumo ya ikolojia ya baharini na bioanuwai. Aidha, itatangaza maeneo mapya ya hifadhi ili kukuza utalii nchini. Aidha, Kitengo kitafanya upembuzi yakinifu na mashauriano pamoja na wadau ili kutambua maeneo yanayofaa kuanzisha au kufanya upanuzi wa MPAs.

Shirika la Uvuvi Tanzania

203. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025**,** Serikali itaendelea kuimarisha TAFICO kwa kufanya uwekezaji wa kimkakati ikiwemo kununua meli mbili (**2**) za uvuvi wa bahari kuu na kujenga kiwanda cha kutengeneza chakula cha samaki na kiwanda cha kuchakata mazao ya uvuvi. Aidha, mpango huu unalenga kushirikisha sekta binafsi kwa ajili ya kuchagiza uwekezaji, kuongeza ufanisi, matumizi ya teknolojia za kisasa na hivyo kuchangia katika kuongeza ajira, ukuaji wa uchumi na pato la taifa kwa ujumla. Vilevile, Wizara itaendelea na ukarabati wa miundombinu ya uendeshaji wa shirika ikiwemo chumba cha ubaridi na ukarabati wa gati.

Utafiti, Mafunzo na Ugani

Utafiti na Mafunzo

204. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuhamasisha vijana na wanawake kwenye ufugaji wa kibiashara na kuongeza upatikanaji wa malighafi nchini, Wizara itaendelea na utekelezaji wa programu ya Jenga Kesho Iliyo Bora (BBT) kwa kuimarisha vituo nane **(8)** vilivyopo

na kuanzisha vituo vipya vitano (**5**) ambapo vijana na wanawake **390** watanufaika katika Sekta ya Mifugo **.** Aidha, kwa upande wa Sekta ya Uvuvi mafunzo ya stadi za ukuzaji wa viumbe maji yatatolewa kwa vijana na wanawake **300**.

205. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kuboresha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia katika kampasi nane (**8)** za Wakala ya Mafunzo ya Mifugo (LITA) na kampasi tano (**5**) za Wakala ya Mafunzo ya Uvuvi (FETA). Aidha, Wizara itaratibu na kuwezesha mafunzo kwa Wakufunzi kutoka Kampasi za LITA na vyuo **12** vya Binafsi vinavyotumia Mitaala ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi. Pia, Wizara itaendelea kuratibu Vituo saba (**7)** vya TALIRI, vitano (**5)** vya TAFIRI na Taasisi **11** zinazofanya Tafiti katika kuhakikisha tafiti zinazofanyika zinakidhi vigezo na kuzingatia Agenda ya Utafiti wa Mifugo na Uvuvi na mahitaji ya kisera.

206. ***Mheshimiwa Spika,*** katika Mwaka 2024/2025 Wizara kupitia Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO) itaendelea kuwalea vijana **161** wa BBT waliopatiwa vitalu vya kuendelea na ufugaji wa mifugo kibiashara katika Ranchi za Kitengule na Kagoma, Mkoani Kagera. Aidha, Wizara itaendelea kuwaunganisha vijana hao na fursa mbalimbali ikiwemo mikopo kutoka Taasisi za kifedha pamoja na Masoko ili kuwawezesha kukuza mitaji ya kuendesha biashara ya mifugo.

Taasisi za Utafiti wa Mifugo na Uvuvi (TALIRI na TAFIRI)

207. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia TALIRI kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo itaendelea na utekelezaji wa mradi wa African Asian Dairy Genetic Gain (AADGG) katika Mikoa saba (7) nchini kwa ajili ya kuboresha mbari za ng'ombe wa maziwa; mradi wa unenepeshaji wa mbuzi na uzalishaji wa malisho (BBT Kongwa Ranchi); mradi wa *Environment Cow GHG Emission* katika Mikoa miwili ya Kilimanjaro na Arusha kwa ajili ya kupunguza madhara ya hewa ukaa; mradi wa Maziwa Faida Mkoani Tanga kwa lengo la kuongeza uzalishaji wa maziwa. Vilevile, Wizara kupitia TAFIRI itaendelea kuainisha maeneo ya ufugaji samaki kwa vizimba katika Ziwa Tanganyika na Nyasa.

208. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kuimarisha mifumo ya upatikanaji wa takwimu sahihi za uvuvi, kutoa mafunzo kwa wakusanyaji takwimu za uvuvi pamoja na kufanya sensa za uvuvi katika maziwa ya Nyasa na Rukwa; na maji madogo (Nyumba ya Mungu, Ziwa Babati, Eyasi, Natron na Tlawi) ili kupanga mipango madhubuti na kuongeza ufanisi wa usimamizi wa rasilimali za uvuvi.

209. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia Taasisi za TALIRI na TAFIRI zitaendelea kufanya tafiti katika maeneo ya kiupaumbele ambayo ni: uzalishaji na uendelezaji wa ng'ombe, mbuzi, kondoo, kuku na nguruwe; uchambuzi na uhifadhi wa kosaafu za mifugo mbalimbali ya asili; uendelezaji wa malisho na uzalishaji wa mbegu za malisho, lishe na ubora wa

vyakula vya mifugo na kufanya utafiti wa wingi na matawanyiko wa samaki katika Bahari ya Hindi kwa upande wa TAFIRI.

Wakala ya Mafunzo ya Mifugo na Uvuvi (LITA na FETA)

210. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wakala ya Mafunzo ya Mifugo (LITA) na Wakala ya Mafunzo ya Uvuvi (FETA) zinatarajia kudahili wanafunzi **5,300** na kuendelea kuboresha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia katika kampasi **13**. Aidha, Wakala ya kwa kushirikiana na wadau zitatekeleza programu ya elimu na ujuzi wa kazi za uzalishaji (Education and Skills for Productive Jobs Program-for-Results - Phase II); Kujenga Kituo cha kubadilishana teknolojia (African Modern Agriculture Technology Exchange Training Centre); na kukamilisha ujenzi wa miundombinu katika kampasi za Gabimori, Mikindani na Nyegezi.

Huduma za Ugani

211. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuwezesha uhaulishaji wa maarifa na teknolojia mpya kwa wafugaji, wavuvi na wakuzaji viumbe maji, katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Maonesho ya Kimataifa ya Kibiashara (Saba Saba), Nane Nane, Siku ya Ushirika Duniani; Madhimisho ya Siku ya Chakula Duniani; na Siku ya Mvuvi imepanga kuwafikia wadau **50,000**. Aidha, Wizara itaendelea kuhamasisha uanzishaji wa vyama vya Ushirika vya Wafugaji **(20)** na Wavuvi **(10)** katika Halmashauri **20** nchini. Vilevile,

itahuisha Mwongozo wa Utoaji Huduma za Ugani wa Mifugo na Uvuvi.

H. MASUALA MTAMBUKA

Utekelezaji kwa Mwaka 2023/2024 ya Masuala Mtambuka

Ushiriki wa Sekta Binafsi

212. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara kupitia Dawati la Sekta Binafsi imeendelea kushirikiana na wadau wa Sekta Binafsi wakiwemo, wazalishaji, wachakataji, wasindikaji na wafanyabiashara wengine wa mazao ya mifugo na uvuvi. Kupitia ushirikiano huo, wadau wa mifugo na uvuvi wameunganishwa na taasisi za fedha. Hadi kufikia Aprili mwaka 2024, benki ya TADB imetoa mkopo wa Shilingi **bilioni 15.82,** benki ya NMB imetoa mikopo yenye thamani ya Shilingi **bilioni 67.9** na benki ya CRDB Shilingi **bilioni 66.59**. Mikopo hiyo ilielekezwa kwenye maeneo ya ufugaji wa ngómbe, kuku, nguruwe na samaki; uzalishaji wa malisho na vyakula vya mifugo, kilimo cha mwani; unenepeshaji wa mifugo na uchakataji wa mazao ya mifugo na uvuvi.

213. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara kupitia Dawati la Sekta Binafsi itaendelea kuhamasisha uwekezaji katika Sekta za Mifugo na Uvuvi kwa kuibua maeneo mapya ya uwekezaji; kuwajengea uwezo wafugaji na wavuvi ili wafanye

shughuli zao kibiashara; kushiriki katika kufanya tafiti ya minyororo ya thamani na masoko; kuwaunganisha wafugaji na wavuvi na taasisi za kifedha.

Utawala Bora, Jinsia na UKIMWI

214. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, jumla ya watumishi 103 wamepandishwa vyeo; watumishi 14 wamebadilishwa kada; 108 wameajiriwa; 22 wamehama; 13 wamehamia. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Afya imeendelea kutekeleza Mwongozo wa Kudhibiti VVU/UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza Mahali pa Kazi katika Utumishi wa Umma kwa kutoa elimu kwa watumishi **921** kuhusu VVU/UKIMWI, magonjwa yasiyoambukizwa na kuhamasisha upimaji wa afya. Pia, watumishi **921** wamehamasishwa na kushiriki mabonanza ya michezo na mashindano ya SHIMIWI, ili kupunguza Magonjwa Yasiyoambukiza.

215. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2024/2025, Wizara imeomba kupatiwa Ikama yenye jumla ya nafasi **668** kwa ajili ya ajira mpya **150**, uhamisho **86**, uteuzi **11**, upandishwaji vyeo **410**, na ubadilishwaji wa kada **11**. Aidha, Wizara itaendelea kushirikiana na Wizara ya Afya kutekeleza Mwongozo wa Kudhibiti VVU/UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza Mahali pa Kazi katika Utumishi wa Umma kwa kutoa elimu kwa watumishi **1,157** kuhusu VVU/UKIMWI, Magonjwa yasiyoambukizwa na kuhamasisha upimaji wa afya. Vilevile, Wizara itaendelea kutekeleza Mkakati wa Kuzuia na Kuziba Mianya ya Rushwa kwa kuelimisha watumishi kuhusu Miongozo, Kanuni na Sheria za Utumishi wa Umma.

Mazingira na Mabadiliko ya Tabianchi

216. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuhamasisha ufugaji unaozingatia utunzaji wa mazingira na kukabiliana na Mabadiliko ya Tabianchi ambapo jumla ya wafugaji **204** kutoka vijiji sita (**6**) vya Halmashauri ya Wilaya ya Bunda (Mara) wamepewa mafunzo kuhusu ufugaji endelevu unaohimili Mabadiliko ya Tabianchi. Aidha, Wizara imeandaa Mpango wa Usimamizi wa Mazingira katika ukarabati wa machinjio ya Kizota – Dodoma; Pia, ukaguzi wa kimazingira katika mnada wa Upili wa Pugu, Dar-es-Salaam umefanyika na jumla ya miti **1,050** ya kivuli na kuzuia mmomonyoko wa ardhi imepandwa.

217. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kutoa elimu ya uhifadhi wa mazingira ya bahari, maziwa na mito ili kuwa na uvuvi endelevu ambapo jumla ya wavuvi **110** wa Halmashauri ya Wilaya ya Bagamoyo walijengewa uelewa juu ya mbinu za kupunguza uharibifu wa mazingira unaotokana na shughuli za kibinadamu baharini na nchi kavu. Pia, jumla ya wavuvi **277** (**128** kutoka ziwa Babati na **149** kutoka ziwa Manyara) walijengewa uelewa wa uvuvi endelevu na matumizi ya zana za uvuvi zinazokubalika kisheria.

218. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Sekta ya Uvuvi ni miongoni mwa sekta zilizoathiriwa na mabadiliko ya tabianchi ambapo majengo ya ofisi za vituo vya ulinzi na usimamizi wa raslimali za uvuvi vya Kigoma, Buhingu (Uvinza), Ikola (Tanganyika), Kasanga

(Kalambo) pamoja na mialo mitatu (3) iliyoboreshwa ya Kibirizi (Kigoma), Ikola (Uvinza), na Kilando (Nkasi) imezama baada ya mvua kubwa iliyosababisha kuongezeka kwa kina cha maji katika Ziwa Tanganyika.

219. ***Mheshimiwa* Spika,** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kutoa elimu kuhusu ufugaji na uvuvi endelevu, sheria za uhifadhi wa mazingira na mbinu za kustahimili Mabadiliko ya Tabianchi kwa wavuvi na wafugaji **1,500**. Aidha, Wizara itaratibu na kusimamia Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA) kwenye miradi **15** ya maendeleo katika Sekta za Mifugo na Uvuvi. Pia, Wizara itajenga mtambo mmoja (**1**) wa biogesi katika viwanja vya maonesho ya Nane Nane Nzuguni - Dodoma. Vilevile, Wizara itajenga uelewa kwa wadau **500** katika Ziwa Nyasa juu ya hatua za kuchukua ili kupunguza athari kwa mazingira zitokanazo na shughuli za uvuvi na ufugaji wa mifugo usio endelevu.

Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

220. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuimarisha matumizi ya TEHAMA katika utoaji wa huduma ambapo imeratibu usimamizi na utoaji wa vibali **16,778** vya kusafirisha mifugo na mazao yake kupitia mfumo wa *Mifugo Integrated Management Information System* (MIMIS) na Mfumo wa TAUSI unaotumika kwenye minada ya awali ya mifugo iliyopo chini ya Mamlaka za Serikali za Mitaa. Aidha, Wizara imeendelea na usanifu na uandaaji wa mfumo wa utambuzi na usajili wa mifugo nchini, ambapo utakapo kamilika utambuzi na usajili utafanyika kwa

kutumia simu ya kiganjani. Aidha, Wizara imeboresha mfumo wa maduhuli (FiRCIS) ili kupunguza muda wa kuhudumia wateja kutoka siku 21 hadi saba (7) pamoja na kudhibiti upotevu wa maduhuli ambao ungetokana na udanganyifu wa nyaraka.

221. ***Mheshimiwa* Spika,** katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kusanifu, kutengeneza, kusimamia vibali vya kusafirisha mifugo, mazao ya uvuvi na mifugo ndani na nje ya nchi na kutoa msaada wa kiufundi kwa mifumo ya TEHAMA ya Wizara ikiwemo FiRCIS, LGRCIS, MUSE, GePG, MIMIS, pamoja na kufunga miundombinu na vifaa vya TEHAMA kati ya Wizara na vituo vyake.

Ushirikiano wa Kitaifa, Kikanda na Kimataifa

222. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2023/2024, Wizara imesaini Hati ya Mashirikiano (MoU) na Jeshi la Kujenga Taifa yenye lengo la kukuza na kuendeleza Sekta za Mifugo na Uvuvi katika mnyororo wa thamani kwa ajili ya kuchangia usalama wa chakula ikiwa ni pamoja na kukuza uchumi kwa Vijana na Wanawake. Aidha, Wizara, pia, imesaini Hati ya Mashirikiano (MoU) na wadau wa kuku na ndege wafugwao yenye lengo la kutanua soko na kuchagiza ukuaji wa sekta. Utekelezaji wa Mashirikiano unaendelea na Wizara imezindua kamati ya kusimamia utekelezaji wa mashirikiano hayo.

223. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imesaini hati ya mashirikiano (MoU) kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na

Serikali ya Rwanda juu ya uendelezaji wa Tasnia ya Maziwa. Mashirikiano hayo yatahusisha ujenzi wa kiwanda cha kusindika maziwa mkoani Mwanza sambamba na ujenzi wa vituo vya kukusanya maziwa kwa ajili ya kiwanda hicho. Aidha, kutokana na uwepo wa Mradi wa TI3P ambao unatekelezwa kwa pamoja kati ya Benki ya Maendeleo ya Kilimo, Wizara yangu kupitia Bodi ya Maziwa na mashirika ya *Heifer International* na *Land O'lakes Venture 37* vyama vya ushirika vya wafugaji vinaundwa na vile vilivyopo kuimarishwa kufanya uzalishaji wa maziwa wenye tija kwa kutoa mafunzo ya ubora na kukusanya maziwa katika maeneo rasmi. Mradi huu pia utawezesha kupatikana kwa maziwa katika kiwanda kinachotarijiwa kujengwa.

224. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2023/2024, Wizara imeendelea kuimarisha ushirikiano wa kikanda na kimataifa ili kuendeleza Sekta za Mifugo na Uvuvi kwa kushiriki katika mikutano na vikao mbalimbali vya kikanda na kimataifa. Baadhi ya mikutano hiyo ni pamoja na Kikao kazi cha kilichounda Jukwaa la Afya Moja katika ukusanyaji na utoaji wa taarifa zinazohusu magonjwa yanayoenezwa kati ya binadamu na wanyama chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu na *Southern African Center for Infectious Disease Surveillance (SACIDS);* Vikao vya Jumuiya ya Afrika Mashariki kupitia Taasisi ya Usimamizi wa Uvuvi Ziwa Victoria (LVFO) vilivyojadili na kuweka mipango ya kudhibiti uvuvi haramu, usimamizi wa uvuvi na ufugaji wa samaki kwa njia ya vizimba; Vikao vya Mamlaka ya Ziwa Tanganyika (LTA) kwa ajili ya utekelezaji wa Mkataba wa usimamizi wa rasilimali za uvuvi na

maandalizi ya sensa ya uvuvi katika Ziwa Tanganyika; pamoja na Mkutano wa Jukwaa la Mifumo Afrika (AGRF) uliofanyika Dar es Salaam na kufungua fursa za masoko ya mazao ya kilimo ndani na nje ya nchi pamoja na fursa za uwekezaji kwenye mnyororo wa thamani wa mazao ya kilimo.

225. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuendeleza Sekta ya Mifugo na Uvuvi, Wizara inashirikiana na taasisi za kikanda na kimataifa zikiwemo:- Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Africa (SADC), Taasisi ya Uvuvi Ziwa Victoria (Lake Victoria Fisheries Organization - LVFO),Taasis ya Mpango wa Kuendeleza Kilimo Ukanda wa Kusini mwa Tanzania (SAGCOT), Taasisi ya Sayansi za Bahari Magharibi mwa Bahari ya Hindi (Western Indian Ocean Marine Science Association - WIOMSA), Kamisheni ya Usimamizi wa Uvuvi Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (South West Indian Ocean Fisheries Commision - SWIOFC), Mamlaka ya Usimamizi wa Ziwa Tanganyika (Lake Tanganyika Authority - LTA), Kamisheni ya Usimamizi wa Uvuvi wa Jodari ya Bahari ya Hindi (Indian Ocean Tuna Commission - IOTC), Jumuiya ya Nchi zilizopo katika Mwambao wa Bahari ya Hindi (Indian Ocean Rim Association - IORA), Kamisheni ya Usimamizi wa Nyangumi (International Whaling Commission - IWC), Kamisheni ya Bahari ya Hindi (Indian Ocean Commission - IOC), Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Taasisi ya Wanawake wa Afrika katika Rasilimali za Mifugo na Kilimo-Biashara (African Women in Animal Resource Farming and Agribusiness - AWARFA), Shirika la Afya Duniani (World Health Organization - WHO) na Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (World

Organization for Animal Health - WOAH), Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO), Mfuko wa Kimataifa wa Maendeleo ya Kilimo (IFAD), Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Shirika la Umoja wa Mataifa la Kuhudumia Watoto (UNICEF), Taasisi ya Rasilimali za Wanyama ya Umoja wa Afrika (AU-IBAR), Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Mifugo (ILRI), Taasisi ya Utafiti wa Kilimo ya Ireland (TEAGASC), Serikali ya Uholanzi na Serikali ya Japan kupitia Programu ya Uchumi na Maendeleo ya Jamii (*Economic and Social Development Programme – ESDP*), *Trade Mark East Africa* - TMEA na *Overseas Fishery Cooperation Foundation (OFCF) of Japan.* (weka kimakundi)

226. ***Mheshimiwa Spika***, katika kipindi cha mwaka 2023/2024, Wizara imesaini hati mbili **(2)** za mashirikiano (MoU) baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Watu wa China yanayolenga kuendeleza teknolojia, kuendeleza na kuboresha mbinu za usimamizi na matumizi ya rasilimali za uvuvi, ulinzi wa ikolojia ya mazingira na uhifadhi wa viumbe maji. Pia, Wizara imesaini hati ya mashirikiano na Jamhuri ya Indonesia, lengo la mashirikiano haya ni kuendeleza na kukuza ushirikiano katika nchi hizi mbili **(2)** katika kuendeleza tasnia ya ukuzaji viumbe maji,usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za uvuvi na kubadilishana uzoefu katika kuzuia uvuvi haramu, uvuvi usioratibiwa na uvuvi usiotolewa taarifa.

227. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara itaendelea kushirikiana na Taasisi za Kikanda na Kimataifa ili kuimarisha mahusiano katika uwekezaji, masoko na tafiti zinazohusu Sekta za Mifugo na Uvuvi.

HITIMISHO

228. ***Mheshimiwa Spika,*** kabla ya kuhitimisha hotuba yangu, naomba kuchukua fursa hii kuwashukuru wale wote waliochangia kwa namna moja au nyingine katika kuiwezesha Wizara kufanikisha majukumu yake. Mafanikio yaliyopatikana katika mwaka 2022/2023 yametokana na ushirikiano na misaada ya kifedha na kiufundi kutoka kwa nchi wahisani, mashirika mbalimbali ya kitaifa na kimataifa, taasisi za fedha za Kitaifa na Kimataifa, taasisi zwakiongozwa na Waheshimiwa Wabunge na Madiwani.

229. ***Mheshimiwa Spika***, naomba kutumia fursa hii kuzitambua na kuzishukuru nchi za Japan, Korea Kusini, Uingereza, Uholanzi, Ireland, Saudi Arabia, United Arab Emirates (UAE), Oman, Norway, Jumuiya ya Ulaya, Jamhuri ya Watu wa China, Japan, Ethiopia, Comoro na Misri; kwa kuchangia katika maendeleo ya Sekta ya Mifugo na Uvuvi. Naomba pia kutambua na kuzishukuru jumuiya za kikanda ambazo ni Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Shirika la Maendeleo la Kiserikali la Nchi za Afrika Mashariki (IGAD), Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC) na Umoja wa Nchi za Ulaya (EU).

230. ***Mheshimiwa Spika***, Aidha, ninazishukuru taasisi zinazoendelea kutuunga mkono kwa njia mbalimbali, ikiwa ni pamoja na:- Taasisi ya Usimamizi wa Uvuvi Ziwa Victoria (Lake Victoria 141 Fisheries Organization - LVFO), Mamlaka ya Usimamizi wa Ziwa Tanganyika (Lake Tanganyika Authority - LTA), Kamisheni ya Usimamizi wa Uvuvi wa Jodari ya Bahari ya Hindi (Indian Ocean Tuna Commission - IOTC), Kamisheni ya Usimamizi wa Uvuvi Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (South West Indian Ocean Fisheries Commision - SWIOFC), Jumuiya ya Nchi zilizopo katika Mwambao wa Bahari ya Hindi (Indian Ocean Rim Association - IORA), Western Indian Ocean Marine Science Association (WIOMSA), Kamisheni ya Kimataifa ya Usimamizi wa Nyangumi (International Whaling Commission - IWC), Kamisheni ya Bahari ya Hindi (Indian Ocean Commission - IOC), na Taasisi ya Wanawake wa Afrika katika Rasilimali za Mifugo na Kilimo-Biashara (African Women in Animal Resource Farming and Agribusiness -AWARFA).

231. ***Mheshimiwa Spika***, nitambue pia mchango wa mashirika mengine tunayoshirikiana nayo katika Sekta za Mifugo na Uvuvi ambayo ni: Shirika la Afya Duniani (WHO), Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (WOAH), Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO), Mfuko wa Kimataifa wa Maendeleo ya Kilimo (IFAD), Shirika la Kimataifa la Nguvu za Kiatomiki (International Atomic Energy), Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Shirika la Misaada la Poland (Polish Aid), Shirika la Umoja wa Mataifa la Kuhudumia Watoto (UNICEF), Taasisi ya Rasilimali za Wanyama ya Umoja wa Afrika (AU-IBAR),

Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Mifugo (ILRI), Taasisi ya Utafiti wa Kilimo ya Ireland (TEAGASC), Serikali ya 142 Uholanzi na Serikali ya Japan kupitia Programu ya Uchumi na Maendeleo ya Jamii (Economic and Social Development Programme – ESDP), na Overseas Fishery Cooperation Foundation (OFCF) of Japan.

232. ***Mheshimiwa Spika***, nazishukuru pia taasisi za Kifedha na Wadau wa Maendeleo kwa ushirikiano wao hasa, Benki ya Dunia (WB), Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Jamhuri ya Korea (KOICA), Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Jamhuri ya Japan (JICA), Shirika la Misaada la Ireland (Irish Aid), Shirika la Misaada la Marekani (USAID), Idara ya Maendeleo ya Kimataifa ya Uingereza (DfID), Shirika la Maendeleo ya Uswisi (SDC), Shirika la Ushirikiano la Ujerumani (GIZ), United Nations University (UNU), Shirika la Maendeleo la Denmark (DANIDA), Shirika la Kimataifa la Maendeleo la Sweden (SIDA); na mashirika ya IAEA, UNIDO, ILRI, CIAT, ASARECA, CCARDESA na GEF kwa michango yao katika kuendeleza Sekta za Mifugo na Uvuvi.

233. ***Mheshimiwa* Spika**, Aidha, napenda kuyashukuru Mashirika na Taasisi za hiari za Bill and Melinda Gates Foundation, World Wide Fund for Nature (WWF), Heifer Project Tanzania (HPT), Overseas Fisheries Cooperation Foundation of Japan (OFCF), Vetaid, Care International, OXFARM, Welcome Trust, World Vision, FARM Africa, Land O' Lakes, Building Resources Across Communities (BRAC), World Society for Protection 143 of Animals (WSPA), Global Alliance for Livestock and Veterinary Medicine (GALVmed), Institute of Social Studies (ISS),

International Land Coalition (ILC), British Gas International, Sea Sense, SmartFish, Marine Stewardship Council (MSC), pamoja na Mashirika na Taasisi mbalimbali za humu nchini zinazojihusisha na uendelezaji wa Sekta za Mifugo na Uvuvi.

234. ***Mheshimiwa Spika***, kwa namna ya pekee nimpongeze na kumshukuru tena Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa **Dkt.** Samia Suluhu Hassan, kwa namna anavyoliongoza Taifa letu na anavyotusimamia katika kutekeleza majukumu ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi. Nina imani kuwa ndani ya uongozi wake tutahakikisha kuwa Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2020 na Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa mwaka 2021/2022 – 2025/2026 unatekelezwa kikamilifu hususan katika Sekta za Mifugo na Uvuvi.

235. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kuchukua nafasi hii tena kuwashukuru na kuwapongeza Kamati ya Kudumu ya Bunge inayosimamia Viwanda, Biashara, Kilimo na Mifugo kwa maoni yao na ushauri unaolenga kuboresha na kuimarisha Sekta za Mifugo na Uvuvi. Pia niwashukuru wadau mbalimbali katika Sekta za Mifugo na Uvuvi, wafugaji na wavuvi hususan wanaozingatia Sheria katika utendaji wa kazi zao kote nchini kwa kutunza, kuzalisha na kulinda rasilimali za Taifa. Napenda kuwaahidi kwamba Wizara yangu itaendelea kusimamia Sekta za Mifugo na Uvuvi na kuunga mkono juhudi za wafugaji, wavuvi, wasindikaji na wafanyabiashara wa bidhaa za mifugo na uvuvi.

236. ***Mheshimiwa Spika***, naomba kurejea tena kutoa shukrani zangu za dhati kwa Mheshimiwa Alexander Pastory Mnyeti (Mb), Mbunge wa Jimbo la Misungwi, Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi kwa ushauri na ushirikiano wake katika kusimamia majukumu ya Wizara. Aidha, natoa pia shukrani zangu kwa **Prof.** Riziki Silas Shemdoe, Katibu Mkuu, **Dkt.** Daniel Elius Mushi Naibu Katibu Mkuu (Mifugo) na **Dkt.** Edwin Paul Mhede Naibu Katibu Mkuu (Uvuvi), Wakurugenzi pamoja na Watendaji wote wa Wizara na Taasisi zake kwa kazi nzuri wanazozifanya.

237. ***Mheshimiwa Spika***, naomba pia kutoa shukrani zangu za dhati kwa wananchi wa Jimbo la Mkuranga ambao muda wote wameendelea kuniunga mkono katika kutekeleza majukumu yangu ya jimbo na ya Taifa letu, nataka niwahakikishie kuwa nitaendelea kuwatumikia kwa juhudi na maarifa ili kuleta mabadiliko ya kimaendeleo katika jimbo letu na Taifa kwa ujumla. Mwisho lakini sio kwa umuhimu, napenda kuishukuru familia yangu kwa kuendelea kunitia moyo ili niweze kutimiza majukumu yangu kwa ufanisi.

I. MUHTASARI WA MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2024/2025

238. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2024/2025, Wizara inaomba kutumia jumla ya Shilingi **460,333,602,000** kati ya fedha hizo, Shilingi **97,215,432,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na Shilingi **363,118,170,000** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo**.** Mchanganuo ni kama ifuatavyo:-

(i) Fedha za Matumizi ya Kawaida: Shilingi **97,215,432,000**

- Mishahara Shilingi **44,847,492,000**

- Matumizi Mengineyo (OC) Shilingi **52,367,940,000**

(ii) Fedha za Matumizi ya Maendeleo: Shilingi **363,118,170,000**

- Fedha za Ndani Shilingi **242,078,803,000**

- Fedha za Nje Shilingi **121,039,367,000**

239. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba nitoe shukrani zangu za dhati kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika tovuti ya wizara: www.mifugouvuvi.go.tz.

240. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1: Idadi ya Mifugo Kuanzia Mwaka 2019 Hadi 2023

Aina ya Mifugo	2019	2020	2021	2022	2023
Ng'ombe	32,186,600	33,928,391	35,256,637	36,584,883	37,913,129
Mbuzi	20,000,000	24,568,396	25,574,446	26,580,497	27,586,547
Kondoo	5,535,468	8,516,990	8,802,462	9,087,935	9,373,407
Nguruwe	2,015,600	3,208,495	3,439,362	3,670,229	3,901,096
Kuku	79,134,500	87,659,580	92,799,956	97,940,332	103,080,708

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

Kiambatisho Na. 2: Uzalishaji wa Mazao ya Mifugo Kuanzia Mwaka 2014/2015 Hadi 2023/2024

Aina ya zao	**2014/15**	**2015/16**	**2016/17**	**2017/18**	**2018/19**	**2019/20**	**2020/21**	**2021/22**	**2022/23**	**2023/2024**
Uzalishaji wa Nyama (Tani)										
Ng'ombe	319,112	323,775	394,604	471,692	479,071	486,736.10	508,355.17	526,350.95	544,983.8	612,808.50
Mbuzi	91,063.85	94,383.16	104,109.84	74,399.20	75,562.40	76,771.44	81,324.17	86,447.60	91,893.80	134,403.35
Kondoo	33,681.15	34,908.84	40,487.16	18,599.80	18,890.60	19,192.86	20,813.05	21,343.78	21,888.00	28,290.00
Nguruwe	54,360	79,200	18,899	37,191	37,773	38,377.40	41,467.82	44,420.33	47,583.1	55,912.42
Kuku	99,540	104,292	63,597	78,110	79,332	80,601.30	86,205.78	91,403.99	96,915.6	132,442.28
Jumla	**597,757**	**636,559**	**621,697**	**679,992**	**690,629**	**701,679.1**	**738,165.99**	**769,966.65**	**803,264.3**	**963,856.55**
Uzalishaji wa Maziwa ('000' Lita)										
Ng'ombe waAsili	1,381,451	1,423,288	1,460,900	1,608,099	1,874,923	2,101,789	2,170,461	2,345,650.13	2,400,000	2,637,863
Ng'ombe wa Maziwa	677,275	703,979	626,100	792,044	803,538	900,766	930,923	1,102,421.52	1,200,000	1,299,246
Mbuzi wa Maziwa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34,694
Jumla	2,058,726	2,127,267	2,087,000	2,400,143	2,678,461	3,002,555	3,101,384	3,448,071.65	3,600,000	**3,971,803**
Uzalishaji wa Mayai ('000')										
Mayai	4,153,800	4,353,182	2,758,000	3,156,692	3,575,621	4,051,179	4,510,345	4,979,772	5,500,000	**6,409,224.7**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

Kiambatisho Na. 3: Orodha ya Mashamba ya Kuku Wazazi

NA.	JINA LA SHAMBA	MKOA	AINA YA KUKU	IDADI
1	Matembwe Village Company Limited	IRINGA	WAZAZI	5,000
2	S&q Group International Limited	DAR ES SALAAM	WAZAZI	48,000
3	Mudo Poultry Limited	DAR ES SALAAM	WAZAZI	42,000
4	A4chicks Limited	DAR ES SALAAM	WAZAZI	24,000
5	Xi Wang Group Company Ltd	DAR ES SALAAM	WAZAZI	45,000
6	Triram Investment	DAR ES SALAAM	WAZAZI	25,000
7	Alpha Hatchers Tanzania Limited	ZVC Arusha	WAZAZI	9,000
8	Falcon Animal Feeds Limited	DAR ES SALAAM	WAZAZI	35,000
9	Wilsa Poultry Farms	DAR ES SALAAM	WAZAZI	11,000
10	Songwe Hatchery	MBEYA	WAZAZI	9,000
11	Kilacha Agricultural And Livestock Training Centre	MOSHI	WAZAZI	10,000
12	Tanzania Poultry Farms Ltd	ARUSHA	WAZAZI	20,000
13	Mkuza Chicks Co Ltd	DAR ES SALAAM	WAZAZI	54,000
14	Silverlands Tanzania Ltd	IRINGA	WAZAZI	200,000
15	Organia Limited	ARUSHA	WAZAZI	55,000
16	Irvine's Tanzania Limited	KIBAHA	WAZAZI	330,000
17	Animal Care Company Ltd	DAR ES SALAAM	WAZAZI	66,330
18	Tanbreed Poultry Limited	MOROGORO, S	WAZAZI	196,050
19	Aviagen East Africa Limited	KILIMANJARO	WAZAZI	66,000
20	Kibo Poultry Products Ltd	ARUSHA, K'NJARO	WAZAZI	120,000

NA.	JINA LA SHAMBA	MKOA	AINA YA KUKU	IDADI
21	Mlyahoro Enterprises Company Limited	DAR ES SALAAM	WAZAZI	9,200
22	Ideal Chicks	DAR ES SALAAM	WAZAZI	2,5OO
23	AKM GLITTERS	DAR ES SALAAM	WAZAZI	30,000
24	TWIGA HATCHERY	DAR ES SALAAM	WAZAZI	5,0000
25	NZUA POULTRY	DAR ES SALAAM	WAZAZI	4,500
	JUMLA			**567,000**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

Kiambatisho Na. 4: Hali ya Viwanda vya Usindikaji Maziwa Tanzania kwa Mwaka 2023/2024

Na	Mkoa	Idadi ya viwanda	Jina la kiwanda	Uwezo wa kusindika uliosimikwa	Hali ya kiwanda	Usindikaji halisi (L) kwa siku	Usindikaji halisi (L) kwa mwaka	Asilimia ya usindikaji (%)
1	Arusha	18	Northern Creameries	30,000	Hakifanyi kazi	0	0	0
			International Dairy Products	10,000	Kinafanya kazi	4,000	1460000	40
			Mountain Green Dairy	1,500	Kinafanya kazi	600	219000	40
			Agape Dairy group	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Jitume Dairy group	500	Kinafanya kazi	150	54750	30
			Inuka Dairy group	500	Hakifanyi kazi	0	0	0
			Kijimo Dairy Cooperative	1,000	Kinafanya kazi	500	182500	50
			Ayalabe Dairy cooperative Society	1,500	Kinafanya kazi	400	146000	27
			Bayana Milk	100	Kinafanya kazi	50	18250	50
			Uvingo Dairy	1,000	Kinafanya kazi	500	182500	50
			Fahari Fresh General Supply	500	Kinafanya kazi	100	36500	20
			Grand Demam	40,000	Kinafanya kazi	3,000	1095000	8
			Yoba Tanzania (INNESOD Ltd)	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Hillside Dairies	1,500	Kinafanya kazi	400	146000	27
			Meru Kwetu Dairy	500	Kinafanya kazi	150	54750	30
			Galaxy Foods and Beverage	30,000	Kinafanya kazi	8,500	3102500	28
			Machame Dairy	400	Kinafanya kazi	100	36500	25
			Asili Dairy Products	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
2	Dar es Salaam	11	Bakresa Food Products	10,000	Kinafanya kazi	8000	2920000	80
			Profate Dairy Investment	2,000	Kinafanya kazi	800	292000	40
			Manow Dairy	1,000	Kinafanya kazi	300	109500	30
			SADO Farm Dairy	1,000	Kinafanya kazi	500	182500	50
			Fabian and Family Co. Dairy	1,500	Kinafanya kazi	500	182500	33
			TAMU Milk	500	Kinafanya kazi	250	91250	50
			Mink Milk	300	Kinafanya kazi	150	54750	50
			Dar Zoo Farm Milk	3,000	Kinafanya kazi	2,000	730000	67
			Gonza Milk	700	Kinafanya kazi	300	109500	43
			Dairy daily	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
			MilkCom	120,000	Kinafanya kazi	15,000	5475000	13
3	Dodoma	6	Mboni Milk	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Baklaani Milk	1,500	Kinafanya kazi	500	182500	33
			Dodoma Agriculture Aggregate	1000	Kinafanya kazi	300	109500	30
			Saint Mare	200	Kinafanya kazi	200	73000	100
			Kasiga Dairy	200	Kinafanya kazi	200	73000	100

Na	Mkoa	Idadi ya viwanda	Jina la kiwanda	Uwezo wa kusindika uliosimikwa	Hali ya kiwanda	Usindikaji halisi (L) kwa siku	Usindikaji halisi (L) kwa mwaka	Asilimia ya usindikaji (%)
			Dodoma Halisi	14,000	Kinafanya kazi	3,000	1095000	21
4	Geita	1	Mzeituni Business	500	Kinafanya kazi	100	36500	20
5	Iringa	8	Mafinga Milk Group	600	Kinafanya kazi	100	36500	17
			Shafa Agro Limited	96,000	Kinafanya kazi	18,000	6570000	19
			Home Dairies Ltd	5,000	Kinafanya kazi	2,500	912500	50
			Monowi Dary	2,000	Kinafanya kazi	1,000	365000	50
			MacDonald Farm	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			MUDCO	600	Kinafanya kazi	200	73000	33
			TUMAINI JIPYA	200	Kinafanya kazi	50	18250	25
			ASAS Dairy	150,000	Kinafanya kazi	55,000	20075000	37
6	Kagera	6	Kagera Milk	3,000	Kinafanya kazi	400	146000	13
			Kyaka Milk Plant (Mgando)	1,000	Kinafanya kazi	450	164250	45
			Kihanga Milk	499	Hakifanyi kazi	0	0	0
			Kagera mgando	1,000	Kinafanya kazi	300	109500	30
			Kagoma Ranch	800	Kinafanya kazi	200	73000	25
			Delco Food ltd	1,000	Kinafanya kazi	300	109500	30
7	Katavi	2	Katavi Dairy Milk Supplier	400	Kinafanya kazi	50	18250	13
			MMS Dairies	2,500	Kinafanya kazi	700	255500	28
8	Kigoma	1	Viemka Agri Enterprise	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
9	Kilimanjaro	12	Nronga Women Dairy	2,500	Kinafanya kazi	1,500	547500	60
			Nronga Creamaries Dairy	3,000	Kinafanya kazi	2,000	730000	67
			West Kilimanjaro	2,000	Kinafanya kazi	800	292000	40
			Mboreni Women	1,000	Kinafanya kazi	300	109500	30
			Marukeni	1,000	Kinafanya kazi	450	164250	45
			Foo Dairy	1,000	Kinafanya kazi	200	73000	20
			Ng'uni Women	1,000	Kinafanya kazi	350	127750	35
			Kalali Women	1,000	Kinafanya kazi	300	109500	30
			Fukeni Mini Dairies	3,000	Kinafanya kazi	500	182500	17
			Kilimanjaro Creameries	10,000	Kinafanya kazi	100	36500	1
			Neema Dairies	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
			Kondiki Small Scale Dairy	5,000	Kinafanya kazi	3,500	1277500	70
10	Lindi	2	Lindi Dairy	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Narunyu Sisters	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
11	Manyara	1	Nasinya Dairy Ltd	400	Kinafanya kazi	200	73000	50
12	Mara	12	Musoma Dairy	120,000	Hakifanyi kazi	0	0	0
			Baraki Sisters	250	Kinafanya kazi	100	36500	40
			Nyuki Dairy	3,500	Kinafanya kazi	2,000	730000	57

Na	Mkoa	Idadi ya viwanda	Jina la kiwanda	Uwezo wa kusindika uliosimikwa	Hali ya kiwanda	Usindikaji halisi (L) kwa siku	Usindikaji halisi (L) kwa mwaka	Asilimia ya usindikaji (%)
			Mara Milk	18,000	Hakifanyi kazi	0	0	0
			Kwetu milk	200	Kinafanya kazi	100	36500	50
			Bwai Milk	300	Kinafanya kazi	100	36500	33
			Mema Milk	500	Kinafanya kazi	150	54750	30
			Musoma Milk Group	1,500	Kinafanya kazi	700	255500	47
			AFRI Milk	400	Kinafanya kazi	100	36500	25
			Maziwa Mtindi	300	Kinafanya kazi	200	73000	67
			Ebeneza Dairy	500	Kinafanya kazi	100	36500	20
			Skolth Milk	200	Kinafanya kazi	100	36500	50
13	Mbeya	7	Lwis Milk	300	Hakifanyi kazi	0	0	0
			Delha	101	Kinafanya kazi	50	18250	50
			Sebadon Milk	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
			Mbeya Maziwa	1,000	Kinafanya kazi	800	292000	80
			Isanga Dairy Cooperative Unioin	300	Kinafanya kazi	100	36500	33
			Mbeya Milk	3,000	Kinafanya kazi	3,000	1095000	100
			Malt Uyole	1,000	Kinafanya kazi	200	73000	20
14	Morogoro	13	SAT	1,000	Kinafanya kazi	0	0	0
			SUA	500	Kinafanya kazi	50	18250	10
			Mazimbu Cheese	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Bahkilana Dairy	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
			Morogoro Fresh	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
			Shamo Dairy	500	Kinafanya kazi	150	54750	30
			Twawose	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Mother Dairy Ltd	3,000	Kinafanya kazi	2,000	730000	67
			Nuhu Milk Supply	3,000	Kinafanya kazi	400	146000	13
			Beta Yogo	800	Kinafanya kazi	300	109500	38
			Kabego Dairy	300	Kinafanya kazi	200	73000	67
			Manko Milk	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Shambani Graduates	7,000	Kinafanya kazi	2,100	766500	30
16	Mwanza	5	Mother Dairy-Sengerema	3,000	Kinafanya kazi	400	146000	13
			Misenani Dairy	120	Kinafanya kazi	50	18250	42
			UWIWIMA	1,000	Kinafanya kazi	500	182500	50
			Mabuki Min Dairy	200	Kinafanya kazi	100	36500	50
			Tukwamuane Dairy	500	Kinafanya kazi	320	116800	64
17	Njombe	1	Njombe Milk factory	20,000	Kinafanya kazi	6,000	2190000	30
18	Pwani	2	Chawakimu Cooperative	5,000	Kinafanya kazi	1,500	547500	30
			Mother Dairy Ltd (Rufiji)	5,000	Kinafanya kazi	1,500	547500	30

Na	Mkoa	Idadi ya viwanda	Jina la kiwanda	Uwezo wa kusindika uliosimikwa	Hali ya kiwanda	Usindikaji halisi (L) kwa siku	Usindikaji halisi (L) kwa mwaka	Asilimia ya usindikaji (%)
19	Rukwa	1	Motherland Dairy	2,000	Kinafanya kazi	1,000	365000	50
20	Ruvuma	4	Jema Milk	300	Kinafanya kazi	112	40880	37
			Peramiho Dairy	250	Kinafanya kazi	100	36500	40
			Ngosha Dairy	600	Kinafanya kazi	200	73000	33
			Ruvuma Dairies	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
21	Shinyanga	1	Saweka Cooperative	200	Kinafanya kazi	150	54750	75
22	Simiyu	2	Lamadi Milk (Busega)	400	Kinafanya kazi	190	69350	48
			Meatu Milk	450	Kinafanya kazi	200	73000	44
23	Singida	3	Taishi Farm	1,000	Kinafanya kazi	500	182500	50
			Singida Milk	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Singidani Dairy (Mama Habiba Sengaso)	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
24	Songwe	3	Ushirika wa maziwa wa Vwawa	2,000	Kinafanya kazi	950	346750	48
			Cataloge Enterprises	500	Kinafanya kazi	250	91250	50
			Mbozi Maziwa Co Ltd	1,000	Kinafanya kazi	550	200750	55
25	Tabora	3	Neema brands	500	Kinafanya kazi	300	109500	60
			Wisjack Dairy	500	Kinafanya kazi	210	76650	42
			New /Tabora Dairies	3,000	Kinafanya kazi	1,000	365000	33
26	Tanga	4	Tanga Fresh Ltd	150,000	Kinafanya kazi	49,000	17885000	33
			Biderman Dairy	500	Kinafanya kazi	200	73000	40
			Ammy Dairy	1,000	Kinafanya kazi	700	255500	70
			Irente Farm	1,500	Kinafanya kazi	500	182500	33
27	Unguja	1	Azam Dairy	148,000	Kinafanya kazi	0	0	0
JUMLA KUU		**130**		**1,097,370**		**224,082**	**81,789,930**	**20**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

Kiambatisho Na. 5: Makusanyo ya Maduhuli ya Sekta ya Mifugo Kwa Mwaka 2023/2024

Kasma	**Mapato yaliyoidhinishwa (Estimates)**	**Makusanyo halisi hadi Aprili, 2024**	**Ufanisi (Asilimisi)**
Export Fee	415,957,500	322,040,636.00	77.42
Recepts from Veterinary Charges	13,607,000,000	8,705,162,500.64	63.98
Compound Fee	350,000,000	258,617,744.88	73.89
AHMP fees (Local) other than livestock market	225,000,000	202,898,585.05	90.18
Livestock Movement permit	16,025,000,000	6,685,211,560.63	41.72
Livestock market fees	8,757,444,535	5,391,307,477.22	61.56
Sale of semen and liquid Nitrogen	908,199,322	224,093t,600.00	24.67
Receipts from Sale of Heifers	1,513,665,536	726,374,175.00	47.99
Receipts from sale of seeds and hay	302,733,107	70,537,850.00	23.30
Jumla	**42,105,000,000**	**22,586,244,129.42**	**53.64**

Chanzo Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

Kiambatisho Na. 6: Hali ya Uhimilishaji Nchini Kutoka Mwaka 2019/2020 Hadi Mwaka 2023/2024

Na.	Mkoa	Ng'ombe Waliohimilishwa	Ng'ombe Waliohimilishwa	Ng'ombe Waliohimilishwa	Ng'ombe Waliohimilishwa	Ng'ombe Waliohimilishwa
		Mwaka				
		2019/2020	**2020/2021**	**2021/2022**	**2022/2023**	**2023/2024**
1	Arusha	25,475	16,426	15,481	9,707	14,689
2	Dar Es Salaam	2,486	16,200	4,904	3,760	3,716
3	Dodoma	4,407	1,118	2,135	502	2168
4	Geita	3,978	139	89	32	27
5	Iringa	1,243	589	1,357	4,110	5,918
6	Kagera	4,811	756	2,723	2,335	950
7	Katavi	2,041	104	60	60	45
8	Kigoma	38	0	98	180	62
9	Kilimanjaro	7,456	17,156	17,036	13,665	16,987
10	Lindi	0	209	128	68	420
11	Manyara	621	917	1,132	1,147	1012
12	Mara	657	2,351	349	382	325
13	Mbeya	3,492	862	4,828	7,131	4,780
14	Morogoro	1,243	566	1,278	2,093	3071
15	Mwanza	3,107	1,715	1,042	919	3,680
16	Njombe	907	884	1100	3,870	820
17	Pwani	1,243	2,754	2,795	1,478	35
18	Rukwa	653	414	100	93	275
19	Shinyanga	27	0	169	130	93
20	Simiyu	4,464	437	0	18	210

Na.	Mkoa	Ng'ombe Waliohimilishwa	Ng'ombe Waliohimilishwa	Ng'ombe Waliohimilishwa	Ng'ombe Waliohimilishwa	Ng'ombe Waliohimilishwa
		Mwaka				
		2019/2020	**2020/2021**	**2021/2022**	**2022/2023**	**2023/2024**
21	Singida	186	0	14	106	368
22	Songwe	0	1,293	89	541	138
23	Tabora	0	2,271	0	39	5,803
24	Tanga	8,077	10,214	7,248	8,290	258
25	Ruvuma	-	-	308	41	185
26	Mtwara	-	-	-	-	35
	JUMLA	**76,612**	**77,375**	**64,463**	**60,697**	**67,355**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

Kiambatisho Na. 7: Mauzo ya Kuku na Mazao Yake Nje ya Nchi kwa Mwaka 2023/2024

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	20400	Kenya	Horohoro Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	20400	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	20400	Uganda	Mutukula Border Post
Cross Breed	Tanbro DOC	10000	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	20400	Kenya	Horohoro Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Parent Stock	25080	Uganda	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Day Old Chicks, ISA BROWN Breed	20000	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1710	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	40800	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	10200	Uganda	Mutukula Border Post
Poultry-Layers DOC	layers hyline brown old chicks	22800	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	10200	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	10200	Uganda	Mutukula Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	12540	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Layers Day Old Chicks	20000	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1824	Uganda	Namanga Border Post
Cross Breed	Tanbro DOC	10000	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	sasso and ross day old chicks	15000	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	20400	Kenya	Horohoro Border Post
Broilers DOC	Broiler DOC	50000	Kenya	Namanga Border Post
Cross Breed	TANBRO DOC	8000	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB BROILER DOC	20400	Kenya	Horohoro Border Post
Poultry adult Chicken/guinea fowls		50	DR Congo	Kigoma Port
Broilers DOC		6761	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Poultry adult Chicken/guinea fowls		50	DR Congo	Kigoma Port
Cross Breed	Tanbro DOC	8000	Kenya	Namanga Border Post

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	40800	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB BROILER DOC	20400	Kenya	Horohoro Border Post
Broilers DOC	Broiler DOC	50000	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	21318	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	2280	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	40800	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	10200	Uganda	Mutukula Border Post
Poultry-Layers DOC	Export of 1400 DOC LAYERS TO COMOROS By Flight(Air)	1400	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	10659	Kenya	Namanga Border Post
Cross Breed	Tanbro DOC	10000	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Layers	2000	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	10200	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	BROILER AND SASSO DAY OLD CHICKS	17000	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB BROILER DOC	18360	Kenya	Horohoro Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	2394	Rwanda	Rusumo Boarder Post
Cross Breed	DOC TANBRO	8000	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	9120	Rwanda	Rusumo Boarder Post
Broilers DOC	ROSS AND SASSO DAY OLD CHICKS	17000	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC		6500	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Broilers DOC	COBB BROILER DOC	10200	Kenya	Horohoro Border Post
Broilers DOC	COBB BROILER DOC	10200	Kenya	Horohoro Border Post
Broilers DOC	Broilers	500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	Layers	2000	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	10200	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	30600	Uganda	Mutukula Border Post

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	20520	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Layer Doc	1600	Comoros	Dar es salaam Port/Harbour
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	18900	Uganda	Mutukula Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	26220	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	10200	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	100 Boxes (10,000) of Tanbro Day Old Chicks	10000	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	40800	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	30600	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB BROILER DOC	10200	Kenya	Horohoro Border Post
Broilers DOC	COBB BROILER DOC	10200	Kenya	Horohoro Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	8160	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Standard Broiler DOC	17340	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC		500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	Layers and Broiler Day Old Chicks	4000	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	798	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1938	Uganda	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1140	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB BROILER DOC	26520	Kenya	Horohoro Border Post
Poultry-Layers DOC	Layers	2200	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	DOCS-BRO-COBBEACH1: COBB Standard Broiler DOC Each	30600	Uganda	Mutukula Border Post
Parent stock DOC	Gallus gallus domestica	9485	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC		30600	Kenya	Horohoro Border Post
Broilers DOC	DOCS-BRO-COBBEACH1: COBB Standard Broiler DOC Each	23766	Uganda	Mutukula Border Post

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Broilers DOC	BROILERS DOC	6600	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Broilers DOC	DOCS-BRO-COBBEACH1: COBB Standard Broiler DOC Each	30600	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	DOCS-BRO-COBBEACH1: COBB Standard Broiler DOC Each	30600	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	Day Old Chicks (TANBRO)	20000	Uganda	Mutukula Border Post
Poultry-Layers DOC	Layers	2700	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Cross Breed	DOC TANBRO	7000	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Duo purpose	15300	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Tanbro Day Old Chick	10300	Uganda	Mutukula Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	25080	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC	due purpose doc	15300	Kenya	Namanga Border Post
Poultry adult Chicken/guinea fowls		500	DR Congo	Kigoma Port
Kuroiler Chick DOC	Kuroiler Day Old Chicks	38000	Madagascar	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	Broilers DOC	5700	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	9120	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Avian	200	Zanzibar	Tanga Port/Harbour
Poultry-Layers DOC	Avian spp	60	Zanzibar	Tanga Port/Harbour
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	6521	Rwanda	Rusumo Boarder Post
Sasso Chicks DOC	SASSO CHICKS- ONE DAY OLD	17340	Uganda	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Avian spp.	650	Zanzibar	Tanga Port/Harbour
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	11085	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Laayers	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	9485	Rwanda	Rusumo Boarder Post
Broilers DOC		3500	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent stock	10260	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	18240	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	COBB Broiler DOC	10200	Uganda	Kabanga Boarder Post
Poultry adult Chicken/guinea fowls		500	DR Congo	Kigoma Port
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	11085	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1423	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Cobb Broiler DOC 10,000	10000	Uganda	Mutukula Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	9804	Uganda	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parents Stock	2280	Uganda	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	3420	Uganda	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Layers	1000	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	COBB Broiler DOC	9000	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Broiler DOC	9000	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC		2500	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	5928	Uganda	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	LAYERS	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	Cobb500 Birds Day Old Chicks	10000	Uganda	Mutukula Border Post
Broilers DOC	COBB Broiler DOC	20000	Uganda	Mutukula Border Post
Cross Breed	TANBRO DOC	10000	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1778	Uganda	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1710	Uganda	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	9804	Uganda	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	LAYERS	2600	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	3260	Rwanda	Rusumo Boarder Post
Cross Breed	DOC TANBRO	10000	Kenya	Namanga Border Post

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	490	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	3557	Rwanda	Rusumo Boarder Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	11085	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broilers DOC	3200	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Kuroiler Chick DOC	Kuroiler Day Old Chicks	30000	Madagascar	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Cross Breed	DOC Tan Bro	10000	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler DOC	42300	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler DOC	42200	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	ROSS BREED DAY OLD CHICKS	1400	Comoros	Mtwara Port/Harbour
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	18240	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	LAYERS	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry adult Chicken/guinea fowls		500	Congo	Kigoma Port
Broilers DOC	broiler Day Old chicks	42400	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler Day Old chicks	42300	Kenya	Namanga Border Post
Sasso Chicks DOC	SASSO AND ROSS BREED DAY OLD CHICKS	9600	Kenya	Namanga Border Post
Sasso Chicks DOC	SASSO DAY OLD CHICKS	9600	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler Day Old Chicks	42200	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	broiler Day Old cghicks	42400	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	10006	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	10006	Kenya	Namanga Border Post
Cross Breed	DOC Tanbro	10000	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	19989	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler DOC	42500	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler DOC	42500	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler DOC	42570	Kenya	Namanga Border Post

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Broilers DOC	Broiler DOC	42550	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	19989	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	10260	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC		4000	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Broilers DOC	Kuroiler Day Old Chicks	34000	Madagascar	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	Layers	1800	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	LAYERS	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	Layers	1500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC		4000	Rwanda	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	Broiler Day Old Chicks	43600	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	BROILER DAY OLD CHICKS	43600	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler day Old chicks	30400	Kenya	Namanga Border Post
Cross Breed	TANBRO DOC	10000	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Layers	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	Commercial Day Old Chicks	10000	Madagascar	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	Broiler	44088	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler DOC	44088	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	ROSS 308 Parent Stock	10260	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC	Broiler Doc	44063	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	BROILER DOC	44063	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	BROILER DAY OLD CHICKS- ROSS BREED	1400	Comoros	Mtwara Port/Harbour

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Poultry-Layers DOC	LAYERS	2600	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	Layers	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Broilers DOC	Broilers	1500	Burundi	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	Layer Day-old chicks	4000	Rwanda	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	3648	Uganda	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1140	Uganda	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	DOC TANBRO	5000	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1186	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC		4000	Rwanda	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry adult Chicken/guinea fowls	Adult local chicken	100	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	2371	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	1778	DR Congo	Rusumo Boarder Post
Poultry-Layers DOC	Layers	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Poultry-Layers DOC	DOC TANBRO	8000	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC	ROSS 308 BREED	1400	Comoros	Mtwara Port/Harbour
Poultry-Layers DOC	DOC TANBRO	5000	Kenya	Namanga Border Post
Broilers DOC		4100	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Poultry-Layers DOC	DOC TANBRO	13000	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	11085	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross Broiler Parent Stock	11085	Kenya	Namanga Border Post
Poultry-Layers DOC	Layers	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)

Product	Description	Quantity	Country of Destination	Port of exit
Parent stock DOC	Ross Broiler Parent Stock	2371	Uganda	Namanga Border Post
Parent stock DOC	Ross 308 Broiler Parent Stock	3794	Uganda	Namanga Border Post
Broilers DOC		4200	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Parent stock DOC	Broiler Parent Stock	6521	Rwanda	Rusumo Boarder Post
Poultry adult Chicken/guinea fowls	400 Kroiler Chickens to Zanzibar	400	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Poultry adult Chicken/guinea fowls	150 Local chickens to Zanzibar	150	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Poultry adult Chicken/guinea fowls	Local chickens	120	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Broilers DOC	42000 Broiler DOCS	4200	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Broilers DOC	Broilers	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Parent stock DOC	ROSS 308 Broiler parent Stock	11085	Kenya	Namanga Border Post
Parent stock DOC	ROSS 308 Broiler Parent Stock	11085	Kenya	Namanga Border Post
Poultry adult Chicken/guinea fowls	LOCAL CHICKENS	40	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Poultry-Layers DOC	Layers	2500	Comoros	Julius Nyerere International Airport (JNIA)
Parent stock DOC	DAY OLD CHICKS TANBRO	12000	Kenya	Tazara Border Post
Broilers DOC	Broiler Doc	1100	Burundi	Manyovu Border Post
Broilers DOC	BROILERS DOC	3500	Zanzibar	Dar es salaam Port/Harbour
Broilers DOC	Broiler	18700	Kenya	Namanga Border Post
	JUMLA KUU	**2,701, 429**		

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho NA. 8: Taarifa ya Uingizwaji wa Vifaranga vya kuku kwa Kipindi cha Mwaka 2023/2024

Na.	Aina ya vifaranga	Idadi	Nchi vilipotoka
A	**Vifaranga vya kuku wazazi**		
1	PS Layers DOC	51,030	Kenya
2	PS Layers DOC	94,820	France
3	Layer DOC	59,696	Netherlands
4	PS Dual purpose DOC	45,742	France
5	PS Broiler COBB 500	256,316	Netherlands
6	PS Broiler DOC ISA	19,500	Netherlands
7	Hubbard efficiency + PS Broiler DOC	40,100	France
8	Hy-Line Brown Layers PS DOC	20,560	Zambia
9	PS Broiler	1,894	Kenya
10	PS Broiler DOC BOVAN Breed	15,239	Netherlands
11	PS Cross DOC SASSO Breed	70,619	France
12	PS Broiler DOC BOVAN Breed	720	United Kingdom
13		69,916	France
14	BOVANS BLACK	1,200	France
15	PS Broiler	2,070	Kenya
16	PS Broiler Bovans Brown	3,999	Netherlands
17	PS Broiler Bovans Black	1,200	France
18	Hubbard Efficiency + PS Broiler	10,493	Kenya
19	PS Layers JING BROWN	18,630	China
20	PS Broiler COBB500	7,000	Netherlands
	Jumla ndogo	**790,744**	
B.	**Vifaranga vya Commercials**		
1	Layers DOC	10,000	Kenya
2	Layers DOC - Lohmann Brown	33,660	Uganda
3	Layers DOC	10,000	Kenya

Na.	Aina ya vifaranga	Idadi	Nchi vilipotoka
4	Layers DOC - Brown	44,910	Belgium
5	Layers DOC	20,000	Kenya
6	Layers DOC	68,400	Belgium
7	Layers DOC	10,260	Belgium
8	Layers DOC	30,060	Belgium
9	Layers DOC - Kenchick	10,000	Kenya
10	Layers DOC	10,000	Kenya
11	Layers DOC	20,000	Kenya
12	Layers DOC	10,000	Kenya
13	Hyline Brown Day old chicks	41,940	Belgium
14		30,060	Belgium
15	Layers DOC - Brown	62,460	Belgium
16	Layers DOC _ Brown	45,900	Netherlands
17	Layers DOC	30,060	Belgium
18	Layers DOC	40,000	Netherlands
	Jumla ndogo	**527,710**	
C.	Vifaranga vya Kuku Wazazi halisi		
1	An Aviagen Brand GrandParent Stock Broiler	13,323	United Kingdom
2	An Aviagen Brand GrandParent	13,323	United Kingdom
3	Broiler GP DOC	13,323	United Kingdom
4	An Aviagen Brand GrandParent	13,323	United Kingdom
	Jumla ndogo	**53,292**	
	JUMLA KUU	**1,371,746**	

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 9: Taarifa ya Uingizwaji wa Mayai kwa Kipindi Mwaka 2023/ 2024

Product	Aina ya Mayai	Idadi	Chanzo
Hatching Eggs	Layers Hatching Eggs	60,000	Malawi
Hatching Eggs	Kuroiler / Noiler Parent Stock Breeding Hatching Eggs	100,000	Nigeria
Hatching Eggs	An Aviagen Brand of Grandparent Broiler Breeder Hatching Eggs	9,360	United Kingdom
Hatching Eggs	Broiler parent stock hatching eggs	12,000	India
Hatching Eggs	An Aviagen Brand of Grandparent Broiler Breeder Hatching Eggs	10,440	United Kingdom
Hatching Eggs	I need to import hatching eggs for broiler parent stock	120,000	India
Hatching Eggs	An Aviagen Brand of Grandparent Broiler Breeder Hatching Eggs	10,080	United Kingdom
Hatching Eggs	An Aviagen Brand of Grandparent Broiler Breeder Hatching Eggs	6,480	United Kingdom
Hatching Eggs	An Aviagen Brand of Grandparent Broiler Breeder Hatching Eggs	4,680	United Kingdom
Hatching Eggs	Kuroiler/Noiler Parent stock Hatching Eggs	60,000	Nigeria
Hatching Eggs	Red Bourbon turkey for STOCK PARENTS	100	South Africa
Hatching Eggs	Parent Stock Hatching Eggs	100	Netherlands
Hatching Eggs	Kuroiler/ Noiler Breeding Hatching Eggs (Parent Stock Hatching Eggs)	78,000	Nigeria
Hatching Eggs	An Aviagen Brand of Grandparent Broiler Breeder Hatching Eggs	6,120	United Kingdom
Hatching Eggs	Broiler Hatching Eggs - Ross 308	38,600	Zambia
Hatching Eggs	Parent Stock Hatching Eggs	30,000	Nigeria
Hatching Eggs	Broiler Hatching Egg (Ross308)	38,600	Zambia
Hatching Eggs	Parent stock Hatching eggs	20,160	India
Hatching Eggs	An Aviagen Brand of Grandparent Broiler Breeder Hatching Eggs	9,720	United Kingdom
Hatching Eggs	BROILER HATCHING EGG -ROSS 308	38,600	Zambia
Hatching Eggs	An Aviagen Brand of Grandparent Broiler Breeder Hatching Eggs	9,720	United Kingdom
Hatching Eggs	BROILER HATCHING EGGS (ROSS 308)	38,600	Zambia
Hatching Eggs	Broiler Hatching Egg Ross 308	38,600	Zambia
Hatching Eggs	BROILER HATCHING EGGS -ROSS 308	38,600	Zambia
Hatching Eggs	BROILER HATCHING EGG ROSS 308	38,600	Zambia
Hatching Eggs	Broiler Grandparent Hatching Eggs.	2,880	United Kingdom
Hatching Eggs	BROILER HATCHING EGG-ROSS 308	38,880	Belgium
Hatching Eggs	Broiler Hatching Egg - Ross 308	38,880	Belgium
Hatching Eggs	Broiler Grandparent Hatching eggs.	6,480	United Kingdom
	Jumla Kuu	**904,,280**	

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 10: Mwenendo wa Mauzo ya Nyama Nje ya Nchi Kutoka Mwaka 1015/201 Hadi Mwaka 2023/2024

Mwaka	**Kiasi (Tan)**	**Thamani (USD)**
2015/2016	1,669.00	2,503,200
2016/2017	3,163.00	6,286,500
2017/2018	2,166.00	5,916,700
2018/2019	1,759.00	397,700
2019/2020	692.46	1,298,100
2020/2021	1,774.00	4,290,000
2021/2022	10,415.00	42,500,994.90
2022/2023	14,701.10	61,394,527.23
2023/2024	13,745.38	56,589,764.88

Chanzo: Wizara ya Viwanda na Biashara, 2024

Kiambatisho Na. 11: Idadi ya Shule na Wanafunzi Walioshiriki Mpango ya Unywaji Maziwa Shuleni Kwa Kipindi cha Kuanzia Julai 2023 Hadi Aprili, 2024

Na.	Mkoa	Wilaya/ Halmashauri	Idadi ya shule		Idadi ya wanafunzi waliyokunywa maziwa		Kiasi cha maziwa (lita) waliyokunywa	Mfadhili
			msingi	**Sekondari**	**msingi**	**Sekondari**		
1.	Arusha	Arusha Jiji	2	1	1,021	520	4,850	Wazazi na Grande Demam
2.	Dar es Salaam	Dar es Salaam	2	0	2,313	0	25,840	Wazazi na Tanga Fresh
3.	Dodoma	Dodoma	27	2	34,105	601	823 62,656 2,850	• Wazazi na Kongwa Milk • Wazazi na Tanga Fresh • Cal Probiotic Yogurt
4.	Kilimanjaro	Hai	10	0	6,127	0	72,190	Wazazi & Nronga Women Dairy Cooperative Society
		Moshi Vijijini	14	0	2,344	0	17,520	Wazazi & Fukeni Mini Dairies
5.	Iringa	Iringa Manispaa	8	0	1,012	0	44,000	ASAS Dairies Ltd
6.	Mbeya	Mbeya Jiji	4	0	2,840	0	3,750	Wazazi na Sebadom
7.	Morogoro	Morogoro	40	0	35,743	0	8,765	Wazazi na Tanga Fresh
8.	Mwanza	Mwanza	24	0	12,746	0	1,110 2,667	• Wazazi na Drips Bakery Cafe • Kwanza Venture Milk
9.	Ruvuma	Ruvuma	1	1	745	987	2,310	Ngosha Fresh
	Jumla		**132**	**4**	**98,996**	**2,108**	**249,331**	

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

Kiambatisho Na. 12: Viwanda vya Kusindika Ngozi na Uwezo wa Usindikaji

Na.	Jina la kiwanda	Mahali kilipo	Uwezo wa kusindika vipande vya Ngozi ya ngombe	Uwezo wa kusindika vipande vya Ngoziya mbuzi/ kondoo	Usindikaji wa Ngozi ya ngombe	Usindikaji wa Ngozi ya mbuzi/kondoo
1	Himo tanneries and planters	Kilimanjaro	216,000	900,000	191,895	150,000
2	Ace leather LTD	Morogoro	1,800,000	12,000,000	6,205	27,000
3	Phiss tannery	Pwani	365,000	12,000,000	0	540,000
	Jumla kuu		2,381,000	24,900,000	198,100	717,000

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi, 2024

Kiambatisho na. 13: viwanda vinavyozalisha viatu vya ngozi nchini mwaka 2023/2024

Na.	**Jina la kiwanda**	**Mahali kilipo**	**Uwezo wa kiwanda kuzalisha jozi za viatu kwa mwaka**
1.	Bora industries LTD	Dar es salaam	600,000
2.	Woiso Shoes	Dar es salaam	108,000
3.	Ital shoe Ltd	Dar es salaam	134,000
4.	Open sanit	Dar es salaam	72,000
5.	Himo tanneries and planter LTD	Moshi	93,000
6.	Kilimanjaro international leather	Moshi	1,200,000
7.	Small Scale Enterprise (SME) viwanda (151)		821,700
	JUMLA		**3,028,700**

Chanzo: Wizara ya Viwanda na Biashara 2024

Kiambatisho Na. 14: Maeneo ya Malisho Yaliyotengwa Kuanzia Mwaka 2015 Hadi 31 Machi, 2024

MKOA	MAENEO (HA)
Tanga	118,167.51
Ruvuma	66,534.14
Lindi	72,200.66
Dodoma	47,934.17
Arusha	2,028,572.93
Iringa	24,721.88
Morogoro	104,624.38
Mtwara	6,161.73
Mbeya	502,143.49
Mara	12,854.97
Mwanza	1,092.14
Njombe	27,272.43
Tabora	9,652.36
Kagera	16,425.03
Kigoma	17,828.52
Geita	632.98
Shinyanga	2,475.40
SIMIYU	5,571.94
Singida	17,730.78
Pwani	115,099.16
Katavi	226,884.99
Kilimanjaro	11,913.71
Rukwa	29,616.15
JUMLA	3,466,111.43

Kiambatisho Na. 15: Viwanda vya Kuzalisha Vyakula vya Mifugo na Rasilimali za Vyakula vya Mifugo Yaliyopo Mwaka 2023/2024

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
1	International Tanfeeds Ltd,P.O.Box 1752 Morogoro	Kubwa	Morogoro	1/1/2016
2	Vet Feeds Company,P.O.Box Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/1/2016
3	Nanyuki Animal Feeds, P.O.Box 7032,Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/1/2016
4	Cpf Tanzania Ltd P.O. Box 32534 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/1/2016
5	Silverlands Tanzania Ltd,P.O.Box 908 Iringa	Kubwa	Iringa	1/1/2016
6	Organia Co Ltd	Kubwa	Pwani	1/2/2016
7	Falcon Animal Feeds Ltd, P.O.Box 106227 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/6/2016
8	Ben Feeds Company,P.O.Box 42959 Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	11/4/2016
9	Shaloom Animal Feeds,P.O.Box Kwembe ,Kinondoni Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/7/2016
10	Tanbreed Poultry Ltd (Interchick),P.O.Box 5774 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	15/6/2016
11	Mkiu Poultry Farm Ltd,P.O.Box 21553 Pwani	Kubwa	Pwani	1/7/2016
12	Brand Poultry Feed, P.O.Box 45604 Dar	Kubwa	Pwani	24/5/2016

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
	Es Salaam			
13	Farm Access Company Ltd,P.O.Box 15780 Arusha	Kubwa	Arusha	27/8/2016
14	Energy Link Company Ltd,P.O.Box 106254 Dar Es Salaam	Kubwa	Pwani/Coast	1/7/2017
15	Pil Animal Feed ,P.O.Box 24420 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/7/2016
16	Kigoma Posho Supplier Co Ltd,P.O.Box 45304 Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	13/2/2017
17	Salibaba Pellet Co. Ltd, P.O.Box 253 Bagamoyo	Kubwa	Pwani	18/5/2016
18	Nine Hills Tanzania Limited,P.O.Box 21634 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	17/11/2016
19	Akm Glitters Company Ltd,P.O.Box 35404 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	30/3/2017
20	Real World Limited,P.O.Box 71482, Dar Es Salaam And P.O.Box 617 Songea	Kubwa	Ruvuma	12/4/2017
21	Mkojera Animal Feeds,P.O.Box 4189,Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	22/5/2017
22	Kanan Animal Feeds,P.O.Box 36042 Kigambon	Kati	Dar Es Salaam	1/7/2017
23	Sea Salt Ltd,P.O.Box 9474,Dar Es Salaam	Kati	Pwani	6/7/2017

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
24	Harsho Milling Co Ltd,P.O.Box 810 Moshi Kilimanjaro	Kubwa	Kilimanjaro	30/6/2017
25	Magito Animal Feeds, P.O Box 66589 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	28/12/2017
26	Backbone Tanzania,P.O.Box 38675pwani	Kubwa	Pwani	3/4/2018
27	Joshi Feed Meal Ltd, P. O. Box 3060 Kilimanjaro	Kubwa	Kilianjaro	1/7/2018
28	Kimvuli Animal Feeds,P.O.Box 6563 Dar Es Salaam	Kubwa	Pwani	1/7/2018
29	Marenga Millers's,P.O.Box 1184 Moshi,Kilimanjaro	Kubwa	Kilianjaro	1/7/2018
30	Morning Fresh Farm Ltd,P.O.Box 20819 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/7/2018
31	Farm Access Company Ltd,P.O.Box 15780 Arusha	Kubwa	Arusha	1/7/2018
32	Xi WANG GROUP CO LTD,P.O.BOX 42450 PWANI	KUBWA	PWANI	1/7/2018
33	Twaha Sadik T/A Kluvia Millers ,P.O.Box 30115,Pwani	Kubwa	Pwani	1/7/2018
34	Bio Agro Trading Ltd,P.O.Box 15002 Arusha	Kati	Arusha	1/7/2018
35	Jm Animal Feeds,P.O.Box 24143 Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	3/4/2018
36	Abcon Chemical Area,P.O.Box 60098,	Kati	Dar Es Salaam	1/7/2018

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
	Dar Es Salaam			
37	Kerege General Trading Co.Ltd,P.O.Box 70036 Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/7/2018
38	Animal Care Company Ltd,P.O.Box 55010 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/7/2018
39	Animal Care Company Ltd,P.O.Box 55010 Dar Es Salaam	Kubwa	Pwani	1/7/2018
40	Animal Care Company Ltd,P.O.Box 55010 Dar Es Salaam	Kubwa	Pwani	1/7/2018
41	Legng'esia Animal Feeds,P.O.Box 67400 Dar Es Salaam	Kati	Pwani	1/7/2018
42	Best Chicken Feeds,P.O.Box 42770 Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/7/2018
43	Nine Hills Tanzania Limited,P.O.Box 21634 Dar Es Salaam	Kubwa	Pwani	1/7/2018
44	Biotech Laboratories, P.O.Box 2505 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/7/2018
45	Mkiu Poultry Farm Ltd,P.O.Box 21553 Pwani	Kubwa		1/7/2018
46	Jenga Quality Animal Feeds,P.O.Box 76673 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/7/2018
47	Nine Hills Tanzania Limited,P.O.Box 21634 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/7/2018
48	E & E Agrovet Co.Ltd,P.O.Box ...Arusha	Kubwa	Arusha	1/2/2019

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
49	Cosia Animal Feeds,P.O.Box.....Arusha		Arusha	1/2/2019
50	Shamba Kilimo Agrovet,P.O.Box 208,Arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
51	Neema Animal Feeds,P.O.Box .....Arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
52	Meak Farm Co.Ltd,P.O.Box......Arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
53	Mateves Animal Feeds,P.O.Box.....Arusha	Kubwa	Arusha	1/2/2019
54	Best Animal Feeds,P.O.Box.....Arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
55	Samali Feeds,P.O.Box 15267 Arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
56	Revi Animal Feeds,P.O.Box 13602arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
57	Pokea Investment Ltd,P.O.Box 11525 Arusha.	Kubwa	Arusha	1/2/2019
58	Tengeru Feeders,P.O. Box 15094 Arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
59	Zion Vet Care Animal Feeds,P.O.Box 7482 Arusha	Kubwa	Arusha	1/2/2019
60	Dhariwal Trading Co,P.Box 7285 Arusha	Kubwa	Arusha	1/2/2019
61	Moshono Mill & Animal Feeds,P.O.Box 1962 Arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
62	Jora Animal Feeds,P.O.Box 14738 Arusha	Kati	Arusha	1/2/2019
63	Chicken And Chicks Usa River,P.O.Box.....Arusha	Kubwa	Arusha	1/2/2019
64	Kaneta Transport Co.Ltd, P.O.Box 1833	Kati	Arusha	1/2/2019

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
	Arusha			
65	Dk Danicrop Care,P.O.Box....Arusha	Kubwa	Arusha	1/2/2019
66	Moshi Animal Feeds,P.O.Box.....Kilimanjaro	Kubwa	Kilimanjaro	1/2/2019
67	Biotech Laboratories,P.O.Box2505 Dar Es Salaam	Kubwa	Pwani	1/2/2019
68	Isacha Feeders Intertrade Co.Ltd, P.O.Box 54 Kilimanjaro	Kubwa	Kilimanjaro	1/2/2019
69	Jenga Quality Animal Feeds,P.O.Box 76673 Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/2/2019
70	Misenani Agri Services,P.O.Box 10951,Mwanza	Kati	Mwanza	1/2/2019
71	Mpete Agrovet Centre,P.O.Box ......Njombe	Kubwa	Njombe	1/2/2019
72	Nzua Enterprises,P.Obox.....Dar Es Salaam	Kati	Pwai	1/2/2019
73	Shosma Animal Feeds,P.Obox 12745 Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/2/2019
74	Magelan Sakinoi,P.O.Box......Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/2/2019
75	Rich Super Feeds & Agrovet Tanzania Ltd,P.O.Box20651dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/2/2019
76	Mkuza Chicks Ltd,P.O.Box...Iringa	Kubwa	Iringa	1/2/2019
77	Makilo Mills,P.O.Box.....Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/2/2019

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
78	Ground Level Investment Group Co.Ltd,P.O.Box63011 Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/2/2019
79	Hutan Investment Group Co.Ltd,P.O Box 20651 DarEs Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	1/2/2019
80	Themi Agrivet And General Supply,P.O.Box.....DarEs Salaam	Kati	Dar Es Salaam	1/2/2019
81	Mkuza Chicks Ltd,P.O.Box...Pwani	Kubwa	Pwani	6/6/2019
82	Hamza Animal Feeds, P.O.Box... Kibaha Pwani	Kubwa	Pwani	6/5/2019
83	Mitoboboto Farming Company,P.O.Box 20252 Dar Es Salaam	Kati	Pwani	6/5/2019
84	Rowisa Animal Feeds,P.O.Box.....Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	9/5/2019
85	Baraka Agri.Business Dev Services, P.O.Box Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	9/5/2019
86	Ifura Godfrey Ukio,P.O.Box......Arusha	Kubwa	Arusha	9/6/2019
87	Multivet Farm Ltd,P.O.Box......Pwani	Kubwa	Pwani	23/10/2019
88	Mkuza Chicks Company,P.O.Box...Pwani		Pwani	23/10/2019
89	New Jitihada Agrovet Enterprices,P.O.Box.....Pwani	Kubwa	Pwani	23/10/2019
90	Asili Animal Feeds, P.O.Box ...Dar Es Salaam	Kati	Dar Es Salaam	23/10/2019
91	Tanbreed Poultry Ltd (Interchick),	Kubwa	Dar Es Salaam	23/10/2019

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
	P.O.Box 5774 Dar Es Salaam			
92	Star Animal Feed Company,P.O.Box....Arusha	Kati	Arusha	23/10/2019
93	Keen Feeders Ltd	Kati	Arusha	23/10/2019
94	Delish Foods Ltd,P.O.Box ....Mwanza	Kubwa	Mwanza	23/10/2019
95	Smj Poultry Farm,P.O.Box...Mwanza	Kubwa	Mwanza	23/10/2019
96	Prime Farm,P.O.Box..Mwanza	Kubwa	Mwanza	23/10/2019
97	Vera Animal Feeds/Jaymo Feeds,P.O.Box...Mwanza	Kati	Mwanza	23/10/2019
98	Uled Ally Kimbavala,P.O.Box.....Pwani	Kubwa	Pwani	23/10/2019
99	Hamza Animal Feeds, P.O.Box... Kibaha Pwani	Kati	Pwani	23/10/2019
100	Baraka Agri.Business Dev Services, P.O.Box Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	23/10/2019
101	Total Afrika Investment Group P.O.Box Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	23/10/2019
102	Vonkavy Agro Co Ltd..P.O. Box 831.. Morogoro	Kati	Morogoro	23/10/2019
103	Kuku Poa Ltd,P.O.Box ..Mwanza	Kubwa	Mwanza	23/10/2019
104	Mafanikio Livestock Company, P.O.Box .....Kilimanjaro	Kati	Kilimanjaro	23/10/2019
105	Sai Energy And Logistic Service Limited ,P.O.Box .....Iringa	Kati	Iringa	23/10/2019
106	Zai Veterinary Centre,P.O.Box	Kati	Mbeya	23/10/2019

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
	Mbeya			
107	Kasemm Investment Company Limited, Po.Box .... Iringa	Kati	Iringa	23/10/2019
108	Mgina Animal Feeds Industry, P.O.Box ....Iringa	Kati	Iringa	23/10/2019
109	Sianga Intertrade Co.Ltd,P.O.Box.......Arusha	Kati	Arusha	23/10/2019
110	Nina Poultry Solutions		Arusha	23/10/2019
111	Kisongo Animal Feed Limited	Kubwa	Arusha	23/10/2019
112	Makia Animal Feeds, P.O.Box... Arusha	Kubwa	Arusha	4/2/2020
113	Makimina Agricultural Products And General Mechandise, P.O Box...Dar Es Salaam	Kubwa	Dar Es Salaam	4/2/2020
114	Energy Animal Feeds' P.O.Box 106254 Dar Es Salaam	Kubwa	Pwani	20/05/2020
115	Tru Image Undertaking Investment Ltd	Kubwa	Dar Es Salaam	28/05/2020
116	Akm Glitters Company Ltd	Kubwa	Dar Es Salaam	28/05/2020
117	Saiteru Suppliers	Kati	Arusha	28/05/2020
118	Pokea Investment Ltd	Kati	Arusha	28/05/2020
119	Ren Ze Ivestment Company Ltd	Kati	Shinyanga	6/7/2020
120	Kluvial Millers Company Ltd	Kati	Pwani	8/7/2020
121	Elizabeth Matee	Kati	Kilimanjaro	8/7/2020
122	Gilitu Enterprises Limited	Kati	Shinyanga	18/8/20
123	Boimanda Feeds	Kati	Iringa	27/8/2020

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
124	Kilimanjaro Feed Meal	Kati	Kilimanjaro	27/8/2020
125	Kuku Project (T) Limited		Pwani	9/9/2020
126	Musoma Food Company	Kati	Mwanza	9/9/2020
127	Amani Joseph Kwela	Kati	Mwanza	9/9/2020
128	Zacharia John Massawe	Kati	Kilimanjaro	24/09/2020
129	Emmanuel Fredrick Minja	Kati	Tanga	24/09/2020
130	Kichangani Vet Centre	Kati	Morogoro	4/11/2020
131	Koudijs Animal Nutrition Tanzania Ltd	Kubwa	Dar Es Salaam	4/11/2020
132	Krosa Feed Investment		Pwani	4/11/2020
133	Adela Ephraim Mtifu	Kati	Mbeya	8/1/2021
134	Mafole Alfred Tesha	Kati	Mbeya	8/1/2021
135	Silverlands Tanzania Ltd,P.O.Box 908 Iringa	Kati	Mbeya	8/1/2021
136	Emmanuel Francis Fulika	Kati	Mbeya	8/1/2021
137	James Joseph Mwakalinga	Kati	Mbeya	8/1/2021
138	Titus Mwalama	Kati	Mbeya	8/1/2021
139	Trade Pecker Ltd	Kati	Mbeya	8/1/2021
140	Mary Juma Mahumbi	Kati	Mbeya	8/1/2021
141	James Faustine Tesha	Kati	Mbeya	8/1/2021
142	Isaya Nelson Lusao	Kati	Mbeya	8/1/2021
143	Dayana George Moshi	Kati	Mbeya	8/1/2021
144	A To Z UNIVERSAL CO.LTD	KUBWA	IRINGA	8/1/2021
145	Phoenix Farms	Kubwa	Pwani	8/1/2021
146	Edmund Mhalila	Kati	Mbeya	8/2/2021

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
147	Mawenzi Animal Feed	Man	Kilimanjaro	8/2/2021
148	Meru Feeders	Kati	Arusha	8/2/2021
149	Kulwa Philipo Koyage	Man	Dar Es Salaam	8/2/2021
150	Emmanuel Ngámbwa Kungu	Kati	Manyara	8/2/2021
151	Mwanaid C.Moshi	Kati	Dodoma	8/2/2021
152	Mr.Sultan Seleman Mohamed	Kati	Singida	8/2/2021
153	Feed Pro Emaxited	Kati	Arusha	8/2/2021
154	Idd Naibu Abed	Kati	Kilimanjaro	8/2/2021
155	Nina Poultry Solutions	Kati	ARUSHA	20/01/2021
156	Alfayo Tono Makoko	Kati	TANGA	20/01/2021
157	Selemani Rashid	Kati	TANGA	20/01/2021
158	Rukia Rajab Muya	Kati	TANGA	20/01/2021
159	Maulidi Mohamedi Ramadhani	Kati	TANGA	20/01/2021
160	Nehemia Bakari Mshote	Kati	TANGA	20/01/2021
161	Alli Saidi Shemndolwa	Kati	TANGA	20/01/2021
162	Neema Animal Feeds	Kati	ARUSHA	18/5/2021
163	Idd Naibu Abed	Kati	KILIMANJARO	18/5/2021
164	Ibrahimu Ramadhani Kipingu	Kati	TANGA	18/5/2021
165	Mtafi Hassan Omari	Kubwa	TANGA	18/5/2021
166	Energy Oil Company Limited	Kubwa	PWANI	18/5/2021
167	Mbaruku Omari Simba	Kubwa	TANGA	18/5/2021
168	Yusufu Mganga – 1	Kubwa	TANGA	18/5/2021
169	Yusufu Mganga – 2	Kubwa	TANGA	18/5/2021
170	Yusufu Mganga – 3	Kubwa	TANGA	18/5/2021

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
171	Yusufu Mganga – 4	Kubwa	TANGA	18/5/2021
172	Yusufu Mganga – 5	Kubwa	TANGA	18/5/2021
173	Lina Feeds	Kubwa	DSM	18/5/2021
174	Shabani R.Mfinanga	Kubwa	TANGA	18/5/2021
175	Hakika Animal Feeds	Kubwa	ARUSHA	18/5/2021
176	Leonard Joseph Nyaoga	Kubwa	SIMIYU	18/5/2021
177	Efraimu Simoni Konzo	Kubwa	MBEYA	18/05/2021
178	Agri Farmers' Centre	Kubwa	ARUSHA	18/05/2021
179	Acrotan Co. Ltd	Kubwa	MOROGORO	24/05/2021
180	Kilimo Timilifu (Kt)	Kubwa	LINDI	24/05/2021
181	Paf Animal Feed And Products	Kubwa	ARUSHA	1/7/2021
182	Kulwa Philipo Koyage	Kubwa	DSM	25/07/2021
183	Emmanuel Ngámbwa Kungu	Kubwa	MANYARA	25/07/2021
184	Nzua Enterprises	Kubwa	DAR ES SALAAM	25/07/2021
185	Flora Rodrick Mponzi	Kubwa	MBEYA	4/8/2021
186	Farmers Centre Limited	Kubwa	DARESSALAAM	31/08/2021
187	Nsanje Brown Kabulufu	Kubwa	KIGOMA	1/10/2021
188	Lina Millers	Kubwa	DSM	11/10/2021
189	Guru Planet Limited	Kubwa	DSM	5/11/2021
190	Muyacos Amos Ltd	Kubwa	IRINGA	6/12/2021
191	Rashid Shaban Mbaga	Kubwa	MANYARA	6/12/2021
192	Asas Dairies Farm Limited	Kubwa	IRINGA	6/12/2021
193	Mahashree Agro Processing Tanzania	Kubwa	MOROGORO	6/12/2021

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
	Limited			
194	Back Bone Co.Ltd	Kubwa	PWANI	20/01/2022
195	Mkwama	Kubwa	MOROGORO	20/01/2022
196	Agri Commodities Tanzania Limited	Kubwa	NJOMBE	28/02/2022
197	New Jitihada Agrovet Enterprises	Kubwa	PWANI	15/03/2022
198	Abubakari Musa Mlawi	Kati	DAR ES SALAAM	28/03/2022
199	G & B Animal Feeds Company Ltd	Kubwa	PWANI	12/04/2022
200	Asili Animal Feeds	Kati	Dar es salaam	31/01/2023
201	Kenpil Agro Commodities Limited	Mkubwa	Pwani	26/01/2023
203	OMY Electrical & Ardware and Anima Feeds	Mkubwa	Pwani	24/01/2023
204	Bi Mzungu Animal Feeds Limited	Kati	Mbeya	20/01/2023
205	Biotec Labaratories LTD	Mkubwa	Pwani	17/01/2023
206	Chrislight Company LTD	Kati	Arusha	30/11/2022
207	Chanzi Limited	Kati	Arusha	13/11/2022
208	Tanbreed Poultry Limited	Mkubwa	Pwani	11/11/2022
209	Bricom Tanzania Limited (Bricom Anima Feeds)	Mkubwa	Arusha	09/11/2023
210	Boimanda Feeds	Kati	Iringa	27/10/2022
211	Dhariwal Trading Company	Kubwa	Arusha	15/10/2022
212	Dharwal Trading Co	Kubwa	Arusha	13/10/2022
213	Salibaba Pellet Co.LTD	Kubwa	Pwani	10/10/2022
214	Farmers Center Limited	Kubwa	Dar es salaam	30/09/2022

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
215	Vira 2018 Company LTD	Kubwa	Mwanza	26/09/2022
216	Shafa Agro Limited.Milling	Kubwa	Iringa	21/09/2022
217	LionPro Tanzania Limited	Kubwa	Dar es salaam	13/09/2022
218	J & J Agricultural Company Limited	Kati	Pwani	15/08/2022
219	Kerege General Trading Company Limited	Kubwa	Pwani	04/08/2022
220	Pyxus Agriculture Tanzania	Kubwa	Dodoma	15/07/2022
221	Baraka Zabron Mwinuka	Kati	Mbeya	09/07/2022
222	Peter Lucas Geho	Kati	Katavi RS	25-Mar-2024
223	Primax Agrifeed Business Limited	Kubwa	Arusha RS	15-Mar-2024
224	Biobuu Limited	Kubwa	Dar es Salaam RS	28-Feb-2024
225	Nzua Enterprises	Kati	Dar es Salaam RS	20-Feb-2024
226	Kibali Agrovet & Animal Feeds Co Ltd	Kubwa	Pwani RS	19-Feb-2024
227	Msubi Group International Limited	Kubwa	Morogoro RS	19-Feb-2024
228	Jm Animal Feed	Kubwa	Dar es Salaam RS	16-Feb-2024
229	Dag Farm Co.limited	Kubwa	Dar es Salaam RS	31-Jan-2024
230	Omy Electrical & Ardware And Animal Feeds	Kubwa	Pwani RS	30-Jan-2024
231	Rafiki Feed	Kubwa	Dar es Salaam RS	29-Jan-2024
232	Bless Animal Feeds	Kubwa	Dar es Salaam RS	26-Jan-2024
233	Magito Pharmacy	Kubwa	Pwani RS	30-Dec-2023
234	Omy Electrical & Ardware And Animal Feeds	Kubwa	Pwani RS	30-Dec-2023
235	Mkuza Chicks Co Ltd	Kubwa	Pwani RS	29-Dec-2023
236	Kluvia Millers Co.ltd	Kubwa	Pwani RS	23-Dec-2023
237	Energy Oil Company Limited	Kubwa	Pwani RS	20-Dec-2023
238	Sanlita Products Ltd.	Kubwa	Arusha RS	24-Nov-2023

Na.	Jina na Anuani	Ukubwa wa Eneo	Mahali Lilipo	Mwaka wa Kusajiliwa
239	Aristides Cleophas Mbanga	Kubwa	Morogoro RS	26-Nov-2023
240	Nzuri Brightfarms	Kubwa	Arusha RS	02-Nov-2023
241	Nyanza Animal Feeds	Kubwa	Mwanza RS	25-Oct-2023
242	Ngoma Ndogo Enterprises	Kubwa	Dar es Salaam RS	24-Oct-2023
243	Meak Africa	Kubwa	Arusha RS	23-Oct-2023
244	Tanharvest Products	Kubwa	Dodoma RS	23-Oct-2023
245	Lionpro Tanzania Ltd	Kubwa	Dar es Salaam RS	20-Oct-2023
246	Abcon Chemicals Limited	Kubwa	Dar es Salaam RS	17-Oct-2023
247	Said Salim Bakhresa & Co Ltd, P.o.box 2517, Dar Es Salaam, Tanzania	Kubwa	Dar es Salaam RS	13-Oct-2023
248	Harvest Point Limited	Kubwa	Dar es Salaam RS	14-Oct-2023
249	Thrishool Exim	Kubwa	Dar es Salaam RS	08-Jul-2023
250	Bestagro Group Tanzania	Kubwa	Arusha RS	05-Jul-2023

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 16: Magonjwa 13 ya Mifugo ya Kipaumbele Nchini Tanzania

Na.	**Jina la ugonjwa**
1	Homa ya Mapafu ya ng'ombe(Contageous Bovine Pleuropneumonia)
2	Homa ya Mapafu ya mbuzi (Contagious Caprine Pleuropneumonia)
3	Sotoka ya Mbuzi na kondoo(Peste des Petits Ruminants)
4	Kimeta (Antrax)
5	Mdondo(Newcastle Disease)
6	Kichaa cha mbwa(Rabies)
7	Ndigana kali(East Coast Fever)
8	Ndigana ya bonde la ufa(RiftValley Fever)
9	Ugonjwa wa kutupa mimba(Brucellosis)
10	Ugonjwa wa miguu na midomo(Foot and Mouth Disease)
11	Mapele ngozi(Lumpy Skin Disease)
12	Gomboro(Infectious Bursitis)
13	Mareks

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 17: Orodha ya Mikoa, Halmashauri, Kata na Vijiji Vyitakavyojengewa Majosho kwa Mwaka 2023/2024

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
1.	Singida	Singida DC	Mughunga	Ndughamunga	23,000,000
			Mughunga	Unyampanda	23,000,000
			Ughandi	Ughandi	23,000,000
			Mwasauya	Ngamu	23,000,000
			Jumla ndogo Singida DC		**92,000,000**
		Iramba DC	Kidaru	Ndurumo	23,000,000
			Mtekente	Ujungu	23,000,000
			Ntwike	Nsusu	23,000,000
			Kinampanda	Kyalonsangi	23,000,000
			Jumla ndogo Iramba DC		**92,000,000**
		Itigi DC	Mitundu	Mtakuja	23,000,000
			Majengo	Zinginali	23,000,000
			Rungwa	Rungwa	23,000,000
			Kalangali	Tulieni	23,000,000
			Jumla ndogo Itigi		**92,000,000**
		Mkalama DC	Tumuli	Tumuli	23,000,000
			Msingi	Msingi	23,000,000
			Mwangeza	Endasiku	23,000,000
			Ibaga	Igengu	23,000,000
			Jumla ndogo Mkalama DC		**92,000,000**
		Ikungi Dc	Mwaru	Mwaru	23,000,000
			Makilawa	Makilawa	23,000,000
			Iglansoni	Mnyange	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Issuna	Issuna A	23,000,000
			Jumla ndogo Ikungi DC		**92,000,000**
		Manyoni DC	Nkonko	Nkonko	23,000,000
			Chikola	Kasanii	23,000,000
			Manyoni	Masigati	23,000,000
			Jmla ndogo Manyoni DC		**69,000,000**
2.	Manyara	Mbulu DC	Eshkesh	Eshkesh	23,000,000
			Yaeda chini	Yaeda chini	23,000,000
			Endanyawish	Endanyawish	23,000,000
			Muslur	Muslur	23,000,000
			Mewadai	Mewadai	23,000,000
			Jumla ndogo Mbulu DC		**115,000,000**
		Simanjiro DC	Naberera	Naberera	23,000,000
			Landanai	Landanai	23,000,000
			Kitwa B	Kitwa B	23,000,000
			Narakauwo	Narakauwo	23,000,000
			Loibosoit A	Loibosoit A	23,000,000
			Jumla ndogo Simanjiro DC		**115,000,000**
		Mbulu Mji	Marang	Aicho	23,000,000
			Gehandu	Landa	23,000,000
			Gunyoda	Gedamari	23,000,000
			Bargish	Laghandamur	23,000,000
			Jumla ndogo Mbulu Mji		**92,000,000**
		Hanang DC	Bassotu	Bassotu	23,000,000
			Mulbadaw	Mulbadaw	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Hirbadaw	Hirbadaw	23,000,000
			Masaqaroda	Masaqaroda	23,000,000
			Jumla ndogo Hanang DC		**92,000,000**
		Kiteto DC	Engong'ongare	Engong'ongare	23,000,000
			Orkitikit	Orkitikit	23,000,000
			Amei	Amei	23,000,000
			Loolera	Loolera	23,000,000
			Jumla ndogo Kiteto DC		**92,000,000**
3.	Songwe	Ileje Dc	Chitete	Chitete	23,000,000
			Ikumbilo	Ikumbilo	23,000,000
			Ndembo	Ndembo	23,000,000
			Bulanga	Bulanga	23,000,000
			Jumla ndogo Ileje DC		**92,000,000**
		Momba DC	Chitete	Chitete	23,000,000
			Myunga	Myunga	23,000,000
			Msangano	Msangano	23,000,000
			Kapele	Kapele	23,000,000
			Ikana	Ikana	23,000,000
			Jumla ndogo Momba DC		**115,000,000**
		Mbozi Dc	Itaka	Itaka	23,000,000
			Iyula	Iyula	23,000,000
			Halungu	Halungu	23,000,000
			Bara	Bara	23,000,000
			Nanyala	Nanyala	23,000,000
			Jumla ndogo Mbozi DC		**115,000,000**

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
4.	Tabora	Nzega DC	Puge	Busondo	23,000,000
			Ndala	Ntoba	23,000,000
			Tongi	Tumbi	23,000,000
			Mwandutu	Ishiki	23,000,000
			Muhugi	Ilungu	23,000,000
			Jumla ndogo Nzega DC		**115,000,000**
		UYUI DC	Ibili	Miega	23,000,000
			Nsololo	Kanala	23,000,000
			Miswaki	Kalangala	23,000,000
			Kalola	Kalola	23,000,000
			Jumla ndogo Uyui DC		**92,000,000**
		Igunga DC	Mwamashiga	Mwamashiga	23,000,000
			Mwashiku	Mwashiku	23,000,000
			Mwashiku	Buchenjegere	23,000,000
			Isakamaliwa	Isakamaliwa	23,000,000
			Igoweko	Buhekela	23,000,000
			Jumla ndogo Igunga DC		**115,000,000**
		Tabora MC	Ndevelwa	Zugimlole	23,000,000
			Ndevelwa	Ituru	23,000,000
			Ikomwa	Kapunze	23,000,000
			Ikomwa	Zaire	23,000,000
			Jumla ndogo Tabora MC		**92,000,000**
		Urambo DC	Kiloleni	Kalembela	23,000,000
			Kasisi	Wema	23,000,000
			Uyogo	Igunguli	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Songambele	Jionee	23,000,000
			Jumla ndogo Urambo DC		**92,000,000**
		Sikonge DC	Igigwa	Kasandalala	23,000,000
			Igigwa	Lufisi	23,000,000
			Sikonge	Sikonge	23,000,000
			Sikonge	Igalula	23,000,000
			Jumla ndogo Sikonge DC		**92,000,000**
		Kaliua DC	Igwisi	Mpandamlowoka	23,000,000
			Igwisi	Mwalaja	23,000,000
			Nhwende	Nhwende	23,000,000
			Usenye	Malanga	23,000,000
			Jumla ndogo Kaliua DC		**92,000,000**
		Nzega TC	Ijanija	Butandula	23,000,000
			Kitangili	Igilali	23,000,000
			Jumla ndogo Nzega TC		**46,000,000**
5.	Rukwa	Sumbawanga DC	Mfinga	Mfinga	23,000,000
			Muze	Uzia	23,000,000
				Kalakala	23,000,000
			Mtowisa	Ng'ongo	23,000,000
			Jumla ndogo Sumbawanga DC		**115,000,000**
		Kalambo DC	Matai	Kisungamile	23,000,000
				Mikonko	23,000,000
			Msanzi	Katuka	23,000,000
				Kambiala	23,000,000
				Msanzi Kati	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Jumla ndogo Kalambo DC		**115,000,000**
6.	**Shinyanga**	Msalala DC	Busangi	Busangi	23,000,000
			Chela	Mhandu	23,000,000
			Isaka Station	Isaka	23,000,000
			Segese	Segese	23,000,000
			Bulyankulu	Busindi	23,000,000
			Jumla ndogo Msalala DC		**115,000,000**
		Ushetu	Chona	Nimbo	23,000,000
			Idahina	Mwabomba	23,000,000
			Chambo	Itumbili	23,000,000
			Burungwa	Burugwa	23,000,000
			Ubagwe	Mwadui	23,000,000
			Jumla ndogo Ushetu MC		**115,000,000**
7.	**Lindi**	Liwale	Lilombe	Lilombe	23,000,000
			Mlembwe	Ndapata	23,000,000
			Kimambi	Kimambi	23,000,000
			Jumla ndogo Liwale DC		**69,000,000**
		Nachingwea	Matekwe	Matekwe	23,000,000
			Jumla ndogo Nachingwea DC		**23,000,000**
8.	Dodoma	Kondoa TC	Hondomairo	Mtiryangwi	23,000,000
			Mnenia	Bambare	23,000,000
			Kikore	Hurui	23,000,000
			Kinyasi	Kinyasi	23,000,000
			Thawi	Sakami	23,000,000
			Jumla ndogo Kondoa TC		**115,000,000**

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
		Kongwa DC	Chiwe	Chiwe	23,000,000
			Kibaigwa	Ndurugumi	23,000,000
			Silale	Silale	23,000,000
			Jumla ndogo kongwa DC		**69,000,000**
		Kondoa DC	ndomairo	Mtryangwi	23,000,000
			Mnenia	Bambare	23,000,000
			Kalamba	Kalamba juu	23,000,000
			kinyasi	Kinyasi kati	23,000,000
			Busi	Ihari	23,000,000
			Jumla ndogo Kondoa DC		**115,000,000**
		Chamwino DC	Haneti	Kwahemu	23,000,000
			Muungano	Muungano	23,000,000
			Membe	Mlimwa	23,000,000
			Jumla ndogo Chamwino DC		**69,000,000**
9.	Kigoma	Uvinza DC	Itebula	Itebula	23,000,000
			Mganza	Malagarasi	23,000,000
				Mpeta	23,000,000
			Kazuramimba	Mwamila	23,000,000
			Igalula	Mgambazi	23,000,000
			Jumla ndogo Uvinza DC		**115,000,000**
		Buhigwe DC	Biharu	Biharu	23,000,000
			Nyamugali	Nyamugali	23,000,000
			Kibwigwa	Kibwigwa	23,000,000
			Kilelema	Kilelema	23,000,000
			Jumla ndogo Buhigwe DC		**92,000,000**

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
		Kakonko DC	Kasanda	Kazilamikunda	23,000,000
			Kasanda	Kasanda	23,000,000
			Gwarama	Kabore	23,000,000
			Gwarama	Nyakiyobe	23,000,000
			Kayonza	Kayonza	23,000,000
			Jumla ndogo Kakonko DC		**115,000,000**
		Kigoma DC	Matendo	Matendo	23,000,000
			Kaseke	Kaseke	23,000,000
			Simbo	Simbo	23,000,000
			Mkigo	Mkigo	23,000,000
			Jumla ndogo Kigoma DC		**92,000,000**
		Kibondo DC	mabamba	Mabamba	23,000,000
			Rugongwe	magarama	23,000,000
			Mukabuye	Mukabuye	23,000,000
			Kizazi	Kasana	23,000,000
			Busunzu	Nyarulanga	23,000,000
			Jumla ndogo Kibondo DC		**115,000,000**
10.	Katavi	Tanganyika DC	Tongwe	Vikonge	23,000,000
			Kasekese	Kasekese	23,000,000
			Bulamata	Bulamata	23,000,000
			Mwese.	Bujombe	23,000,000
			Simbwesa	Sibwesa	23,000,000
			Jumla ndogo Tanganyika DC		**115,000,000**
		Mpanda MC	Magamba	Magamba	23,000,000
			Katese	Katese	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Jumla ndogo Mpanda MC		**46,000,000**
		Mpimbwe DC	Maji moto	MIgunga	23,000,000
			Mwamapuli	Mwamapuli	23,000,000
			Mamba	Kabunde	23,000,000
			Chamalendi	Chamalendi	23,000,000
			Jumla ndogo Mpimbwe DC		**92,000,000**
		Nkansi DC	Ntuchi	Kitosi	23,000,000
			Kalamawe	Kalamawe	23,000,000
			Machete	Miombo	23,000,000
			Machete	Machete	23,000,000
			Isale	Mtapenda	23,000,000
			Jumla ndogo Nkansi DC		**115,000,000**
		Nsimbo DC	Nsimbo	Mwenge	23,000,000
			Katumba	Mtambo	23,000,000
			Katumba	Manyaki	23,000,000
			Ugala	Mnyamasi	23,000,000
			Jumla ndogo Nsimbo DC		**92,000,000**
11.	Morogoro	Ifakara DC	Kibaoni	Kikwawila	23,000,000
			Belege	Nyamazi	23,000,000
			Jumla ndogo Ifakara DC		**46,000,000**
		Morogoro DC	Mkulazi	Chanyumbu	23,000,000
			Gwata	Maseyu	23,000,000
			Tununguo	Dete	23,000,000
			Serembala	Magogoni	23,000,000
			Mungazi	Mlengwelenge	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Jumla ndogo Morogoro DC		**115,000,000**
		Ulanga DC	Mbuga	Mbuga	23,000,000
			Lupilo	Nakafuru	23,000,000
			Kichangani	IKungua	23,000,000
			Jumla ndogo Ulanga DC		**69,000,000**
12.	Geita	Bukombe DC	Runzewe magharibi.	Kazilamiyaye	23,000,000
			Busonzo.	Busonzo	23,000,000
			Bulega.	Bulega	23,000,000
			Butiuzya.	Bitiuzya	23,000,000
			Namonge	Namonge	23,000,000
			Jumla ndogo Bukombe DC		**115,000,000**
		Chato DC	Katende	Katende	23,000,000
			Kachwaba	kachwaba	23,000,000
			Bwanga	Bwanga	23,000,000
			nyamtimba	Nyantimba	23,000,000
			Jumla ndogo Chato DC		**92,000,000**
		Geita DC	Baray	Matala	23,000,000
			Rhotia	HUduma	23,000,000
			Daa	Makoromba	23,000,000
			Endamarariek	Khusmay	23,000,000
			Mangola	Malekchanda	23,000,000
			Jumla ndogo Geita DC		**115,000,000**
13.	Mara	Serengeti DC	Kisaka	Nyansurumuti	23,000,000
			Busawe	Gentamome	23,000,000
			Kyambahi	Nyichoka	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Nagasi	Iharara	23,000,000
			Sedeco	Bouchugu	23,000,000
			Jumla ndogo Serengeti DC		**115,000,000**
		Musoma Dc	Mrangi	Mrangi	23,000,000
			Maneke	Busambara	23,000,000
			Kurwaki	Mugango	23,000,000
			Suguti	Suguti	23,000,000
			Nyabalengere	Musanja	23,000,000
			Jumla Ndogo Musoma DC		**115,000,000**
		Butiama DC	Butuguri	Kibukwa	23,000,000
			Jumla ndogo Butiama DC		**23,000,000**
14.	Tanga	Kilindi DC	Mkindi	Kwekikwembe	23,000,000
			Saunyi	Ngobore	23,000,000
			Negero	Kwafumbili	23,000,000
			Lwande	Sagasa	23,000,000
			Jumla ndogo Kilindi DC		**92,000,000**
		Mkinga DC	Mwakijembe	Perani	23,000,000
			Muhinduro	Bambamavengero	23,000,000
			Doda	Mazola Kilifi	23,000,000
			Jumla ndogo Mkinga DC		**69,000,000**
		Korongwe DC	Foroforo	Foroforo	23,000,000
			Mkomazi	Manga	23,000,000
			Kalalani	Kalalani	23,000,000
			Jumla ndogo Korogwe DC		**69,000,000**
		Muheza	Ngomeni	Kigongomawe	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Jumla Ndogo Muheza		**23,000,000**
15.	Kilimanjaro	Same	Karansi	Karansi	23,000,000
			Makiwaru	Magadini	23,000,000
			Makiwaru	Makiwaru	23,000,000
			Jumla ndogo Same DC		**69,000,000**
		Mwanga	kagongo	Kagongo	23,000,000
			Handeni	Handeni	23,000,000
			Mgagao	Mgagao	23,000,000
			Jumla ndogo Mwanga DC		**69,000,000**
16.	Arusha	Longido DC	Kitendeni	Kitendeni	23,000,000
			Kimokuwa	Kimokuwa	23,000,000
			Jumla ndogo Longido DC		**46,000,000**
		Monduli DC	Lengorwa	Lengorwa	23,000,000
			Orekeswa	Orekeswa	23,000,000
			Jumla ndogo Monduli DC		**46,000,000**
17.	Simiyu	Maswa DC	Kizungu	Buchambi	23,000,000
			Nyabubinza	Mataba	23,000,000
			Wigelekelo	Masela	23,000,000
			Jumla ndogo Maswa DC		**69,000,000**
18.	Iringa	Mafinga TC	Isavalanu	Maduma	23,000,000
			BUmilayinga	Kisada	23,000,000
			Jumla ndogo Mafinga		**46,000,000**
		Mufindi DC	Kibegu	Igomlawa	23,000,000
			Igombavanu	Makongomi	23,000,000
			Idunda	Idumlavanu	23,000,000

Na.	Mkoa	Halmashauri	Kata	Kijiji	Kiasi
			Kiyomeli	Magunguli	23,000,000
			Idete	Horo	23,000,000
			Itandula	KInegembasi	23,000,000
			Jumla ndogo Mufindi DC		**138,000,000**
19.	Pwani	MKuranga DC	Kisegese	Changoi	23,000,000
			Beta	Matanzi	23,000,000
			Magawa	Kifumangao	23,000,000
			Nyamato	Mkanoge	23,000,000
				Mtiu	23,000,000
			Jumla ndogo MKuranga DC		**115,000,000**
Jumla Kuu					**5,658,000,000**

Kiambatisho Na. 18: Makusanyo ya Maduhuli ya Sekta ya Uvuvi kwa Mwaka 2023/2024

Maelezo ya Kasma	**Mapato yaliyoidhinishwa (Estimate)**	**Makusanyo Halisi hadi Aprili 2024**	**Ufanisi (Asilimia)**
Fishing Licences & Export	1,761,600,000	900,727,304.47	51.13
Export Royalty	24,349886,081	14,604,439,416.34	59.98
Import Royalty	77,885,429	53,885,432.73	69.19
EEZ Licenses	2,500,000,000	1,764,373,012.00	70.57
Compound fees	1,500,000,000	352,140,000.00	23.48
Receipts from sale of Laboratory& Inspection Services	1,879,929,089	875,861,916.65	46.59
Miscellaneous Receipts	172,707,318	97,839,060.55	56.65
Prawn Fishing Licenses	316,013,700	41,853,041.94	13.24
Movement permit	7,100,000,000	5,934,071,961.00	83.58
Receipts from Sale of Fish and Fingerlings	1,341,978,384	42,154,676.97	3.14
Jumla	**41,000,000,000**	**24,667,345,822.65**	**60.16**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 19: Uvunaji wa Samaki na Nguvu ya Uvuvi Hadi Aprlili, 2024

Eneo la Maji	**Wavuvi**	**Vyombo**	**Uzito (Tani)**	**Thamani TZS**	**Mchango wa uzalishaji wa samaki kwa maji (Asilimia)**
Ziwa Victoria	102,779	31,074	265,412	1,822,962,901	61.84
Ziwa Tanganyika	29,571	11,963	78,130	536,630,632	18.21
Ziwa Nyasa	5,550	2,632	10,341	71,025,557	2.41
Ziwa Rukwa	3,428	1,786	5,082	34,903,550	1.18
Bwawa la Mtera	1,738	998	5,275	36,227,736	1.23
Bwawa la Nyumba ya Mungu	783	432	5,620	38,599,022	1.31
Uvuvi Maji Madogo	1,591	693	1,719	11,806,914	0.40
Bahari ya Hindi	53,035	9,242	57,590	395,553,241	13.42
Jumla	**198,475**	**58,820**	**429,168**	**2,947,709,554**	**100**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 20: Mauzo ya Samaki na Mazao ya Uvuvi Kwenda Nje ya Nchi Hadi Aprili, 2024

Zao	Uzito (Tani)	Samaki hai wa Mapambo	Thamani (USD)	Thamani (TZS)	Ushuru (TZS)
Aquarium/ Live Tropical Fish		134,572	1,856,331.47	4,616,735,857.95	255,915,086.60
Cowries/Seashells	759.88		1,746,960.48	4,341,447,067.23	160,688,643.76
Cuttle Fish	184.64		1,266,002.48	3,232,812,357.37	55,397,127.99
Dried Dagaa /L. Tanganyika	308.95		10,427,266.17	25,913,903,608.03	146,828,514.96
Dried Dagaa /L. Victoria	7,837.76		8,025,243.13	20,041,263,200.15	2,016,538,886.71
Dried Dagaa/ Marine	1,063.73		3,939,600.76	9,872,344,070.60	273,281,972.52
Dried Fish from small lakes	3,140.35		2,487,101.24	6,279,002,157.42	650,463,325.51
Dried Fish Maws	462.70		44,130,759.48	110,014,582,509.92	2,349,274,582.22
Dried Fish/ Migebuka	338.93		7,597,687.12	18,979,322,298.74	131,146,010.15
Dried Furu	387.01		1,443,036.32	3,653,718,926.63	104,888,886.06
Dried Sangara/ Kayabo	270.58		1,405,507.06	3,538,095,050.41	119,122,131.63
Dry Fish	218.87		1,351,559.98	3,448,492,549.28	60,499,955.09
Fish Chest	1,063.11		1,880,958.33	4,696,170,313.10	163,603,862.63
Fish Frame	398.23		1,282,610.63	3,226,446,731.88	64,076,964.89
Fish Head	1,948.78		1,508,473.58	3,779,194,700.51	236,520,882.29
Fish Meals	403.71		1,286,636.98	3,214,826,624.20	64,227,548.59
Fish Offcuts	545.96		1,695,499.98	4,221,102,628.78	143,560,324.30
Fresh Fillets	227.85		1,524,037.98	3,740,851,639.74	64,163,495.58
Fresh water shrimps /Uduvi	406.39		1,321,858.98	3,340,981,736.93	59,191,369.80
Frozen Crabs	193.26		1,328,379.98	3,401,053,120.00	66,091,324.59
Frozen Dagaa/ L.Tanganyika	207.67		2,315,261.22	5,756,627,980.90	71,730,232.01

Zao	Uzito (Tani)	Samaki hai wa Mapambo	Thamani (USD)	Thamani (TZS)	Ushuru (TZS)
Frozen Fillets	585.28		3,511,090.58	8,693,462,998.30	152,634,774.31
Frozen Fin Fish /Marine	212.20		1,305,114.48	3,267,293,362.23	67,708,157.51
Frozen Fish Maws	183.23		1,259,649.98	3,064,774,628.34	53,341,730.99
Frozen Fish/ Migebuka	309.04		4,815,313.41	12,023,536,702.97	147,716,372.12
Frozen Lobster	183.27		1,260,279.98	3,150,606,496.47	53,421,702.03
Frozen Octopus	1,059.20		7,880,885.03	19,740,407,188.32	1,808,047,911.82
Frozen Prawns headless	196.67		1,335,118.48	3,329,725,568.25	75,150,488.74
Frozen Prawns Head-on	184.21		1,285,197.98	3,205,838,054.45	56,192,674.06
Frozen Squids	192.55		1,291,591.18	3,245,299,735.18	67,260,803.55
Live Crabs	484.73		4,314,493.84	10,715,639,162.96	801,664,926.23
Live Lobsters	289.64		3,106,095.18	7,695,974,223.93	448,852,082.52
Nile Perch Dried Fish	202.37		1,313,553.98	3,157,074,753.64	62,515,093.75
Nile Perch Fillets	8,917.53		53,015,248.31	132,508,538,199.50	2,233,226,039.09
Nile Perch Fillets and Steak	234.83		1,579,466.48	3,950,532,682.81	66,099,113.31
Nile Perch Fish Offcuts	204.41		1,287,876.98	3,290,734,227.97	58,634,187.18
Nile Perch H&G	1,443.90		7,492,477.18	18,759,994,727.19	620,710,100.08
Seaweed	4,024.27		7,678,508.54	18,958,228,500.74	**Exempted**
Smoked/Fried/Sun dried	1,995.35		3,045,187.47	7,714,373,302.73	415,684,162.27
Jumla	**41,271.07**	**134,572**	**206,597,922.24**	**515,781,009,645.78**	**14,446,071,447.27**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 21: Ulinganifu wa Uingizaji wa Samaki Kutoka Nje ya Nchi kwa Mwaka 2022/2023 Na 2023/2024 Hadi Aprili 2024

Uingizaji wa samaki mwaka 2022/2023			Uingizaji wa samaki mwaka 2023/2024	
Mwezi	**Uzito (Tani)**	**Thamani**	**Uzito (Tani)**	**Thamani**
Julai	1.46	69,227,371.28	0.822	19,276,120.33
Agosti	0.60	6,948,840.00	0.224	12,342,681.54
Septemba	1.51	76,168,039.92	2.084	39,866,722.45
Oktoba	0.75	13,864,837.20	1.569	43179211.57
Novemba	1.20	49,622,830.43	0.905	23923634.87
Disemba	0.04	310,000.00	0.819	18849303.85
Januari	-	-	0	0
Februari	0.68	7,885,689.63	3.967	51,602,390.40
Machi	0	0	1.924	18,456,675.00
Aprili	0	0	0.590	24,917,738.08
Jumla	**6.24**	**224,027,608.46**	**12.904**	**252,414,478.09**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 22: Uzalishaji wa Vifaranga vya Samaki 2023/2024

Na	Jina la kituo	Mkoa	Idadi
A.	**Uzalishaji wa vifaranga vya samaki kwenye vituo vya Serikali**		
1	Ruhila Aquaculture Development Center	Ruvuma	829,219
2	Mwamapuli Aquaculture Development Center	Tabora	314,353
3	Kingolwira Aquaculture Development Center	Morogoro	287,435
4	TAFIRI	Mwanza	670,420
5	FETA	Mwanza	110,000
6	JKT - Bulamba	Musoma	500,000
7	Ruvu JKT	Bagamoyo	1,800,000
8	JKT Mbweni	Pwani	35,000
9	SUA	Morogoro	11,520,000
10	JKT Chita	Morogoro	55,600
	Jumla ndogo		**16,122,027**
B.	**Uzalishaji wa Vifaranga vya Samaki katika Vitotoleshi vya Sekta Binafsi**		
1	Mpanju Fish Farm/MyFish	Mwanza	3,200,000
2	Dr Charles Tizeba	Mwanza	2,054,000
3	Dayone Sotfcom farm	Mwanza	300,000
4	Paul group	Mwanza	120,000
5	Raphael Fish farm	Mwanza	262,000
6	KONGA Agribusiness	Mwanza	1,660,000
7	Tangreen Agric Ltd	Mwanza	2,920,000
8	Sharif fish farm	Mwanza	135,000
9	Meck Fish Farm SAMEK	Mwanza	3,925,500
10	Kisiwa fish farm (ZALOX)	Mwanza	500,000
11	Tz Zhong Zhi Aqua Co.Ltd	Mwanza	5,449,100

Na	Jina la kituo	Mkoa	Idadi
12	John Kasegenya Fish Farm	Mwanza	2,000,000
13	TAKE Fish farm	Mara	1,104,000
14	Lake Fresh Farm	Simiyu	5,800,000
15	Langa langa fish farm	Simiyu	1,400,000
16	Renata hatchery	Kagera	120,000
17	TANLAPIA	Bagamoyo	6,924,179
18	Eden Agri Aqua	Temeke	4,000,000
19	RHIGHA's Safina	Kigamboni	725,000
20	Mataya fish farm	Bagamoyo	720,000
21	RG Fish farm	Morogoro	630,000
22	JUDASA Aqua farm	Pwani	630,000
23	Kisarawe	kisarawe	130,000
24	Soagro CO Ltd	Ruvuma	650,000
25	Rofacol Co Ltd	Mbeya	460,000
26	AquaEco Hatcheries	Magu - Mwanza	1,300,000
27	JP Fish Farm	Mwanza	720,000
28	Smart Aquatic Consultancy	Bagamoyo	550,000
29	Kidia One Fish Farm	Bagamoyo	100,000
30	Aquaculture	Kipili - Rukwa	374,000
	Jumla ndogo		**48,862,779**
C.	**Uzalishaji wa Vifaranga vya Kambamiti katika Vitotoleshi vya Sekta Binafsi**		
1	Alphakrust Fish Farm	Pwani	1,700,000
	Jumla ndogo		**1,700,000**
	Jumla Kuu		**66,684,806**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 23: Upatikanaji wa Chakula cha Samaki wa Kufugwa Nchini Mwaka 2023/2024

Na.	Jina la watengenezaji	Mkoa	Kiasi (Tani)
A. Chakula kilichotengenezwa nchini			
1.	Eden Agri Aqua Services	Dar es Salaam	932.4
2.	Panicum Company LTD	Dar es Salaam	887
3.	Takefish Farm group	Mara	163
4.	Tanfeed	Morogoro	889
5.	SOAGRO CO. LTD	Ruvuma	243
6.	Hill Feeds/Salibaba Pellets Co.	Pwani	206
7.	Rayana Fish Farm	Dar es Salaam	60
8.	Lina Fish Feed	Dar es Salaam	45
9.	ZhongZhi Company	Mwanza	9
10.	Aquasol Tz Ltd	Mwanza	20
11.	Tizeba Fish Farm	Mwanza	1.5
	Jumla Ndogo		**3,455.40**
B. Chakula Kilichoagizwa kutoka Nje ya Nchi			
1.	TanGreen Agriculture Ltd	Mwanza	2,735
2.	Afrik Feeds Tanzania Limited	Dar es Salaam	264
3.	Tanlapia Limited	Pwani	293
4.	JP Fish Feeds LTD	Mwanza	225
5.	SAMEKI	Mwanza	84
6.	Maze Intercorp Ltd	Dar es Salaam	45

Na.	Jina la watengenezaji	Mkoa	Kiasi (Tani)
7.	Tanlake Samaki	Kigoma	25
8.	Aquasol Company	Mara	116
9.	Kisiwa Aquaculture Co. LTD	Mwanza	189
10.	TakeFish Farm Tanzania	Mara	54.5
11.	Konga Agribusiness	Mwanza	105.828
12.	Primina Investment Company	Mwanza	17.295
13.	Mwanza Minhu Aquatic Product Co. LTD	Mwanza	302.5
Jumla Ndogo			**4,456**
JUMLA KUU			**7,911.4**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 24: Vikundi Vinavyojishughulisha na Ufugaji wa Jongoo Bahari 2023/2024

Na	Jina La Kikundi	Halmashauri	Mkoa
1.	BMU – Somanga Kusini	Kilwa	Lindi
2.	BMU – Somanga Kaskazini	Kilwa	Lindi
3.	BMU – Nyamatungutungu	Kilwa	Lindi
4.	BMU – Malalani	Kilwa	Lindi
5.	BMU – Kisongo	Kilwa	Lindi
6.	BMU – Rushungi	Kilwa	Lindi
7.	BMU – Kiswere	Kilwa	Lindi
8.	BMU – Namakongoro	Kilwa	Lindi
9.	BMU – Masoko	Kilwa	Lindi
10	BMU – Mtoni	Kilwa	Lindi
11	Tujipime Group	Manispaa Lindi	Lindi
12	Nanga Winner Group	Mtama	Lindi
13	Kikundi Cha Lindi Katika Uchumi Wa Bluu (LIKUBU)	Mtama (Shuka)	Lindi
14	Simovia Group	Manispaa Lindi	Lindi
15	Mali bahari – Mchinga I	Manispaa Lindi	Lindi
16	Nguvukazi – Mchinga II	Manispaa Lindi	Lindi
17	LIKUVI Group	Manispaa Lindi	Lindi
18	Jazammat Msinjahili	Manispaa Lindi	Lindi

Na	Jina La Kikundi	Halmashauri	Mkoa
19.	Makojojo Goup	Manispaa Lindi	Lindi
20.	Bunju Group	Tanga Jiji	Tanga
21.	Dondo Group	Tanga Jiji	Tanga
22.	Chale Group	Tanga Jiji	Tanga
23.	Dikoni Group	Tanga Jiji	Tanga
24.	Tondo Group	Tanga Jiji	Tanga
25.	Mikoko Group	Tanga Jiji	Tanga
26.	Mchukuuni Group	Tanga Jiji	Tanga
27.	Karange Group	Tanga Jiji	Tanga
28.	Bahari Kwanza Group	Tanga Jiji	Tanga
29.	Mwambani Group	Tanga Jiji	Tanga
30.	Women Survival Cooperative	Bagamoyo	Pwani
31.	BMU Kaole	Bagamoyo	Pwani
32.	Kazi ni Kazi	Bagamoyo	Pwani
33.	Uvuvi ni Hazina	Bagamoyo	Pwani
34.	Wekeza ufanikiwe	Bagamoyo	Pwani
35.	Kadute and Sons Group	Mafia - Dongo	Pwani
36.	Tuaminiane Group	Mafia - Kanga	Pwani
37.	BMU Jojo	Mafia	Pwani
38.	Bahari ni Ajira	Mafia	Pwani
39.	Mshikamo group	Mtwara	Mtwara
40.	Jitihada group	Mtwara	Mtwara

Na	Jina La Kikundi	Halmashauri	Mkoa
41.	Ndondondo group	Mtwara	Mtwara
42.	Amani group	Mtwara	Mtwara
43.	Meza Community Partnership Limited	Mtwara	Mtwara
44.	Busara Group	Mtwara	Mtwara
45.	Anza One Group	Mtwara	Mtwara
46.	Jitegemee Group	Mtwara	Mtwara
47.	Mijoba Group	Mtwara	Mtwara
48.	Hekima Women Group	Mtwara	Mtwara
49.	Lubango Group	Mtwara	Mtwara
50.	Umoja wa Walima Mwani (UWAMU)	Mtwara	Mtwara
51.	Tandani Family Group	Mtwara	Mtwara
52.	Maendeleo Group	Mtwara	Mtwara
53.	Ramadhani Banda and Family	Mtwara	Mtwara
54.	Jenipher Mapembe and Family	Mtwara	Mtwara
55.	Johari Hamza and Family	Mtwara	Mtwara

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 25: Idadi ya Leseni za Uvuvi Wa Bahari Kuu na Mapato ya Dsfa Kutokana Na Leseni Na Vyanzo Vingine Kuanzia Mwaka Wa Fedha 2019/2020 Hadi 2023/2024

Mwaka wa fedha	**Idadi ya leseni**	**Mapato (Shilingi)**
2019/20	0	0.00
2020/21	30	2,623,000,000.78
2021/22	3	1,107,000,000.87
2022/23	51	6,829,000,000.81
2023/24	67	9,719,000,000.60
Jumla	**151**	**20,281,000,000.06**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 26: Mgawanyo Wa Boti (Urefu Wa Boti Vs Kanda)

BOTI (M)	PWANI	Z.VICTORIA	Z,TANGANYIKA	Z.RUKWA	Z.NYASA	JUMLA
14	11	-	-	-	-	**11**
12	31	6	1	-	1	**39**
10	10	21	7	1	1	**40**
7	16	20	3	1	2	**42**
5	20	8	-	-	-	**28**
JUMLA	**88**	**55**	**11**	**2**	**4**	**160**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 27: Mgawanyo Wa Vizimba

Na.	Wilaya/Halimashauri	Makundi	Idadi ya Wanufaika	Ke	Me	Idadi ya Vizimba
1.	Nyamagana	11	308	67	241	60
2.	Ilemela	12	351	83	268	57
3.	Sengerema DC	1	24	-	24	4
4.	Buchosa	4	133	29	104	16
5.	Geita DC	3	48	18	30	12
6.	Chato	1	1	-	1	1
7.	Bukoba DC	3	36	12	24	11
8.	Misungwi	2	20	10	10	8
9.	Magu	1	18	3	15	4
10.	Busega	1	5	1	4	8
11.	Bunda DC	1	20	5	15	4
12.	Bunda TC	1	1	-	1	1
13.	Musoma MC	2	48	14	34	8
14.	Musoma DC	2	51	14	37	8
15.	Rorya	2	61	22	39	8
16.	Ukerewe	3	89	37	52	12
	JUMLA	**50**	**1214**	**315**	**899**	**222**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024

Kiambatisho Na. 28: Majina Ya Vituo Vya Mafunzo Ya Bbt Na Idadi Ya Wanufaika Sekta Ya Uvuvi

Na.	**Kituo**	**Idadi**
1	FETA - Mbegani	25
2	FETA - MikindanI	36
3	JIFUTE GROUP	10
4	WAKAMA GROUP	10
5	TAKE FISH - Rorya	18
6	JKT- Bulamba	23
7	JWTZ- Makoko	27
8	ZHONGZHI	34
9	Dr. CHARLES TZEBHA	11
10	MAZE INTERCROP	10
11	JOHN KASEGENYA	9
12	KONGA FISH FARM	11
13	MPANJU FISH FARM	22
14	MECKSADICK FISH FARM	26
15	Zanzibar	28
JUMLA		**300**

Chanzo: Wizara ya Mifugo na Uvuvi 2024